

**DEVLET VE ŞİDDET: HAFIZ ESAD
YÖNETİMİNDEKİ SURİYE**

**2023
YÜKSEK LİSANS TEZİ
ULUSLARARASI POLİTİK EKONOMİ**

Betül ELİSMAİL

**Tez Danışmanı
Dr. Öğr. Üyesi Seraj AHSAN**

DEVLET VE ŞİDDET: HAFIZ ESAD YÖNETİMİNDEKİ SURİYE

Betül ELİSMAİL

Tez Danışmanı
Dr. Öğr. Üyesi Seraj AHSAN

T.C.
Karabük Üniversitesi
Lisansüstü Eğitim Enstitüsü
Uluslararası Politik Ekonomi Anabilim Dalında
Yüksek Lisans Tezi
Olarak Hazırlanmıştır

KARABÜK
Kasım 2023

İÇİNDEKİLER

İÇİNDEKİLER.....	1
TEZ ONAY SAYFASI.....	4
DOĞRULUK BEYANI	5
ÖNSÖZ	6
ÖZ.....	7
ABSTRACT.....	8
ARŞİV KAYIT BİLGİLERİ.....	10
ARCHIVE RECORD INFORMATION	11
KISALTMALAR	12
ARAŞTIRMANIN KONUSU	13
ARAŞTIRMANIN AMACI VE ÖNEMİ.....	13
ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ.....	14
ARAŞTIRMA HİPOTEZLERİ / PROBLEM	14
KAPSAM VE SINIRLILIKLAR/KARŞILAŞILAN GÜÇLÜKLER	14
GİRİŞ	16
1. SURİYE POLİS DEVLETİ.....	19
1.1. Esad'ın 1970 Darbesi	20
1.1.1. Darbeye Hazırlık	21
1.1.2. 1970 Darbesinin Sonuçları	23
1.2. Suriye Ordusu.....	25
1.3. Güvenlik Güçleri	29
1.3.1. Savunma Tugayları.....	29
1.3.2. İstihbarat Teşkilatları ve Güvenlik	30
1.4. Suriye'deki En Önemli Güvenlik ve İstihbarat Müdürlükleri	31
1.4.1. Ulusal Güvenlik Bürosu.....	31

1.4.2.	Hava İstihbaratı Teşkilatı.....	31
1.4.3.	Askeri İstihbarat Şubesi	32
1.4.4.	Genel İstihbarat Teşkilatı (Devlet Güvenliği).....	33
1.4.5.	Siyasi Güvenlik Şubesi.....	34
1.5.	Cumhuriyet Muhafızları ve Dördüncü Tümen	35
2.	AĞIZLARI KAPATMA POLİTİKASI	37
2.1.	Suriye’de İnsan Hakları (Nefes Almayan Bir Ülke)	37
2.2.	Sıkı Politika	40
2.3.	Siyasi Tutuklular	41
2.4.	Gözaltı Merkezleri.....	44
2.4.1.	Mezzeh Askeri Cezaevi	46
2.4.2.	Sednaya Hapishanesi	47
2.4.3.	Merkez Hapishaneler	50
3.	SURİYE DEVLETİNİN ANAYASASI VE MEVZUATI	50
3.1.	1973 Esad Anayasası	50
3.2.	Olağanüstü Hal Hukuku.....	55
3.3.	Cinayet Mevzuatı ve Katillerin Korunması.....	58
3.4.	Esad’ın Yargısı Halkın Karşısında	59
3.4.1.	Olağanüstü Askeri Mahkemeler	60
3.4.2.	Devlet Güvenliği Yüksek Mahkemesi.....	62
3.5.	Devletin Üç Gücü.....	66
3.5.1.	Yasama Gücü (Halk Meclisi Veya Parlamento).....	67
3.5.2.	Yürütme Gücü	69
3.5.3.	Yargı Gücü	71
4.	ÇOK PARTİLİ DÖNEM	73
4.1.	İktidardaki ASBP	74
4.2.	Baas Partisi (ASBP) ve Müslüman Kardeşler (MK).....	78
4.2.1.	MK’nın Baas Rejimiyle Çatışması	78
4.2.2.	Palmyra Hapishanesi (Ölüm Hapishanesi)	85
4.3.	Kara Seksenler.....	88
4.3.1.	Kanlı Hama Katliamlar	89
4.3.2.	1982 Büyük Hama Katliamı.....	91
5.	ESAD’IN DEVLETİ: SURİYE	98

5.1. İmam Ali Al Murtaza Derneği	98
5.2. Esad'ın Esad'a Karşı Darbesi	99
5.3. Yolsuzluk Dosyaları	103
5.4. Mezhep Ayrımcılığı Politikası	107
5.5. İktidarın Beşar Esad'a Devredilmesi	110
SONUÇ	114
KAYNAKÇA	117
ÖZGEÇMİŞ	122

TEZ ONAY SAYFASI

Betül ELİSMAİL tarafından hazırlanan “DEVLET VE ŞİDDET: HAFIZ ESAD YÖNETİMİNDEKİ SURIYE“ başlıklı bu tezin Yüksek Lisans Tezi olarak uygun olduğunu onaylarım.

Dr. Öğr. Üyesi Seraj AHSAN

Tez Danışmanı, Uluslararası Politik Ekonomi Anabilim Dalını

Bu çalışma, jürimiz tarafından Oy Birliği ile Uluslararası Politik Ekonomi Dalında Yüksek Lisans tezi olarak kabul edilmiştir. 22/11/2023

Ünvanı, Adı SOYADI (Kurumu)

İmzası

Başkan : Dr. Öğr. Üyesi Seraj AHSAN (KBÜ)

Üye : Dr. Öğr. Üyesi Abdülazim İBRAHİM (KBÜ)

Üye : Dr. Öğr. Üyesi Ali Samir MERDAN (ÇKÜ)

ONLINE

KBÜ Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Yönetim Kurulu, bu tez ile, Yüksek Lisans Tezi derecesini onamıştır.

Doç. Dr. Zeynep ÖZCAN

Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Müdürü

DOĞRULUK BEYANI

Yüksek lisans tezi olarak sunduğum bu çalışmayı bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı herhangi bir yola tevessül etmeden yazdığımı, araştırmamı yaparken hangi tür alıntılarım intihal kusuru sayılacağını bildiğimi, intihal kusuru sayılabilecek herhangi bir bölüme araştırmamda yer vermediğimi, yararlandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu ve bu eserlere metin içerisinde uygun şekilde atıf yapıldığını beyan ederim.

Enstitü tarafından belli bir zamana bağlı olmaksızın, tezimle ilgili yaptığım bu beyana aykırı bir durumun saptanması durumunda, ortaya çıkacak ahlaki ve hukuki tüm sonuçlara katlanmayı kabul ederim.

Adı Soyadı: Betül ELİSMAİL

İmza:

ÖNSÖZ

Bu tezi yazmamda yardımcı olan ve yazmaya devam etmem için bana sabır ve güç veren Yüce Allah'a şükürler olsun.

Yüksek Lisans yapma fırsatı bana verdiği için Türkiye Devleti'ne teşekkür ediyorum. Karabük Üniversitesi'ne ve özellikle Uluslararası Politik Ekonomi Bölümü'ne destekleri için sonsuz teşekkürlerimi sunuyorum.

Yüksel lisans sürecimde beni cesaretlendiren Prof. Dr. Ali Asker hocaya en içten saygı ve takdirlerimi sunuyorum. Araştırma sürecimde emeklerini esirgemeyen Dr. Öğr. Üyesi Seraj AHSAN hocaya teşekkür ediyorum.

Yaralı Suriye'ye ve Esad rejiminin yıktığı Humus şehrine selam olsun. Umarım tutuklular Esad'ın hapishanelerinden çıkarlar. Suriye Devrimi şehitlerine Allah rahmet eylesin.

ÖZ

Suriye savaşı ya da Suriye halkının deyimiyle Suriye devrimi, Suriye’de çözümü devletlere bölmekten uzak bir çözüm olasılığı konusunda araştırmacıları hüsrana uğratmıştır. Hükümetler, dünyanın bazı bölgelerinde mülteciye dönüşen Suriye halkının sorunlarıyla meşguldu. Bunun nedeni Suriye rejiminin baskıcı politikasıdır. Dolayısıyla sorun, Suriye’nin sert bir polis devleti tarzında yönetilmesine dayanan bu sistemin oluşmasıdır. Hafız Esad darbesinden başlayarak, parti, ordu ve mezhep olmak üzere üç sütuna dayanmaktadır. Daha sonra Suriye’nin başkanlığını ailesinde tutma arzusuna göre yeni devletini kurma sürecine geçmiştir. Kaleminin elini tutarak, onunla yeni bir anayasa, baskı ve zulüm yasaları yazmıştır. Ardından muhalifleri tasfiye etmek için mahkemeleri kurmuştur. Diğer eliyle Suriye halkının yüzüne koyduğu silahı, Suriye ordusunu mezhepsel temellere dayandırmış ve Esad’a körü körüne itaat doktrinini yapmıştır. Onunla binlerce Suriyeliyi işkence merkezlerine ve hapishanelere sürükleyen bir istihbarat ve güvenlik müdürlükleri ordusu kurmuş ve Suriye büyük bir hapishane haline gelmiştir. Araştırmacılar için Suriye devletinin iki devletli sisteme göre düzenlenmesi ilginç görülmektedir. Bunlardan biri formalitedir. Bu sayede uluslararası ilişkiler, çok taraflılık, anayasa, yasalar ve insan haklarını destekleyen uluslararası anlaşmalar, adalet ve eşitlik ilkeleri ortaya çıkmaktadır. Suriye rejiminin çekirdeğini oluşturan diğeri, yani güvenlik devleti ve Suriye içindeki ve dışındaki faaliyetleridir. Mevcut Suriye devletinin gerçekliğini incelemek, okuyucunun Suriye halkını isyan etmeye iten nedenleri anlamasına yardımcı olmaktadır. Rejimin özgürlük ve reform talep eden seslere tepkisinin tam olarak farkında olmasına rağmen, seksenli yıllar Suriyelilerin anısına kalmıştır. Diller ona fısıldar, duvarların onları duyacağından korkar. Çünkü ondan bahsetmek hapis ve muhtemelen infaz gerektiren bir suçtur.

Anahtar Kelimeler: Suriye ordusu, Suriye istihbaratı; Suriye tutukluları, Suriye gözaltı merkezleri, Baas Partisi, Müslüman Kardeşler, Esad, Polis devleti, Suriye yönetimi, BPÜL, ASBP

ABSTRACT

The Syrian war, or as the Syrian people call it, the Syrian revolution, has left researchers frustrated about the possibility of a solution in Syria that goes beyond dividing it into states. Governments were preoccupied with the issues of the Syrian people, the majority of whom turned into refugees in some regions of the world, and this is due to the repressive policy of the Syrian regime. Therefore, the problem lies in the formation of this system based on governing Syria in the style of a harsh police state, starting with Hafez Assad's coup, relying on three pillars, namely the party, the army, and the sect. Later, he moved on to the process of building his new state according to his desire to keep the presidency of Syria within his family. Holding the pen, he wrote a new constitution, as well as laws of repression and tyranny, and then established courts to eliminate opponents. With the other hand, the weapon he placed in the face of the Syrian people, he based the Syrian army on sectarian foundations and formulated a doctrine of blind obedience to Assad. Along with that, he established an army of intelligence and security directorates that dragged thousands of Syrians into torture centers and prisons, turning Syria into a large prison. The arrangement of the Syrian state according to the two-state system is interesting for researchers; one of them is formal, and through it, international relations, multipartyism, the Constitution, laws, and international treaties supporting human rights and the principles of justice and equality are manifested. The other part that forms the core of the Syrian regime is the security state and its activities inside and outside Syria, and this part is important in this research, as it is the part that controls the life of the Syrian people. Studying the reality of the current Syrian state helps the reader understand the reasons that prompted the Syrian people to revolt, although he is fully aware of the regime's response to the voices demanding freedom and reforms. The years of the eighties remained present in the memory of Syrians; their tongues whispered for fear that the walls would hear them because mentioning it was more like a crime that necessitated imprisonment and possibly execution.

Key Words: The Syrian army, Syrian intelligence, Syrian prisoners, Syrian detention centers, Ba'ath Party, Muslim Brotherhood, Assad, Police state, Syrian government, BPUL, ASBP

ARŞİV KAYIT BİLGİLERİ

Tezin Adı	Devlet ve Şiddet: Hafız Esad Yönetimindeki Suriye
Tezin Yazarı	Betül ELİSMAİL
Tezin Danışmanı	Dr. Öğr. Üyesi Seraj AHSAN
Tezin Derecesi	Yüksek Lisans
Tezin Tarihi	22/11/2023
Tezin Alanı	Uluslararası Politik Ekonomi
Tezin Yeri	KBÜ/LEE
Tezin Sayfa Sayısı	122
Anahtar Kelimeler	Polis devleti; Suriye ordusu; Suriye istihbaratı; tutuklular ve gözaltı merkezleri; Baas Partisi; Müslüman Kardeşler.

ARCHIVE RECORD INFORMATION

Name of the Thesis	State and Violence: Syria Under Hafez Assad
Author of the Thesis	Betül ELİSMAİL
Advisor of the Thesis	Assist. Prof. Dr. Seraj AHSAN
Status of the Thesis	Master's Thesis
Date of the Thesis	22/11/2023
Field of the Thesis	International Political Economy
Place of the Thesis	UNIKA/IGP
Total Page Number	122
Keywords	The Police State; The Syrian Army; The Syrian Intelligence; Detainees And Detention Centers; The Baath Party; The Muslim Brotherhood.

KISALTMALAR

- ABD** : Amerika Birleşik Devletleri.
SSCB : Sovyet Sosyalist Cumhuriyetleri Birliği
ASBP : Arap Sosyalist Baas Partisi.
BM : Birleşmiş Milletler.
BPÜL : Baas Partisi'nin Ülkesel Liderliği.
BPUL : Bass Partisi'nin Ulusal Liderliği.
MK : Müslüman Kardeşler.
UİC : Ulusal İlerici Cephesi.
SL : Suriye Lirası

ARAŞTIRMANIN KONUSU

Araştırma, Hafız Esad darbesinden bu yana Suriye devletinin polis devletine geçişini ve devletin bugüne kadar aynı şekilde devam eden mezhepsel Baas yönetimine geçişini ele almıştır. Rejim Demokratik bir Cumhuriyet olmasına rağmen Hafız Esad, Suriye'yi Esad ailesinin özel mülkiyetine dönüştürdükten sonra yerini oğluna miras bırakabildi. Araştırma, Esad'ın Suriye devletini kontrol etmek için kullandığı nedenleri ve araçları vurgulanmıştır. Sünni çoğunluğun kendisine karşı durmasına rağmen yönetiminin nasıl devam ettiği, Esad'ın Suriye halkını susturmak için gizli güvenlik ağlarına ve istihbarat oluşumlarına güvenerek devletini nasıl kurmayı başardığını incelemektedir. Suriye sessizlik ve terör cumhuriyeti haline gelmiştir. Tezin temel amacı, Suriye polis devletinin oluşumunun temelini ve Suriye halkını iktidar rejimine karşı çıkmaya iten nedenleri incelemektedir.

ARAŞTIRMANIN AMACI VE ÖNEMİ

Araştırmanın, Hafız Esad döneminde Suriye devletinin yönetiminde Suriye rejiminin dayandığı temellere odaklanmıştır. Cinayet yasaları ve ölüm mahkemelerinin yanı sıra tutuklular için işkence merkezleri ve istihbarat şubeleri oluşmuştur. Ayrıca Hama kentindeki ve diğer Suriye şehirlerindeki büyük katliamları da içeren seksenlerin olaylarına bir başlık ayrılmıştır. Olayların son derece özlü bir şekilde ele alınmasına ve analiz edilmesine rağmen, araştırma genel olarak Suriye meselesini veya Müslüman Kardeşler dosyasını ele alan diğer araştırmalardan, her iki tarafın hatalarından ve o dönemin sadece Müslüman Kardeşler veya Hama şehri üzerindeki etkisinden bahsetmesi bakımından farklılık taşımaktadır. Suriye'deki Sünnilerin kaderi üzerine. Suriye'de 2011'den bu yana yaşananlar Seksenlerin tekrarıdır. Daha geniş, daha şiddetli ve kanlı bir şekilde ilerlemektedir.

ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ

Literatür ve kaynakların (kitap, dergi, makale, yayın, internet vb.) taranması yapılarak hazırlanmıştır.

ARAŞTIRMA HİPOTEZLERİ / PROBLEM

Araştırmanın problemi; Hafız Esad döneminde Suriye devletinin yapısını sunuyor, devlet kurumlarının yönetici aile lehine dönüşümü, Esad'ın Suriye'yi yönetirken, amacı iktidar rejimini yurtdışındaki düşmanlardan ve Suriye halkından korumakla sınırlı olan düzenli ordu dışındaki askeri silahlı gruplara bağımlılığı yoluyla kazandığı meşruiyetin gerçekliğini göstermek. Araştırma sorunu, devleti cumhurbaşkanı ve ailesiyle ilişkili özel bir şirkete dönüştürme yoluna odaklanmıştır, Suriye'nin adil yargıya sahip Demokratik bir Cumhuriyet olduğu gerçeği dikkate alınmamıştır, güç ve zenginlik hedeflerine ve arzularına ulaşmak için siyasetten, ekonomiden ve toplumdaki yararlanan tek bir ailenin krallığıdır.

KAPSAM VE SINIRLILIKLAR/KARŞILAŞILAN GÜÇLÜKLER

Araştırmanın tamamlanması uzun zaman almış ve büyük çaba harcanmıştır, Hafız Esad'ın kuruluşundan bu yana mevcut Suriye devletiyle (1970'ten 2000'e) ilgilendiği yer. Suriye'nin geleceği üzerinde ciddi etkisi olan sonuçlarla bağlantılı oldukları için ihmal edilemeyecek önemli olaylarla dolu bir dönemdi. Bu nedenle, bu olayları analiz etmek, düşünceleri ve kelimeleri tekrarlamaktan kaçınmak, herhangi bir siyasi veya mezhepsel gruba karşı önyargılı olmak gerekiyordu.

Araştırma, Suriye'nin özgürlüğe ulaşmak ya da en azından Suriye rejiminin halkının haklarına tecavüz etmesini durdurmak için yaşadığı tüm deneyimlere değindi. Ayrıca istihbarat oluşumları, gözaltı tesisleri, işkence yöntemleri, ardından baskı yasaları ve cinayet mahkemeleri de dahil olmak üzere Suriye güvenlik dosyasıyla ilgilendi. Suriye devletinin anayasası, yetkilileri (yasama, yürütme ve yargı) ve partileri tartışıldı, son bölüm Suriye'yi Esad ailesine ait bir devlet olarak içerdi. Bu yazının bu biçimde yazılmasının amacı, Suriye sorununun kuruluşundan itibaren yeterli ve kapsamlı olması ve Suriye'yi tüm Suriyelilere geri döndürecek bir çözüme ulaşılmasını

kolaylaştırmaktı, çünkü Esad'ın mirası sadece başkanlık koltuğu değil, istihbaratı, hapishaneleri ve Baas Partisi'dir.

Araştırmayı tamamlamadaki zorluk sadece kitap alımıyla ilgili zaman ve maddi sorunlar değildi, araştırmanın içeriğinin psikolojik duruma yansıması çok daha zordu. Çünkü Suriye dosyası kanlı olaylarla doludur ve Suriye'yi daha fazla kan dökülmeden özgürlük yoluna döndürecek bir çözüm bulunmalıdır. Araştırmanın gönderilmesindeki gecikmenin nedeni budur, çünkü bir yandan mantık ve tarafsızlığı uzlaştırmak zordur, diğer yandan Suriyelilerin yerinden edilmesine ve öldürülmesine neden olan Suriye rejimiydi. Suriye meselesinde tutkunun çekiciliği doğaldır, çünkü mesele insani alanla ilgilidir ve sadece siyasi veya ekonomik bir vaka çalışması değildir.

GİRİŞ

Suriye'deki mezhepsel ve etnik bölünmenin kökleri, Suriye'yi yedi ülkeye bölen ve azınlıkların statüsünü yükselten ve onlara bölgeleri üzerinde özerklik tanıyan Fransız mandası politikasına dayanmaktadır. Fransız mandası, sosyo-ekonomik gerileme durumunda yaşayan azınlıkların durumuna odaklanarak, mezhepler arasındaki fitne ve düşmanlıkları teşvik ederek Suriye'nin iç bölünmesini artırmak için orduyu kullanmıştır. Bu, sosyal olarak ezilenler için bir çekim noktası olan askeri güce bağımlılıklarının bir sonucu olarak bazı azınlıkların ve mezheplerin statüsünün yükseltilmesine katkıda bulunmuştur.

Fransız mandası, mezhepçilik faktörünü kullanarak Suriye halkının çoğunluğunu oluşturduğu için Sünni toplumu zayıflatmaya çalışmıştır. Sünnilerin kentlerdeki ekonomik hayata hakim olmasıyla Fransızlar, azınlıkların Sünni kent sakinlerinin yaşamına benzer bir sosyal yaşam sağlamak için güç merkezlerine ulaşma isteklerine bir çıkış yolu bulmuşlardır. Bu, Suriye toplumunda adaleti veya eşitliği sağlamak için değil, bu azınlıkları Fransız mandasına bağlamak ve azınlıkların kendilerini koruyanların ve savunanların Fransızlar olduğunu hissetmeleri içindir.

Böylece Fransız işgalci iki hedefe ulaşmıştır. İlk olarak, Fransız olmayan bireylere güvenerek gücünü artırmıştır ve onların ölümünü veya kaderini umursamamıştır. Diğer amaç ise Sünnileri manda kuvvetine boyun eğmeye zorlamaktır. Çünkü silahlı kuvvet Fransızlardan değil, vatanın oğullarından oluşmaktadır.

Siyasi liderler yalnızca bağımsızlığı, konferanslar düzenlemeyi ve hala sömürge baskısı altında olan Arap ülkeleriyle iletişim kurmayı düşünmüşlerdir. Arap milliyetçiliği büyüdükçe, yönetişimin temellerini değiştirmeye çalışan siyasi partiler ortaya çıkmıştır. Bu, parlamentoya ve hükümete ulaşmak için kendi aralarında rekabet eden yeni sivil siyasi figürlerin ve akımların ortaya çıkmasına yol açmıştır. Bu, orduyu Suriye'nin çıkarlarına hizmet eden şeylere yönlendirebilen Suriye siyasi liderliği ile arasındaki zayıf bağlantı nedeniyle ordunun liderliğinde bir boşluk yaratmıştır. Orduyu Suriye'nin çıkarlarına hizmet eden şeylere yönlendirebilen Suriye siyasi liderliği ile arasındaki zayıf bağ nedeniyle ordunun liderliğinde bir boşluk oluşturmuştur. Liderliği, bağımsızlıktan sonra devlet idaresi ve Ordunun masrafları tarafından tüketilen sivil hükümetten bağımsız bir kurum olarak yükselme fırsatı bulmuştur.

1949 ile 1954 arasındaki askeri darbe fırtınası, ordunun sivil hükümet üzerindeki kontrolünün ve halkın iradesinin güçlenmesine katkıda bulunmuştur. Politikacılar, ordunun sivil devlete tecavüzünü sona erdirmek ve hükümet kararları doğrultusunda onu sürüklemek yerine, bir kez güç kullanma korkusuyla askeri kuruma boyun eğerek ve yine takipçilerini konumlarını güçlendirmek için orduya katılmaya teşvik ederek ordunun desteğini kazanmak için çabalamışlardır. Ordu, sivil hükümete itaat halinden sivil yönetime karşı bir güce geçmiştir. Bu, yeni partiler arasında devletteki etkilerini güçlendirmenin bir yolu olarak ordudaki takipçilerini artırma arzusu yaratmıştır. Parlamento bile olsa hiçbir güç bu partilerin isteklerine karşı gelemez. Çünkü ordudaki nüfuzlu takipçilerine verilen emirlerle sivil yönetimin tüm kurumlarını devirebilirler.

Suriye devleti darbe deneyiminden yararlanmıştı. Bu yüzden ordunun etkisi kısıtlanmaya başlamıştı. Bundan sonra Suriye, kamu özgürlüklerinin serbest bırakılması ve çok sayıda partiye kapının açılmasıyla temsil edilen altın bir dönem yaşamıştı. Ancak ordu ve komutanları sivil yasal yaşamla iyi geçinememişlerdir. Bu nedenle, Mısır lideri Cemal Abdül Nasır'da sivil yönetime tecavüz etmenin güçlü bir yolunu bulmuşlardır. Mısır ile birlik, orduyu Suriye'de yeniden iktidara getirmenin bir yoluydu. Bu durum özellikle Baas Partisi de dahil olmak üzere tüm siyasi partilerin dağılmasından sonra, Suriye liderliği ile siyasi partiler arasındaki bağı zayıflatmıştır. Dikkat çekici olan, Mısır'dan ayrıldıktan sonra Suriye askeri darbelerinin partilerle ordunun bir karışımı haline gelmesidir.

Tarafların kitle tabanının genişlemesi ile Arap Sosyalist Baas partisi liderliğindeki sosyalist partiler, özellikle mezhepsel azınlıklar alanlarında kırsal çevrelerde aktif hale gelmişlerdir. Baas, azınlıkların haklarını savunmalarının ve oylarını ordunun iradesine uymayan hükümete teslim etmelerinin bir yoluydu. Devlet statüsünü değiştirmenin anahtarını elinde tutan askeri kuruma kaydolmalarını sağlayan sebep budur.

Parti ve askeri figürlerin darbeleri ve tasfiyelerinin art arda gelmesiyle, (Bir parti, bir birey, bir güç) bir mezhep ve katı askeri kavrama temelinde ortaya çıktı. Olayların seyri, nefret dolu bir mezhep kalkanı tarafından desteklenen zalim Baasçı ve askeri araçlarıyla mevcut Suriye devletinin oluşumuna ulaşmıştır.

Araştırma, cumhurbaşkanının adı değişse bile 53 yıldır hüküm süren Suriye rejiminin yapısını hedef almaktadır. Ancak bileşiminin doğası gereği davranışı

değişmedi, ayrıca rejimin işlevlerini yerine getirmeyi ve devlet kurumlarının yönetimi üzerindeki kontrolünü sağlamayı amaçlayan “totaliter rejim¹” tarzını benimsemiştir. Suriye meselesini anlamak için; güvenlik kuruluşunun oluşum katmanlarını derinlemesine incelemek gerekmektedir. Ayrıca “polis devleti²” kavramı da Suriye meselesini anlamak için önemli bir kavramdır.

Araştırma, Suriye vatandaşlarının yaşamına ve Hafız Esad yönetimi sırasındaki deneyimlerine odaklanmıştır. Araştırma, modern Suriye’nin oluşumunun başlangıcının ve Baas Partisi’nin ve kurucu teorilerinin ortaya çıktığı ortamın, ordunun siyasi yaşam üzerindeki hakimiyetini kuran bir askeri darbeler döneminden geçen devleti kapsamlı bir şekilde incelemektedir. Bu dönem, Suriye’yi siyasi ve askeri istikrar çağına getiren son askeri darbeyle sonuçlanmıştır.

Araştırma, Suriye devletinin yaşamının uzun bir dönemini kapsamaktadır. Hafız Esad’ın Suriye devletini otuz yıl boyunca yönetmesi sırasında mezhebin ve yönetici ailenin yönetimi nasıl etkilediği incelenmiştir.

Araştırma, Esad yönetimindeki Suriye halkının yaşamı hakkında tam bir bilgi vermeyi amaçlamaktadır.

¹ Bahadır TÜRK, “Totaliter Rejim”, TÜBİTAK Bilim ve Toplum Başkanlığı Popüler Bilim Yayınları, Erişim Tarihi: 19.11.2023, https://ansiklopedi.tubitak.gov.tr/ansiklopedi/totaliter_rejim.

² Hayrettin YILDIZ, “Hukuk Devleti’nin Gelişim Sürecinde Mülk Devleti ve Polis Devletinin Yeri”, (*Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Cilt: 15 Sayı: 2, ss. 211- 230, 2013), s.220.

1. SURİYE POLİS DEVLETİ

Polis gücü, kamunun refahını sağlamak amacıyla her türlü önlemi almak konusunda yetkili olan, aynı amaç doğrultusunda bireylerin temel hak ve özgürlüklerine müdahalede bulunabilen, bunu gerçekleştirirken bireylere çeşitli külfetler yükleyebilen, ancak bunların tümünü yaparken herhangi bir hukuk kuralı ile bağlı olmayan devlet anlamına gelmektedir.³

Devletin bu faaliyetleri yerine getirmek için sahip olduğu sınırsız ve denetimsiz güç ise “polis gücü” (Polizeigewalt) olarak ifade edilmektedir. Polis gücü, devlet faaliyetlerinin yerine getirilmesi için yararlanılan yetkiler bütünüdür.⁴

Askeri liderler, Fransız mandasının bıraktığı hapishanelerden yararlanmakta, ek olarak işkence yöntemlerine başvurabilmektedir. Ayrıca kuzey eyaletinin fiili hükümdarı olarak görev yapan Mısır ile birleşme döneminde Abdülhamid el-Sarrağ gibi siyasi muhaliflerle başa çıkma konusundaki acımasızlıkları ve zulmü ile tanınan istihbarat figürlerinin deneyimlerini de kullanmışlardır. Bu liderler, bu acımasız uygulamalar üzerindeki halk sessizliğinin ortasında politikalarını dayatmak için askeri güç kullanmışlardır. Ordunun gücüne, cumhurbaşkanı ile ilgili geniş yetkilere sahip, sivil hükümetin veya adli kontrolün yetkisine tabi olmayan güçler de eklemiştir.

Suriye devleti şubeler, güvenlik ve istihbarat müdürlükleri üzerine kurulmuş bir devlettir. Bu bir casusluk devleti olarak tanımlanabilir. Halkın tüm üyelerinin hayatlarını izlemek için güvenlik müdürlükleri tarafından istihdam edilen unsurların sunduğu raporlara dayanan bir devlettir. Yani her vatandaşı takip eden bir casus vardır. Her birey ister gönüllü ister zorla olsun diğerine casusluk yapmaktadır. Çünkü o bir memur, basit bir çalışan, bir sınıf öğretmeni veya belki de bir devlet kurumunun çalışanıdır. Böylece Suriye’deki insanlar cumhurbaşkanının iradesine göre yönlendirilmektedir. Raporları yazmakla görevlendirilen casuslara bile istihbarat tarafından güvenilmez. Onlar da diğer casuslar tarafından izlenmektedir. Suriye ve halkı, bir halkın etrafında dönen kapalı bir toptur. İstihbarat, o topun hareketini izlemekte ve yerini tek bir kişi olan cumhurbaşkanı tarafından kontrol etmektedir.

³ YILDIZ, s.217

⁴ YILDIZ, s.218

1.1. Esad'ın 1970 Darbesi

1966 darbesinin liderlerinden hiçbiri (Salah Jadid ve Hafız Esad) birbirlerine karşı durmayı amaçlamamıştır. Ancak Jadid, ordu da dahil olmak üzere devlete liderlik etmek için sivil Baas kanadının önemini vurgulamaya çalışmıştır. Savunma bakanı olarak görevini sürdüren Esad, ordunun Suriye devletine liderlik etmesini istemiştir. Her ne kadar taraflar Suriye devletinin liderliğini Alevi mezhebiyle sınırlandırmak için ordunun, partinin ve devletin ilan edilmesini istemiştir. Ancak parti ve devletin iktidarını tek bir kişide birleştirme, partiyi ve orduyu, istihbarat ve güvenlik kurumlarını yönetimini korumak için kullanma ve herhangi bir sorunu, herhangi bir çözümü, herhangi bir davranışı birbirine bağlayarak bölgesel koşullardan yararlanma ihtiyacı söz konusu olduğunda aynı fikirde değillerdi.

1963'ten bu yana Baasçı darbeler Suriye devletini yeni bir aşamaya hazırlamıştır. Çatışmalar mezhep, parti ve ordu tarafından birleştirilen iki kişiyle sınırlı olmaktadır. Ancak her biri kendisi için aynı devlet içinde bağımsız bir grup kurmuştur. Salah Jadid'e parti liderlik ederken, askeri güçler Hafız Esad'ın komutası altına girmiştir. 1963'teki Baasçı askeri darbeden, iktidarı ele geçirmelerinden ve ardından Salah Jadid ve Hafız Esad tarafından 1966'daki darbelerinden önce ve sonra gerçekleştirilen tasfiye ve arındırma operasyonlarından sonra, Baas Partisi'nin ulusal liderliğini hedef almıştır. Baas'ın gerçek kurucularını ve Sünni subayları ihraç etmiş ardından Dürzi ve Huranileri ise tasfiye etmiştir. Aleviler, Suriye'deki egemen güce indirgenebilecek geniş tabanlara, parti ve ordu hiyerarşinin tepesine odaklanmıştır.

İki taraf da Lazkiyeli Aleviler olduğundan, Suriye ordusunun her biri 1966 darbesinden önce olduğu gibi diğerini yutmak isteyen iki Sünni ve Alevi gruba bölünmüş olduğu şeklinde özetlenebilecek mezhepsel askeri çatışma döngüsünden ortaya çıkmıştır. Daha ziyade, onu iki düşünce akımına bölmüş, her biri diğeriyle savaşmak için araçlarını kullanmıştır. Bu araçlar, Suriye halkını korumak ve Suriye toplumunun istikrar ve refahını sağlamak amacıyla kurulan devlet ve parti kurumlarıdır.

Nicholas Vandam, "Suriye'de Güç Mücadelesi" adlı kitabında "Esad, Suriye silahlı kuvvetlerinin çoğunun üzerinde kontrol kurmayı başarmış olsa da, Jadid, partinin en önemli sivil pozisyonlarını destekçileriyle doldurarak sivil parti aygıtı üzerindeki kontrolünü sıkılaştırmıştır. Böylece, sözde "ikili iktidar" yaratılmıştır. Suriye'nin iki ana güç kurumu olan, silahlı kuvvetler ve Baas Partisi'nin sivil aygıtı, birbirine şiddetle karşı

çıkan ve farklı politikalar izleyen parti veya ordunun farklı grupları tarafından kontrol edilmekteydi” ifadesine yer vermektedir.⁵

Haziran yenilgisinden sonra, Salah Jadid’i çevreleyen parti arasında, aralarında solcu ikinci sınıf kadrolar ve subayların da bulunduğu, savunma bakanının yargılanmasını talep eden bir grup genç adamlar ortaya çıkmıştır. Onu ziyaret ettikten sonra, on sekiz subay, Esad’ın el yazısıyla yazılmış bir istifa almış ve Haziran Savaşı sırasında ordunun başına gelen yenilgiden kendisini sorumlu tutmuştur. Salah Jadid’e teslim etmek için BPÜL liderliğine istifa etmeye gidilmiştir. Esad’ın devrilmesi lehine pozisyonunu geri çekmiş ve Haziran yenilgisi için tek bir kişiyi suçlamanın mantıksız olduğunu, partinin birlik içinde kalmasını, liderleri etrafında toplanması gerektiğini, böylece farklılıklarının çöküşünün ilk işaretleri olmadığını söylemiştir. BPÜL liderliğinin toplantısında Esad konusu gündeme geldiğinde, Salah bir kez daha Esad’ın istifasını kabul etmeye karşı oy kullanmış, ancak takipçileri defalarca yenilgiye uğrayan generallerin, yenilgilerinin utancını bir darbeye temizlemek için görevde kalmaları durumunda iktidarı ele geçireceklerini anlamışlardır.⁶

Hafız Esad, bir sonraki savaşının askeri yoldaşlarına ve mezhebinin Baasçılara karşı olacağını fark etmiştir. Bu Suriye’yi, özellikle de bir ateş yanardağına ait oldukları kıyı bölgelerine dönüştürecektir. Bu nedenle, silahlı çatışmalar olmadan iktidarı ele geçireceği sessiz bir darbe gerçekleştirmeye hazırlanmak için destekçilerini askere almak ve güçlerini liderlik pozisyonlarında seferber etmek için katı bir plan başlatmıştır.

1.1.1. Darbeye Hazırlık

Esad, savunma tugayları’nı kurdurmuş ve genişletmiştir. Onları kardeşi Rıfat’ın komutası altına yerleştirmiş ve devrimi korumakla görevlendirmiştir. Muhammed Omran’a bağlılık borcu olan bir grup subayla ittifak kurmuştur.⁷

Yarbay Ezzat Jadid Al-Alawi’yi Salah Jadid’in destekçisi olduğu için Yetmiş Tugayı’na komuta etmekten kurtarmıştır. Partinin Lazkiye ve Tartus’taki şubesinin

⁵ Nicolaus VAN DAM, *Suriye’de İktidar Mücadelesi*, (İstanbul: İletişim Yayınları, 1. Baskı, 2000), s.105.

⁶ Mahmud SADİK, *Hiwar Hawl Syriae*, (1. Baskı, 1993), s.21.

⁷ SADİK, s.21.

liderleri tutuklanmış ve Lazkiye valisine ev hapsi verilmiştir. 5 Ağustos 1968'de Esad'a bağlı güçler (Savunma Tugayları) Şam ve Halep'teki radyo binasını, Baas ve El-Tevrat'taki gazeteleri işgal etmiş, haber bültenlerine, siyasi yorumlara ve tüm siyasi, kültürel ve medya programlarına askeri sansür uygulamıştır. Esad güçleri, Mart 1969'daki olağanüstü BPÜL Konferansı'ndan hemen önce Şam ve banliyölerindeki stratejik merkezleri işgal etmiştir. Ulusal güvenlik başkanı ve Genel İstihbarat Servisi başkanı olan Albay Abd al-Karim al-Jundi'nin (İsmaili Mu'ayyad Salah Jadid) karargahını kuşatmış, arabalarına el koymuş ve yardımcılarını kaçırmıştır. Eylül 1970'te Suriye güçleri, düzenli Ürdün ordusu karşısında Filistinli örgütlerle birlikte Ürdün'de gerçekleşen iç savaşa girmiş ve sonuçları Suriye liderliği için kötü olmuştur.⁸

Esad, Ekim 1970'te olağanüstü bir ulusal liderlik konferansı çağrısında bulunmuştur. Konferans sırasında Salah'ın yeni ekibi, Esad'a toplantı süresince ordu transferleri yapmayı bırakmasını emretmiş, ancak Esad reddetmiştir. On iki gün boyunca iki taraf arasındaki tartışma devam etmiştir. Özellikle toplantıdan sonra Savunma Bakanlığı'nın sahip olduğu tüm ayrıcalıkları iptal etme kararı alınmıştır. Hafız Esad ve ordunun genelkurmay başkanı olan yoldaşı Mustafa Tlass, daha az önemli olan iki pozisyona transfer edilmiştir. Aşağıdaki nedenlerden dolayı partiden ihraç edilmişlerdir:

1. Partinin hedeflerinden sapma.
2. Partiye ve konferanslarının kararlarına karşı isyan ve eğilimlerine karşı direnme.
3. Partiyi, ahlakını ve kurumlarının meşruiyetini kasten rencide etmek.

Esad ve destekçileri 16 Kasım 1970'te harekete geçerek, başkentteki askeri birliklerin kontrolünü ele geçirmişlerdir. Mustafa Tlass ise yeni destekçilerin yapabileceği herhangi bir askeri direnişle yüzleşmek üzere görevlendirilmiştir. Hava Kuvvetleri İstihbarat Müdürü Albay Mohamed Al-Khouli, General Salah Jadid'in ordu ve hükümetteki destekçilerini tutuklamakla da görevlendirilmiştir. İki saat içinde Albay el-Khouli, Cumhurbaşkanı Nureddin Atassi, ASBP Genel Sekreter Yardımcısı Tümgeneral Salah Jadid ve Başbakan Youssef Zain'i tutuklayarak görevini yerine getirmiştir. Bazı yeni destekçiler ise Lübnan'a kaçmayı başarmışlardır.⁹

⁸ VAN DAM, s.104-106-107-108.

⁹ Abd al-Rahman NAMUS, *Tarih Suria Alhadithi*, s.127-128.

Esad'ın darbesi, bağımsızlıktan bu yana Suriye'deki bir dizi askeri darbenin sonucusuydu. Suriye halkı birinci numaralı açıklamayı duymuyor ve artık yeni darbecileri desteklemek zorunda değillerdir. Çünkü Hafız Esad, Suriye'yi Esad ve Mahluf ailesinin özel mülküne dönüştürmüştür. Patrick Seale, Esad adlı kitabında Şam'ı "Esad'ın başkenti" olarak tanımlamıştır.¹⁰ Suriye halkı, Esad devletinde maaşlarını almak için ayın başını bekleyen işçilere ve hükümet çalışanlarına dönüşmüştür.

1.1.2. 1970 Darbesinin Sonuçları

Savunma bakanı olarak görev yapan Korgeneral Hafız Esad, düzeltici hareketin ardından yeni hükümetini kurdu. Savunma Bakanlığı ile kendisini Başbakan olarak atadı. Ahmed Al-Khatib'i ise Devlet Başkanı olarak atandı. Bu hükümet, iki tarih arasında (21 Kasım 1970'ten 3 Nisan 1971'e kadar) dört ay 13 gün sürmüştür. Hükümet, 21 Kasım 1970 tarih ve 2616 sayılı Kararname ile kurulmuş ve kararname Suriye Arap Cumhuriyeti'nin 1970 tarih ve 48 sayılı Resmi Gazetesi'nde yayımlanmıştır.¹¹

Geçici Ülke Komutanlığı 16 Şubat 1971'de iki kararname çıkarmıştır; ilk kararnamede Halk Meclisi üyelerinin isimleri yer almaktadır. Sayıları 173 üye ile sınırlandırılırken, ikinci kararname Mayıs 1969'un ilk günü çıkarılan geçici anayasa maddelerinin değiştirilmesini içermekteydi. Değiştirilen en önemli maddeler ise şunlardır:

47. maddeye göre, Halk Meclisinin süresi, ilk toplanma tarihinden itibaren iki yıldır. 48. Maddeye göre Halk Meclisi aşağıdaki yetkileri üstlenmektedir.: Cumhurbaşkanı Baas Partisi'nin ulusal önderliğinden aday göstermek ve adaylığı referandum için vatandaşlara sunmaktadır. Daha sonra geçici BPÜL liderliği, Korgeneral Hafız Esad'ı Suriye Arap Cumhuriyeti cumhurbaşkanlığına aday gösterme kararını Mart 1971'de yayınladı ve Halk Meclisi Başkanı'na göndermiştir. Ertesi gün, Esad, adaylığı için konseyin oybirliğiyle onayını almış ve referandum tarihi olarak 12

¹⁰ Patrick SEALE, *Al-Assad Alsirae Alaa Al Sharq Al Awsat*, (Beyrut: 10.Baskı 2007), s.527.

¹¹ Wizarat Al Sayid Al Fariq Hafez Al-Assad, *Almawqie Alrasmia Liriasat Majlis Alwuzara' Alsuwrii*, 12 Ekim 2015 tarihinde yayına güncellendi.

Mart olarak belirlenmiştir. Referandum süreci 15 saat sürmüştür ve Esad oyların yüzde 99,2'sini almıştır.¹²

Suriyeliler, Esad'ı Salah Jadid, Nureddin Atassi ve Youssef Zain gibi radikal solculara karşı durduğu için iktidardan dolayı tebrik etmişlerdir. Demokratik yaşamı yeniden tesis edeceğine ve Baas'ın kontrolü elinde tutmayacağına söz vermiştir. Daha sonra Suriye'yi gezmiş ve Suriye halkı tarafından atlar üzerinde karşılanmıştır. Onun için koyunları, Hama'da, Suriye'yi Sovyetler Birliği'ne götürecek solculardan kurtardığı için kesmişlerdir. 21 Aralık 1972'de Hafız Esad'ın sağlık nedenleriyle başbakanın istifasını kabul ettiğini açıklayana kadar sürmüştür. Esad, yardımcısı Mahmud Ayubi'yi yeni hükümeti kurmakla görevlendirmiş, 23 Aralık 1972'den Ayoubi'nin hükümetinin istifasını sunduğu 7 Ağustos 1976'ya kadar sürmüştür. Tümgeneral Abdul Rahman al-Khalifavi, hasta olduğunu bilerek (ikinci) hükümeti kurmakla görevlendirilmiş ve bu nedenle ilk hükümetinden uzaklaştırılmıştır.¹³

Tüm diktatörlüklerin yaptığı gibi, cumhurbaşkanı ve tüm yargı, yasama ve yürütme yetkilerini eline alan 1973 Anayasası referandumu, Halk Meclisi için otoriter yönetimi meşrulaştırmak amacıyla bir seçim yasası hazırlanmıştır. Hafız Esad'ın iktidara yükselişi, Sünni yönetiminin çöküşünü ve mezhepsel Alevi yönetimi döneminin başlangıcı olarak işaret etmekteydi. Aleviler siyasi ve ekonomik olarak geri kalmış, sosyal olarak ezilen bir dini mezhepten, iktidar ve kontrol konumunda ulusal olarak özgürleşmiş bir grup nüfusa dönüşmektedir.¹⁴

Hükümdara sadakat meselesi, onurlu ve gerici olmayan vatandaşın sahip olduğu ulusal kimlik haline gelmiştir. Sekizinci Mart 1963 darbesi Suriye devletini ve toplumunu Arap Sosyalist ASBP ile renklendirdiyse, 23 Şubat 1966 darbesi, iktidarın gelgitini Alevilere kaydırmıştır. Ancak Alevi Baas subayı Hafız Esad'ın istediği tek şey bu değildi. Çünkü Suriye'yi kendisinden sonra kendisinin ve ailesinin mülkü yapmaya karar vermişti. Bu temelde, daha sonra tüm Suriyeliler için şan ve gururla

¹² Hashim EUTHMAN, Tarikh Suria Alhadith Eahd Hafiz Al'asadi 1971-2000, (1. baskı, 2014), s.59-60.

¹³ "Sahifat 1972_Hafiz Alasad Yaqbal Astiqlat Khalifawi", Çağdaş Suriye Tarihi sitesi, 22 Aralık 1972'de yayınlanmıştır, Erişim Tarihi: 25.10.2023, <https://syrmh.com/2022/09/14/حافظ-الأسد-1972-صحيفة-يقبل-استقالة-خليفاهو>

¹⁴ VAN DAM, S.110.

ilişkilendirilen, Esad ailesini Suriye Arap Cumhuriyeti'ni yönetmeye getiren son askeri darbe olan düzeltici hareketi gerçekleştirmiştir.

1.2. Suriye Ordusu

Ordu seçimlerin, oylamanın, çoğunluk tarafından alınan kararların olmadığı ve azınlığın duygularının dikkate alınmadığı askeri bir kurumdur. Ordu kontrolörü, emirleri veren ve itiraz etmeden uygulayan ordu komutanıdır. Askeri hayata nüfuz eden çıkmaz, askeri darbeleri kolaylaştırmıştır. Bu nedenle, askeri birliğin komutanı hareket eder etmez, askerler darbenin sonucundan memnun olmasalar bile, komutanın emirlerine uyararak onunla hareket etmek zorundadırlar.

Çoğu Sünni halkı büyük şehirlerde yaşıyor, ticaret yapıyor, pazarlara ve fabrikalara sahip oluyorlardı. Fransız Mandası'nın hizmetinde çalışmak zorunda değillerdi. Ülke halkına karşı Fransızların elinde bir silah olmayı reddetmiş, hatta Fransız kıyafeti giyeni dinine ve ülkesine ihanet olarak görülmekteydi. Patrick Seale'e göre, "Humus'taki askeri kolej tembel, asi, akademik olarak geri kalmış veya sosyal olarak belirsiz insanlar için bir yerdi. Ünlü ailelerden çok az genç, başarısızlık veya okullardan atılma durumları dışında askeri akademiye katılmayı düşünmekteydi".¹⁵

Ordudaki hizmet, özellikle kasaba halkının karşılayamayacağı zor koşullarda gerçekleştiği için Sünniler önemli değildi. Lüks ve konforlu bir hayat yaşayanların, alışkın oldukları medeni kentsel muameleden uzak, subayların emirlerinin askerlerine üstün geldiği sert bir askeri hayata uyum sağlamaları mümkün değildi. Bu sebepten dolayı askerlik hizmeti yerine para ödemeyi tercih ediyorlardı.

Suriye ordusuna, özellikle orta sınıf ve yoksul Sünni bireyler, üniversite ücretleri ve eğitim masrafları olmadığı için katılmışlardır. Mezun olanlar, devletin idari sınıflarında ilerlemek ve emeklilik yaşına gelmeden önce yönetici pozisyonlarına yükselmek gibi hayallerini gerçekleştirmek amacıyla iş arayışına girmişlerdir. Zengin Sünniler, kendi işlerine ve pazarlarına yatırım yaparken, Aleviler ve diğer azınlıklar, ordudaki bağlılıkları ve Baas Partisi'ne olan sadakatleri nedeniyle ordu saflarında kalmışlardır.

¹⁵ SEALE, s.37.

8 Mart darbesi gerekleŖtiğinde, ordudaki Baas Partisi üyelerinin sayısı sınırlıydı, bu nedenle tüm Baasçı yedek subaylar orduya çağırılmıştı. Darbenin liderleriyle ilişkilendirilen bazı subaylar aileleri veya aşiretleri tarafından da orduya katılmaya çağırıldı. Bu, kırsala dayalı olanların sayısının yüksek olduğu anlamına gelirken, bu da azınlıkların oranının yüksek olduğu anlamına gelmekteydi.¹⁶ Bir rapora göre, darbeden hemen sonra muhalif siyasi güçlerin tasfiyesi nedeniyle ordu boşluklarını doldurmak zorunda kalan subaylar arasında birçok Alevi bulunmaktaydı. Görevden alınan yaklaşık 700 subayın yaklaşık yarısının yerine Alevi subaylar geçmiştir.¹⁷

Ordu komitesinin, ordu içindeki Baasçı örgütü kontrol ettiği ve ondan memnun olmadığı onu temsilcisi olarak görmediği açıkça ortadaydı.¹⁸ Komite, aslında ordunun ve partinin yetkilileri dışındaki kişiler tarafından faaliyetlerini yürütmekteydi. Bu, Suriye'deki Baas Partisi'nin yönünü çizen ulusal liderliğin kararlarına ve politikalarına tabi olmayan bir şekilde çalıştıkları anlamına gelmektedir. Suriye ordusu için komuta eden, otoriter bir yaklaşım benimseyerek hareket etmekteydi.

1966-1970 yılları arasında Salah Jadid ve halefi Esad, ordudaki yüksek rütbeli subayları ve BPÜL askeri komutanlığını mezhepsel bir temelde görevden almayı amaçlayan mezhepçi bir politika benimsemiştir. 23 Şubat 1966'da Halep'ten son Sünni subayı (Emin el-Hafız) ve son Dürzi subayı (Salim Hatoum ve Hamad Obeid) görevden alarak yeni bir Esad darbesi başlatmıştır. BPÜL komutanlığında, Hourani subayları Ekim 1968'den beri veya İsmaili subayları Mart 1969'dan beri artık temsil edilmemektedir.¹⁹

Altmışlı yıllar, Alevi mezhebinin iktidarı ele geçirmesine hazırlık olarak mezhepçilikten uzak olanları ordudan ve parti liderlerinden uzaklaştırma yeteneğine sahipti. Mezhepçi blok, devrimin başlangıcında göreve çağırılan yedek subayların görevden alınmasında, Kara Harp Okulu'ndan gelen başvuruların kabulünde ve parti içindeki subay ve astsubayların seçimlerinde ayrımcılık yapmış, bu da kamuoyunda eleştirilere neden olmuştur. Daha sonra, güvenilir subaylar, özellikle Şam yakınlarındaki

¹⁶ Minif ALRAZAAZ, *Altajriat Almuratu-Al'aemal Alfikriat Walsiyasia, Muasasat Minif AlrazaazLildirasat Alqawmia*, (1. Baskı, 1986), s.158-159.

¹⁷ VAN DAM, s.60.

¹⁸ ALRAZAAZ, s.130.

¹⁹ VAN DAM, s.127.

birliklerde (örneğin, Yetmiş Zırhlı Tugay'ın komutanı Muhammed Omran) toplandığı için subayların davranışlarında yeni değişiklikler görülmeye başlanmıştır. Güvensiz olanlar ise cepheye veya Halep ve Lazkiye gibi diğer bölgelere sürülmüştür. Ayrıca, subaylar zırhlı birlikler halinde organize edilmiştir.²⁰

Mezhepsel veya kişisel çıkarlara dayalı ittifaklar, Sünni subayları ordu liderliğine yönlendirmişlerdir, bu da arkalarındaki Sünni toplumdaki destek almak anlamına gelmektedir. Bu, ordu liderlerinin yalnızca Alevi olduğu algısını ortadan kaldırmak için orduya duyulan Sünni güvenini artırmıştır. Ancak liderler ve astlar, kendilerinin kontrolündeki kişiler olarak hareket etmekteydi. Onlar, planlananlara ve önceden belirlenen stratejilere göre hareket ediyor ve yetkileri ile emirleri sadece kendi etnik gruplarındaki Sünnilere uygulanmaktaydı.

Hafız Esad'ın Kasım 1970'te iktidarı ele geçirmesinden sonra, Alevi olmayan dini mezheplerden subaylar, formda üst düzey askeri görevlerde bulundular. Ancak kişisel takipçileri herhangi bir itaatsizlik belirtisini bastırabilen Alevi cumhurbaşkanına herhangi bir tehdit oluşturacak konumda değillerdi. Örneğin, Deyrizorlu bir Sünni olan Tümgeneral Neci Cemil, Kasım 1970'ten Mart 1978'e kadar Suriye silahlarının başında yer almış, bununla birlikte, hava kuvvetlerini cumhurbaşkanına karşı herhangi bir askeri ayaklanmada etkili bir şekilde kullanamamıştır. Esad'ın Alevi destekçileri, ana hava üslerinin yönetiminden sorumluydu. Mart 1972'de Savunma Bakanı olarak atanmış olan Mustafa Tlass ile Tümgeneral Youssef Shakour gibi Humuslu bir Rum Ortodoks Hristiyan, Genelkurmay Başkanı olarak atanmıştı.²¹

Sünni bir vatandaş, terfi etse dahi, etrafındaki herkesin Alevi olmasına rağmen Esad'ın ve takipçilerinin gözlerinin ve kulaklarının üzerinde kalması gerektiği gerçeğiyle karşı karşıya kalmaktadır. Esad'ın veya onun destekçilerinin emirlerine itiraz etmek veya tartışmak, devlet işleyişini olumsuz etkileyebilir ve yolsuzluk veya hırsızlık suçlamalarıyla karşılaştıktan sonra ciddi sonuçlara yol açabilir, hatta cinayet, kaybolma veya intihar gibi trajik sonuçlara neden olabilmektedir. Savunma Bakanı'nın pozisyonu, Ekim ayındaki zaferlerin onurunu vurgulayarak gösteriş yapmak ve medyada yer almak amacıyla özel olarak tasarlanmış rütbeler ve kolyelerle süslenmiş bir takım elbisedir.

²⁰ ALRAZAAZ, s.159.

²¹ VAN DAM, s.110.

İçişleri Bakanı ise iktidardaki ailenin çıkarlarını koruma ve çalışmalarını kolaylaştırma pozisyonunda yer almaktadır.

Hafız Esad'ın darbesinden bu yana, ordu, sivil kurumların ve hükümet bakanlıklarının üstünde, devletin yasalarına uymayan, ancak ordunun ve silahlı kuvvetlerin başkomutanı olarak kabul edilen cumhurbaşkanının kararlarına göre çalışan Baasçı bir komutan haline gelmiştir. Suriye'de diğer ülkelerdeki gibi devletin sınırlarını koruma, dış tehlikelere karşı savunma ve acil durumlarda sivilleri koruma görevi olan bağımsız bir ordu yoktur. Suriye'de var olan ordu, basitçe cumhurbaşkanını ve ailesini koruma amacıyla çalışmaktadır. Şehirlerde ve siviller arasında konumlandırılmış olsa da asli görevi olağanüstü liderine karşı çıkanları bastırmak için silahlarını ve mermilerini kullanmaktır. Buna karşılık tüm sivil kurumların ihtiyaçlarını karşılamak için bütçesini aşar, ancak bu koruma görevi sadece lideriyle sınırlıdır ve Suriye veya halkıyla ilgili değildir.

Bu şekilde, ordu ve Suriye Arap Sosyalist Baas Partisi (ASBP) liderliği, Hafız Esad'ın kontrolü altındaydı ve askeri bir darbenin ortaya çıkma olasılığı her kesimden azalmıştı. Suriye ordusu, daha önce hiç yaşamadığı yeni bir aşamaya girmişti. Her şey mezhepsel temelde örgütlenmişti ve Suriye'deki cesur ordunun beklenmedik bir değişiklikten etkilenme endişesi azalmıştı. Bu noktada, Esad, sadık Sünni destekçilere, Alevi topluluğundan gelenlere daha fazla güveniyordu, onları toplumunun ve bölgesinin üyeleri olarak görüyordu.

Nicholas Vandam'ın ifadelerine göre: Esad'ın pozisyonuna meydan okumak, aslında Alevi toplumunun içinden gelen risklerle bağlantılıydı. Tutuklamalar ve terhisler sonucunda, Lazkiye'den gelen Alevi subayların ve Baas Partisi üyelerinin Kasım 1970'ten bu yana gerçekleştirilen komplolara karıştığı sonucuna varabiliriz. Örneğin, Haziran 1971'de, bir dizi yeni destekçi tutuklandı ve Lazkiye şubesinin önderlik ettiği en önde gelen parti üyelerinden bazıları da dahil olmak üzere rejime karşı yıkıcı faaliyetlerde bulunmakla suçlanmıştı. Tümgeneral Muhammed Omran 1967'de Suriye'den ayrıldı ve 4 Mart 1972'de Suriye istihbaratı tarafından Lübnan'ın Trablus kentinde tasfiye edildi. Aralık 1972'de ise Salah Jadid'in destekçilerinden on beş subay tutuklandı, en az on ikisi ise Alevi kökenliydi.²²

²² VAN DAM, s.111-112.

1.3. Güvenlik Güçleri

Suriye Anayasası'nın 11. maddesine göre, silahlı kuvvetlerin ve diğer savunma örgütlerinin vatanın güvenliğinden ve devrimin birlik, özgürlük ve sosyalizmdeki amaçlarının korunmasından sorumlu olduğu ifade edilmektedir. Bu maddeye göre, iktidar rejimi, resmi askeri kurum dışında vatani korumak amacıyla silahlı milisler oluşturabilmektedir. Bu, yargı veya herhangi bir sivil devlet kurumunun denetiminde olmayan bir şekilde tanımlanmıştır. Ek olarak, çalışma faaliyeti şehirleri ve kırsal alanları içerecek şekilde genişletilmiştir.

Bu milislerin oluşumu, sadece 1963'teki Baas darbesi sırasında Suriye'ye uygulanan olağanüstü hal ile değil, aynı zamanda Suriye anayasası ile de ilgili olmaktadır. Bu anayasa, milislerin çalışmalarını Baas Partisi'nin hedeflerini koruma amacına bağlamıştır. Bu nedenle, olağanüstü halin sona ermesine rağmen, bu milislerin faaliyetleri devam edecektir, çünkü Baas Partisi ve 1973 Anayasası ile sağlam bir bağlantıları vardır. En önemlisi, bu güçlerin oluşumu, Suriye rejimi ile güçlü bir ilişki kurmuş ve Suriye rejiminin varlığı ile bütünleşmiştir. Bu nedenle, Suriye rejiminin zayıflamasıyla bu milislerin varlığı da tehdit altındadır.

Esad, Suriye'yi ayrı bölgelere bölmüş ve önde gelen Alevi figürlere geniş yetkiler vererek onları denetim altına almıştır. Bu sayede kendi özel sistemlerini ve yasalarını oluşturabilmiştir, Suriye devletinin resmi yasalarına veya anayasasına tabi olmayan. Bu güçler, üyelerini sorumlu tutulamaz hale getirir, çünkü emirler başkan tarafından verilir ve şube başkanları, kısıtlama veya hesap verebilirlik olmaksızın bu politikaları uygulamaktan sorumludur. Astlarının suçları nedeniyle yargılanma sorumluluğu taşımadıkları için, bu sınıf kişisel kazanç için güçlerini kullanabilen etkili bir sınıfın oluşumunu teşvik etmiştir.

1.3.1. Savunma Tugayları

Saf mezhepçi (Alevi) güç, Mart 1963 darbesinden bu yana Hafız Esad tarafından kurulan ikinci özel silahlı aygıttır. 1970'teki darbesinden önce kapsamını genişletmiş ve gücünü artırmıştır. 1982'de 55.000 subay ve askere ulaşmak için kardeşi Rıfat'ın

komutasına vermiştir.²³ Devrimi, iktidarı ve Devlet Başkanı Hafız Esad'ı korumak gibi kutsal görevlerini yerine getirmek için en yeni, en gelişmiş ve ölümcül silahlara sahip olmaktaydı. Suriye ve Lübnan'daki etkili gücün başı Rifaat el-Esad tarafından yönetilmekteydi. Kendi güçlerini oluşturmaya olanak tanımak için uyuşturucu yetiştiriciliğinden gelir elde etmekteydi.²⁴

1.3.2. İstihbarat Teşkilatları ve Güvenlik

İstihbarat teşkilatının her Suriye valiliğinde 250 ila 300 bin şubesi bulunmaktadır. Görevleri sadece kamu güvenliğini izlemek ve devlet işlerinin performansından veya vatandaşların ihtiyaç ve şikayetlerinden duyulan memnuniyet hakkında periyodik raporlar yazmak değildir. Aksine, kötü yaşam koşullarından şikayet edenlerin isimlerinin bilinmesi, güvenlik şubelerinin perspektifine göre, İsrail ile karşı karşıya kalan ve Filistin davasını destekleyen uluslararası komplolara ve ekonomik baskılara maruz kalan iktidar rejimine karşı açık bir muhalefeti ifade etmektedir.

Suriye halkı için devlete karşı düşen görev, egemen iktidarın liderlerinin yaşadığı sıkıntılara ve zorluklara katlanmak olarak görülmekteydi. En lüks villalarda yaşamak, en yeni arabalara sahip olmak, turistik seyahatler yapmak veya üniversiteden üniversiteye diploma almak, liderlere özgü olmaktadır. Ayrıca, liderin halkına yaptığı fedakarlıkları takdir etmek için onun hayatta kalmasını ve uzun bir ömre sahip olmasını dilemek oldukça önemlidir.

Seksenli yılların olaylarından sonra, güvenlik hizmetleri büyük bir enflasyon sürecine tanık olmuştur. Cumhurbaşkanı için potansiyel bir tehlike oluşturabilecek ve yetkililer tarafından gözden kaçabilecek tüm güvenlik dosyalarını ele geçirmek için yönetimini doğrudan cumhurbaşkanına bağlama eğilimindeydi. Bu, muhtemelen cumhurbaşkanının kimseye güvenmemesi ve düşmanının en yakınındaki kişiler olabileceğini düşünmesinden kaynaklanıyor olabilir ve saldırının, savunmasız kalan Esad için son darbe anlamına gelebileceğini düşünüyor olabilirdi.

²³ SADİK, s.21-83.

²⁴Adnan SAAD EL-DİN, Alakhawan Almuslimun Fi Suria Mudhakirat Wadhikrayati,(Kahire: Cilt:1, 2010), s.271.

1.4. Suriye'deki En Önemli Güvenlik ve İstihbarat Müdürlükleri

1.4.1. Ulusal Güvenlik Bürosu

1966 yılında Ulusal Güvenlik Bürosu adı altında kuruldu ve daha önce Arap Baas Partisi'nin BPÜL liderliğine bağlıydı. Bu kuruluş, 2012 yılında yeniden adlandırıldı. Bu büro, cumhuriyet başkanlığına bağlıdır ve görevi, diğer güvenlik kurumlarına liderlik etmek, onları yönlendirmek, aralarında koordinasyon sağlamak ve ayrıca rejim başkanı ile ek bir bağ kurmaktır.²⁵

1.4.2. Hava İstihbaratı Teşkilatı

Asıl görevi Suriye dışındayken Suriye Hava Kuvvetlerinin yanı sıra cumhurbaşkanının uçağını ve güvenliğini sağlamak ve korumaktır. İdari, mali ve silahlanma olarak Savunma Bakanlığı'na bağlı bir kurumdur. Savunma Bakanı'nın çalışmalarını askeri istihbaratla birlikte denetler ve atanması hakkındaki görüşünü ifade etmektedir. Hava Kuvvetleri istihbarat teşkilatı'nın idari ve örgütsel yapısı şunlardan oluşur:

Müdürlük "Merkez Büro Şubesi", İdari Şube, Soruşturma Şubesi olmak üzere iki şube ve birkaç bölümden oluşan, Enformasyon Şubesi, Havalimanı Şubesi, Harekat Şubesi, Özel Harekat Şubesi, Teknik Şube, Hava Güvenlik Şubesi, Hava Kuvvetleri ve Hava Savunma Bölümü olmak üzere çeşitli bölümlerden oluşmaktadır.²⁶

Suriye'deki en gizli ve korkulan istihbarat birimi, Hafız Esad'ın Suriye Hava Kuvvetleri komutanı olduğu döneme dayanmaktadır. 1970 yılında iktidara geldikten sonra bu istihbarat birimi tarafından desteklenmiş ve Esad tarafından büyük bir güvene sahip olmuştur. Bu birimin yöneticileri, Esad'ın yakından tanıdığı kişilerdir ve hem iç hem de dış operasyonları yürütme yeteneğine sahipti. Yaklaşık otuz yıldır, istihbarat birimi, Tümgeneral Muhammed el-Khouli tarafından yönetilen güvenilir bir danışman

²⁵ Omran Stratejik Araştırmalar Merkezi, "Al'ajhizat Al'amniat Alsuwriat Wadarurat Altaghyir Albinyawii Walwazifi", Erişim tarihi: 14 Nisan 2023, <https://www.omrandirasat.org//الإصدارات/الأبحاث/الدراسات/security-intelligence.html>.

²⁶ Omran Stratejik Araştırmalar Merkezi, "Al'ajhizat Al'amniat Alsuwriat Wadarurat Altaghyir Albinyawii Walwazifi".

aracılığıyla hizmet vermekteydi. Yerel düzeyde, Suriye Hava Kuvvetleri istihbaratı, ülkedeki İslamcı muhalefete karşı çeşitli operasyonlara liderlik etmiştir. Ayrıca, rejim, 1970'lerin sonlarından 1980'lerin başlarına kadar MK Devrimi'ni bastırma çabalarında öncü bir rol oynamıştır. Rejim ayrıca uluslararası terörizmi desteklemek için Suriye büyükelçilikleri ve Suriye ulusal havayolu şubeleri aracılığıyla yurtdışında bulunan vekilleri kullanmıştır.²⁷

1.4.3. Askeri İstihbarat Şubesi

İdari, mali ve armasal yönden Savunma Bakanlığı'na bağlı olacak ve Savunma Bakanı'nın üzerinde herhangi bir yetkisi olmayacaktır. Aksine, Savunma Bakanı, milletvekilleri, genelkurmay başkanları, subayların hareketleri ve ordu içindeki unsurların atanmalarına müdahale eden kişidir. Şube başkanı da Cumhurbaşkanı kararıyla atanır. Bu kuruluş, askeri birliklerin sınırların güvenliği, personel ve subayların güvenliği ile askeri tesislerin güvenliğinden sorumludur. Askeri istihbarat, kamusal sosyal hayatı denetler ve askeri personelin davranışlarını izlemekten sorumlu olduğu için tehlikeli bir yapıdır.

Şam'daki merkez şubeler şunlardan oluşmaktadır: İdari şube olan 291 numaralı şube, subay işleri şubesi veya memur güvenliği olan 293 numaralı şube, 294 numaralı şube kuvvetler ve hava savunması dışındaki silahlı kuvvetler güvenlik şubesi, enformasyon şubesi, 211 numaralı şube, bilgisayar şubesi veya bilgisayar şubesi olarak da bilinen 225 numaralı iletişim şubesi, 237 numaralı şube, devriye şubesi 216, Kuneytra istihbarat şubesi olarak da bilinir. Ayrıca, "Raid and Raid" şirketi olarak bilinen Şube 215, baskın, kaçırma, suikast operasyonları ve diğer şubelerden inatçı olan aranan kişilerin tutuklanması operasyonlarında yaklaşık dört bin üyeyi içermektedir. Şube 235, Filistin Şubesi olarak bilinirken, Şube 248 ise Filistin Şubesi'nden sonra ihlaller açısından hizmetteki en kötü ikinci şube olarak kabul edilmektedir. Askeri Güvenlik

²⁷ "Syria's Intelligence Services: A Primer", *Middle East Intelligence Bulletin*, 1 July 2000, Erişim Tarihi: 10.10.2023, https://web.archive.org/web/20191028173605/https://www.meforum.org/meib/articles/0007_s3.htm.

Servisi'nin ana soruşturma organı olarak hizmet veren Askeri Soruşturma Şubesi olarak da bilinir.²⁸

Resmi olarak, iktidardaki rejimin çıkarları gerektiği şekilde Filistinli, Lübnanlı ve Türk aşırılık yanlısı gruplara askeri ve lojistik destek sağlamaktan, Lübnan'da konuşlanmış Suriye ve Lübnan askeri güçlerinin faaliyetlerini koordine etmekten ve yurtdışındaki siyasi muhalifleri izlemekten (ve suikastler gerçekleştirmekten) sorumlu olarak kabul edilmektedir. Bu göreve atanan Tümgeneral Hasan Halil (63 yaşında), Lazkiye kökenli bir Alevi olarak 1993'ten beri milletvekili olarak görev yapmaktadır. Ancak askeri istihbaratın ana karar vericisi, istihbarat başkan yardımcısı olarak, Hafız Esad'ın kızı Buşra'nın kocası olan Tümgeneral Asef Shawkat olarak kalmıştır.²⁹

Askeri polis, Hama'nın kuşatılmasında rol almış ve insanların şehri terk etmelerini engellemiştir. Ayrıca, Rifaat Esad'ın sivilleri bombalama emirlerini ve sakinlerinin başlarının üzerindeki evleri yıkma emirlerini reddeden askerleri tutuklamıştır. Ayrıca, Lübnan Savaşı'na da katıldı ve İsrail'in Lübnan'ı işgali sırasında ve Beyrut kuşatması sırasında Lübnan'a giden yollarda kontrol noktaları kurulmuştur. Filistinli gönüllülerin siyonist düşmana karşı mücadeleye katılmak istemelerini reddetmiş ve hatta onları hapishanelerde tutuklamıştır. Ayrıca, askeri malzemelerin Filistinli savaşçılara ulaşmasını engellemiştir.³⁰

1.4.4. Genel İstihbarat Teşkilatı (Devlet Güvenliği)

Eskiden Devlet Güvenliği olarak adlandırılmış ve 1969 tarihli 14 sayılı Kanun Hükmünde Kararname ile kurulmuş ve daha sonra 1971 tarihli 495 sayılı Kanun ile değiştirilmiştir. Milli Güvenlik Dairesi ile koordinasyon dışında herhangi bir kurum veya bakanlıktan geçmeden 1114 nolu birim adı altında doğrudan cumhurbaşkanına rapor vermektedir. İllere dağılmış şubelerin yanı sıra birkaç merkez şubeyi de içermektedir. Yasaya göre, genel istihbarat dairesi bir sivil idare olarak kabul edilir,

²⁸ Omran Stratejik Araştırmalar Merkezi, "Al'ajhizat Al'amniat Alsuwriat Wadarurat Altaghyir Albinyawii Walwazifi".

²⁹ "Syria's Intelligence Services: A Primer", Middle East Intelligence Bulletin.

³⁰ Ayman AL-SHURBAJÍ, Ealaa Tharaa Dimashq, Ufuq Lildirasat Walnashr, (Londra: 1. Baskı, 2017), s.379-380.

ancak memurları Savunma ve içişleri bakanlıkları tarafından atanmıştır. Bir unsurun veya memurun, devredilen kuruluşa mali ve örgütsel olarak takip ettiği durumlarda, sivil personel, Birleşik Personel Kanunu'na tabi olmaktadır. Bu memurlar iktidar, komuta ve yön Merkezlerini tam olarak kontrol ederken, siviller idari işlerini şubeler içinde ve ordunun yetkisi altında yapmaktadırlar.³¹

Genel istihbarat teşkilatı müdür ve yardımcılardan oluşmaktadır ve Cumhurbaşkanı kararnamesi ile atanır. İstihbarat teşkilatının 13 şubesi vardır, Enformasyon Şubesi 255, Soruşturma Şubesi 285, Terörle Mücadele Şubesi 295, Karşı İstihbarat Şubesi 300, Dış Şube 279, Teknik Şube 280, devletin tüm birimlerinde atamadan sorumlu olan İç Şube 251, Eğitim Şubesi veya Guta 290, Ekonomik Şube 260, Şube 111, Tesis Güvenlik Şubesi 108 yakın zamanda Rus emirleri tarafından oluşturulmuştur. Güvenlik Bilimleri Yüksek Enstitüsü 2007 yılında kurulmuştur. Valiliklerde Şam'daki merkez şubelerin bölümlerine benzer bölümlere sahip bölgesel şubeler bulunmaktadır. Üç basamaklı rakamlarla gösterilen bu birimler, aynı yetkilere sahiptir ve aynı işlevi yerine getirirler, ancak valilik sınırları içindedirler. Valilik genelinde dağıtılan bölümler ve müfrezeleri takip ederler ve her kasaba veya köyün içinde güvenlik çalışmaları yürütmekten sorumlu bir güvenlik unsuru bulunmaktadır. Bu birimler, güvenlik açıklarını aramak ve departmanın tüm güvenlik alanlarını kapsamaları için çalışırlar. Şehirler, kasabalar ve kamu ile özel kurumlarda binlerce temsilci, muhbir ve delege bulunmaktadır.³²

1.4.5. Siyasi Güvenlik Şubesi

İçişleri Bakanlığına idari ve mali açıdan bağlı olsa da bakanlığın mesleki performansıyla doğrudan ilgisi bulunmamaktadır. İçişleri Bakanı, bakanlığın memurlarının, elemanlarının ve tüm polis birimlerinin performansını denetler ve değerlendirir. Bu nedenle, pratikte, doğrudan cumhurbaşkanı ile ilgili bağımsız bir bölüm olarak faaliyet gösterir. Toplumun en etkili güvenlik aygıtıdır ve sivillerle temas

³¹ Omran Stratejik Araştırmalar Merkezi, "Al'ajhizat Al'amniat Alsuwriat Wadarurat Altaghyir Albinyawii Walwazifi".

³² Omran Stratejik Araştırmalar Merkezi, "Al'ajhizat Al'amniat Alsuwriat Wadarurat Altaghyir Albinyawii Walwazifi".

halindedir. İşletme ve kuruluş ruhsatları verme konusunda uzmanlaşmıştır ve rejim, sivil vatandaşlar hakkındaki bilgi deposu olarak kabul edilmektedir. Bu nedenle, Siyasi Güvenlik Şubesi memurları ve üyeleri, nüfuzun ve rüşvetin yaygın bir şekilde kötüye kullanılmasına katkıda bulunmaktadır. Memurları ve unsurları İçişleri Bakanlığı personelinde seçilir, sadece şube başkanı cumhuriyet kararnamesi ile atanır. Bu şubenin işlevleri tamamen içsel olarak kabul edilmektedir. Valiliklerin şubeleri valiliklerin isimleriyle anılır ve üç basamağı kapsamazlar.

Şube, Şam'daki birkaç merkez şubeden oluşur ve diğer valiliklerde de aşağıdaki şubeler tarafından takip edilmektedir. Medya ve Öğrenci Enformasyon Şubesi, Soruşturma Şubesi, Devriye ve Gözetleme Şubesi, Taraf ve Organlar Şubesi, Ekonomik Güvenlik Şubesi, Divan Şubesi, Arap ve Dış İlişkiler Şubesi, Bilgi Sistemleri Şubesi, İdari İşler Şubesi, Sinyal Şubesi, Araçlar Şubesidir. Şam kırsalının kapsadığı Kuneytra valiliği dışında on üç valilikte on üç şubesi bulunmaktadır.³³

1.5. Cumhuriyet Muhafızları ve Dördüncü Tümen

Bunlar cumhurbaşkanının komutası altında çalışan güçlerdir. Cumhuriyet Muhafızları'nın misyonu, başkent Şam'ı herhangi bir iç veya dış tehditten korumakla sınırlıdır ve bu nedenle başkente girmesine izin verilen tek askeri birimdir. Güçlü bir silahlanmaya sahip ve birkaç tugaya dağılmış yaklaşık on bin askerden oluşmakta ve subayları sadakatlerini sağlamak için Suriye petrol gelirlerinden önemli paylar almaktadır. Kuruluşu yirminci yüzyılın yetmişli yılların sonlarına kadar uzanmaktadır. Amacı sosyal güvenlik sorunlarını askeri olarak çözmekten sorumludur. Dördüncü bölüm birinci Kolorduya bağlı olmaktadır. Sistem Rejimin askeri stratejik rezervi olarak kabul edilmektedir. 1984 yılında "savunma şirketlerinin" birleştiği Rıfat Esad'ın kaldırılmasından sonra kurulmuştur. Fransız medya kaynaklarına göre, bölümün personelinin sayısı çoğunluğu Alevi olan 15 bin savaşıya ulaşmaktadır. Dördüncü tümen, Suriye ordusunun en iyi eğitilmiş ve donanımlı oluşumlarından birisidir. Rus "T-72" tankları gibi en son ağır mekanizmalara sahiptirler. Birkaç alay ve tugaydan

³³ Omran Stratejik Araştırmalar Merkezi, "Al'ajhizat Al'amniat Alsuwriyat Wadarurat Altaghayir Albinyawii Walwazifi".

oluşmakta ve Muadamiye'deki şam girişlerinde konuşlandırılmaktadır. (555. alay, 154. alay, 40. Zırhlı Tugay ve 138. Piyade Tugayı).³⁴

³⁴ "e.e", Maain Talla

2. AĞIZLARI KAPATMA POLİTİKASI

2.1. Suriye’de İnsan Hakları (Nefes Almayan Bir Ülke)

Suriye, Cenevre Anlaşmaları’nı 2 Kasım 1953’te imzalanmıştır. 14 Kasım 1983’teki ilk ek protokol ise uluslararası silahlı çatışma mağdurlarının korunmasına ilişkindir. Ayrıca Suriye, 15 Temmuz 1993’te Çocuk Hakları Sözleşmesi’ne ve 17 Ekim 2003’te Çocuk Hakları Sözleşmesi’ne İsteğe Bağlı Protokol’e imza atmıştır. Suriye, diğer 48 ülke ile birlikte İnsan Hakları Evrensel Beyanamesi lehinde oy kullanmıştır. 1972’den beri İslam İş Birliği Teşkilatı’nın üyesidir. Ayrıca, ILO’nun sekiz temel sözleşmesi Suriye Arap Cumhuriyeti tarafından onaylanmıştır. Suriye, nefret söylemini yok etmeyi ve anlayışı teşvik etmeyi amaçlayan her türlü ırk ayrımcılığının ortadan kaldırılmasına ilişkin sözleşmeyi 21 Nisan 1969’da kabul etmiştir.³⁵

Suriye, insan haklarını koruma amacını taşıyan uluslararası sözleşmelere katılmış olsa da, Suriye rejimi hala baskıcı politikalarına ve muhaliflerine karşı acımasız bir yaklaşıma bağlıdır. Tutuklama kampanyaları, genç ve yaşlı çocukları birbirinden ayırmadan ve ardından tutukluları sürükleyerek gerçekleştirilmiştir. Soruşturmalar, gösteriler ve dini inançları kullanarak en vahşi işkence ve hakaret yöntemlerini kullanan güvenlik ve istihbarat merkezleri tarafından yürütülmüştür. Tutuklular, yargı sistemine devredilmek yerine kötü gözaltı tesislerine konur, bu tesisler neredeyse tavuk kümesinden veya hayvan ahırından daha kötüdür.

Suriye’deki kötüleşen insan hakları durumu hakkında birçok rapor vardır. ABD Dışişleri Bakanlığı’nın 2004’teki raporuna göre:

Suriye’de olağanüstü hal 1963 yılından bu yana ilan edilmiş olmasına rağmen, Suriye güvenlik aygıtı hâlâ ciddi insan hakları ihlalleri, örneğin keyfi tutuklamalar, işkenceler ve gözaltılar işlemeye devam ediyor. Bu tür ihlaller genellikle yargılama olmaksızın gerçekleştiriliyor ve devlet güvenlik kurumları, dürüstlük ve mahremiyet eksikliği nedeniyle denetlenmiyor. Haksız yargulamaların yanı sıra, bu kurumlar tarafından yönetilen insan hakları ihlalleri hala devam ediyor.

³⁵ “Waqayie Alsharq Al’awsat wa Shamal ‘İfriaqia”, Erişim Tarihi: 12 Nisan 2023, <https://fanack.com/ar/syria/human-rights-in-syria/>.

Diğer raporlar, polis ve güvenlik kuvvetlerinde yaygın yolsuzluğa işaret etmektedir ve tutuklular uluslararası standartlara uymayan kötü koşullara maruz kalmaktadır. Ayrıca ifade özgürlüğü, basın özgürlüğü, toplanma özgürlüğü ve topluluk oluşturma özgürlüğüne getirilen kısıtlamalar da vardır. 2008 yılında “Sınır Tanımayan Gazeteciler” örgütü tarafından yayınlanan bir rapora göre, Suriye, dünyada özgürlüklerden yoksunluk sıralamasında 169 ülke arasında 154. sırada yer almaktadır.³⁶

Suriye hapishanelerinde kayıp kişi sayısı, 20. yüzyılın sonlarından itibaren tutuklanan ve katliamlarda veya Palmyra hapisanesinin on yılında salgın hastalıklara tanık olan, izleri kaybolan 17.000’den fazla tutukluyu aşmaktadır. Özellikle Mezzeh, Sednaya, Kafr Sousse ve diğer yerlerdeki güvenlik ve istihbarat şubelerinde, özellikle ünlü “Filistin Askeri Soruşturma Şubesi”nde işkence altında ölümler, 1980’lerin ortalarından 1990’lara kadar süren toplu infazlar ve toplu infazlar yaşanmıştır. Bu kayıp kişilerin trajedisi, Suriye makamlarının kaderleri hakkında bilgi vermeyerek, hala canlı olarak kayıtlı olmalarına rağmen sivil sicil kayıtlarında gizlenmeleridir. Ancak yetkililer, onlarla ilgili herhangi bir soruya cevap vermezler ve hatta akrabalarını, bu konuda sorgulama yaptıkları için cezalandırabilirlerdi.³⁷

BM İnsan Hakları Komitesi, Suriye’nin Uluslararası medeni ve siyasi haklar Sözleşmesi’ni Temmuz 2005’te uygulamasına ilişkin incelemesinden bahsedilmektedir:

Taraf devlet, insan hakları savunucusu oldukları için gözaltına alınan tüm kişileri derhal serbest bırakmalı ve insan hakları savunucularına yönelik tüm taciz ve tehditlere son vermelidir. Taraf devlet ayrıca, bu kuruluşların faaliyetlerini kısıtlayan tüm mevzuatı, özellikle de insan haklarını teşvik etmeye ve korumaya yönelik faaliyetleri bastırmak için çağrılmaması gereken olağanüstü hal mevzuatını değiştirmek için acil adımlar atmalıdır. Taraf devlet, kanun ve uygulamalarının bu kuruluşların özgürce faaliyet göstermesine izin vermesini sağlamalıdır.³⁸

Suriye rejimi, vatandaşlarına yönelik sistemli şiddet suçlamalarından kurtulmak amacıyla uluslararası sözleşmelere katıldığını ilan etmiştir. Ancak, Ceza Kanunu ve diğer yasalar, tüm dünya normlarına tam olarak uygun olsa da, yeni yasanın eski yasadaki önce geldiği iddiasıyla ortaya çıkan büyük çelişki göz ardı edilmeden, genellikle

³⁶“Hal Kan Lil’iinsan Huquq Fi Suria Al’asadi?”, safhat Einab Bildi_Aljaridat Almatbuea.Mujtamae, sayı: 199, tarih: 13 Aralık 2015, <https://www.enabbaladi.net/archives/56074>.

³⁷ Markaz Alsharq Alearabii Lildirasat Alhadariat Walastiratijiati, “Taqrir Hawl ‘İntihakat Huquq Alansan Fi Suria”, 2005, Londra, <https://www.asharqalarabi.org.uk/huquq/b-huquq-136.htm>.

³⁸ La Majal Liltanafus “Alqame Alhukumii Llnashat Bimajal Huquq Alansan Fi Suria”, s.38, <https://archive.hrw.org/reports/syria1007ar.pdf>.

devletteki genel yasalara aykırı kararnameler çıkarılır veya genel yasalardan daha üstün olduğu iddiasıyla başvurulmaktadır.

Bu, Suriye rejimi için yeni bir şey değildir. Çünkü cumhurbaşkanı, yargı ve yasama makamları üzerindeki hakimiyet yöntemini izlemektedir. Yasaları istedikleri gibi yorumlamalarına izin veren genel veya özel metinleri bulmalarına olanak tanınır. Bu, cumhurbaşkanının emirlerinden sapmayan Halk Meclisi aracılığıyla bir kararname veya hatta bir kanun çıkararak başvuruları durdurabilir ve cumhurbaşkanının istediği duruma getirebilir. Bu nedenle, cumhurbaşkanı olağan suçlar işlese bile, anayasal ve yasal metinlerin kapsamlı bir koordinasyonu, herkesin ceza kanunu tarafından öngörülen cezalara kimse itiraz etmeden tabi olması için bir düzenleme yapılması gerekmektedir.

Devletin uluslararası anlaşmaları tanınması yeterli değildir; bunların uygulamaya konması ve adli kontrol altında etkin bir şekilde uygulanması da gerekmektedir. Suriye’de güvenliğin adil bir yargının adımlarını takip etmek yerine, polis ve iç güvenliğin memurlarının emirlerini yargıya atıfta bulunmadan derhal yerine getirdiği ortak davranışı düzeltmek için, polisin ve iç güvenliğin yargı emirlerini yürütme otoritesi olarak rolünü yeniden etkinleştirmek gerekmektedir. Ayrıca, Suriye hükümetinin İşkenceye Karşı Sözleşme’nin 20. Maddesi’ne olan çekincesinin iptal edilmesi, Suriye’de izleme komiteleri göndererek ve insan hakları aktivistleri için ofisler açarak Suriye rejiminin ihlalleri üzerinde uluslararası kontrolün uygulanmasının önünü açmaktadır.

1973 Suriye Anayasası’nın 28. maddesi, herhangi bir kişiye fiziksel veya ahlaki işkence veya aşağılayıcı muameleyi yasaklamaktadır. Suriye Anayasası’nın 31. maddesi ayrıca “konutların dokunulmaz olduğunu ve kanunda belirtilen durumlar dışında girilemeyeceğini veya aranamayacağını” öngörmektedir. Madde 18: Herkesin düşünce, vicdan ve din özgürlüğüne hakkı vardır ve bu hak, dinini veya inancını değiştirme özgürlüğünü ve dinine veya inancına ibadet ederek, ayin ve eğitim düzenleyerek, tek başına veya bir grupta ve halka açık veya tek başına tezahür ettirme özgürlüğünü içerir. Madde 19: Herkesin fikir ve ifade özgürlüğü hakkı vardır. Bu hak, herhangi bir yolla ve sınır gözetmeksizin, taciz olmaksızın fikir sahibi olma, başkalarına haber ve fikir arama, alma ve iletim özgürlüğünü içerir. 20. Madde’nin birinci fıkrasında “herkesin barışçıl

toplantı ve derneklere özgürce katılma hakkına sahip olduğunu”, ikinci fıkrasında ise “hiç kimsenin bir derneğe üye olmaya zorlanamayacağını” belirtilmektedir.

2.2. Sıkı Politika

Suriye rejimi, her türlü yazılı ve görsel-işitsel medyayı tekelleştirmekte ve gazete, radyo veya uydu kanalına sahip olunmasına izin vermemektedir. Aydınlar, yazarlar, gazeteciler ve medya profesyonelleri, ağır sansüre maruz kalarak acı verici cezalara maruz kalmaktadır. Bir editör, Baas Suriye’inde yerinin olmadığını, insanları otoriter yönetime karşı çıkmaya çağıran on dokuzuncu yüzyıl metnini yeniden yayınladığını söylemiştir. İstihbarat servisleri 1975 yılında Suriye Haber Ajansı Başkanı Mervan Hamvi’yi Irak’ı desteklemek ve ona sempati duymak suçlamasıyla tutuklarken, on beş yıl boyunca Mezzeh hapisanesinde hapsedilmiştir. Esad’ın biyografisi üzerine “Patrick Seale” kitabının Suriye’deki yasak listesine dahil edilmesi ve dağıtımını engellemesi dikkat çekicidir, çünkü mezhepçiliği ve yolsuzluğun yayılmasını ele almak ve yasak paradan efsanevi servet toplamak için bir özgürlük marjı içermektedir.³⁹

Suriye, bölgedeki en karanlık polis devletidir; internet sansürlenmiş, özgür basın bulunmamakta ve siyasi tartışmalar tabu olarak kabul edilmektedir. Ülkenin yirmi milyon nüfusu arasında artan yoksulluğu kınamak, Suriye’de suç sayılır. Bu durumda hiç kimse devletin ve güvenlik güçlerinin şiddetinden korunamazdır.

Gazeteci Salim el-Lawzi, Suriye rejimine bağlı çeteler tarafından Beyrut Havalimanı’ndan kaçırıldıktan sonra suikasta kurban gitmiştir. Ona işkence edip öldürdüler, sakatladılar ve cesedini Lübnan ormanlarına attılar. Bu olayın nedeni, Şubat 1980’de rejime yönelik eleştirilerin (Lübnan olayları) dergisinde yayınladığı “Rejim Neden Yalan Söylüyor?” başlıklı makalesidir.⁴⁰

Alevilerin artık pek çok düşmanı ve kanlı nefretle karşılaştıkları bir gerçektir. Bu durum, korkunç bir hesaplaşma korkusuyla, kendi saflarından iktidarın çıkışına izin

³⁹ Adnan Saad EL-DİN, Alakhawan Almuslimun Fi Suria Mudhakat Wadhikrayati, (Cilt:3, 2010), s.276-279-282.

⁴⁰ Muhammed ELSAYED, Aleayilat Al’asadiat Wajarayimuha Fi Suria Walubnan Wafilastin, Markaz ‘Umiyat Lilbuhuth Waldirasat Alastratijiati, 2013, s. 45.

verme girişiminde bulunmalarını olası kılmaz.⁴¹ Alevi mezhebinin iktidar rejiminin arkasında durmasının nedeni budur, her ne kadar Esad ailesinin üyesi olmayanların çoğunluğu zor bir hayat yaşıyor olsa da, kapsamlı ekonomik reformlar uygulamak istenmektedir. Ancak reform kelimesini söyleme tehlikesini ya da Esad'ın ülkesinin yaşamak için normal bir yer olmadığını anlamaktadırlar. Esad devleti sadece Esad ailesi için yeterli görülmektedir. Nicholas Vandam, iktidardaki Alevi seçkinlerin devrileceği senaryonun kaçınılmaz olarak çok şiddetli olacağını öngörmektedir.⁴²

Bu, aşağıdaki nedenlerden dolayıdır:

1. Bir askeri darbeyle ortaya çıkan herhangi bir askeri yönetim, ancak benzer bir askeri darbeyle ortadan kaldırılabilir.
2. Suriye, Alevi toplumunun korktuğu Sünni kurbanlar arasında nefret ve derin nefret yaratan kanlı bir mezhepçi karakterle karakterize edilen iç savaşlar yaşadı.
3. Esad'ın iktidarının uzunluğu ve arkasındaki oğlu, Suriye, liderliği ve derin devlet sırları sadece Esad ailesi tarafından bilinen bir iplik yumağına dönüşmüştü. Bu nedenle iktidardaki rejimi devirmeye yönelik herhangi bir girişimin tüm taraflar için kötü bir sonucu olacaktır.
4. Esad'ın iktidara bağlılığı, Suriye'yi yakma ve iktidarı bırakmama isteğine ek olarak, iktidarı gönüllü olarak bırakmasına veya bırakmasına izin vermemektedir.
5. Esad ailesinin yönetiminden yararlananlardan hiyerarşik bir taban inşa ederek, güçlerinin kaynağı sadece yönetici aileyle olan bağları değil, aynı zamanda bazıları önemli bölgesel ve uluslararası figürlerle bağlantılı olan servet ve büyük şirketlere sahip olmalarıdır. Bu grup, rejimi devirmeye yönelik herhangi bir girişime karşı savunmak için sakinleri öldüren ve evleri yakan güçler (paralı askerler) oluşturabilir.

2.3. Siyasi Tutuklular

Suriye'de siyaset pahalıdır ve faturayı kimin, ne zaman ve nasıl ödeyeceği tahmin edilemezdir. Ceza, yasalara aykırı bir eylem için değil, siyasete girmeye cesaret etmek içindir. Bu yola girmenin bedeline gelince, hayatta kalsalar da, kalmasalar da tüm ailenin ekonomik, sosyal, eğitimsel ve psikolojik olarak yok edilmesidir. Bu düşünceye

⁴¹ VAN DAM, s.186.

⁴² VAN DAM, s.187.

sahip kişinin ailesinin hiçbir üyesi, bir çocuk, bir yaşlı, bir kız veya bir kadın dışlanamazdır. Akrabalar, komşular ve tanıdıklar bile etraflarına kırmızı daireler çizdiler ve sıraları geldiğinde sorgulanıp tutuklanmışlardır.

Suriyeli yetkililer, akrabalarını gözetleyerek Suriyelilere istihbaratla çalışmaları için baskı yapılmaktadır. Genellikle geçim kaynağını kesmek için bir çalışanı veya işçiyi kovmaya başvururlar. Personel Kanunu'nun 85. maddesi, bakanın kararının gerekçesini belirtmeksizin işçiyi işten çıkarma hakkına sahip olduğunu öngörmektedir. İşten çıkarmanın daha sonra bakanın “siyasi sorumluluğu” altında gerçekleştirildiği söylenmektedir.⁴³

Suriye'deki insanların tutuklanması, yetkililer tarafından aranan bir kişinin formuna, ismine veya akrabası olduğuna veya belki de bir üniversite yurdunda, bir arkadaşını ziyaretinde veya bir Cuma hutbesinde tesadüfen karşılaştıklarına şüphe üzerine kuruludur. Güvenlik şubelerinden birinin veya istihbarat teşkilatlarından birinin şafakta evine baskın yapılır ve onu en korkunç işkence, hakaret ve aşağılamanın başladığı şubeye aktarırlar. Yıllar sonra beraatinden sonra serbest bırakıldığı için şanslı olabilir, ancak iade edildiği düşünülmez, işine geri dönmez, el konulan eşyaları kendisine iade edilmez, maddi ve manevi kayıplarının tazmini yapılmazdır. Ayrıca şüphe altındaki yetkililerin gözünde kalır, yani şube başkanı tarafından eski soruşturmayı eski haline getirme kararı verilmesi halinde soruşturmaya iade edilmesi mümkündür; yine tutuklanmaya devam ediyor, her zaman muhbirlerin gözü altında, insanlar tutuklanma korkusuyla onunla oturmaktan veya konuşmaktan kaçınırlar, bu yüzden söylediği herhangi bir kelime onu kaydeden ve istediği gibi yorumlayan biri vardır. Onun için Suriye, duvarlarının dışına kaçmak dışında güvenliğin, güvencenin ve hayatta kalma umudunun olmadığı büyük bir hapisaneyeye dönüşecek ve Suriye rejiminin Suriyelilerden gerçekten istediği de bu olmaktadır.

Hukuk, savunma hakkı, meşru soruşturma, hukuki yargılama, insan hakları, siyasi tutsak hakları, bunların hepsi Suriye'de yok, “devrim” adına insani, ahlaki ve dini değerleri yok etmeye devam etmektedir. Suriye anayasasının 25. maddesi “özgürlüğün kutsal bir hak olduğunu ve devletin vatandaşların kişisel özgürlüklerini güvence altına aldığını, onurlarını ve güvenliklerini koruduğunu” öngörmesine rağmen, Esad'ın

⁴³ SADİK, s.73.

anayasasını Suriye halkının özgürlük ve insanlık onuru umutlarıyla flört eden bir kelimeyle süslemek için kağıt üzerinde mürekkep kalmıştır. Suriye devleti, vatandaşlarını desteklemek yerine, onların nefesini kesti ve onların kötü yaşam ve ekonomik durumlarının gerektirdiği bir zorunluluk olan ve demokratik ülkeleri taklit etme meselesi olmayan siyasi değişim hakkında düşüncelerini yasaklamıştır.

Suriye Anayasası metinleri, siyasi terörü olan hasta Suriye devleti için bir tedavidir; 28. Maddede, “Suçlanan her kişi, nihai bir mahkeme kararı ile mahkum edilene kadar masumdur” diyor, ikinci fıkrada ise “hiç kimse kanuna uygun olmadıkça soruşturulamaz veya tutuklanamaz” denilmektedir. Üçüncü fıkrada, “Hiç kimse fiziksel veya zihinsel olarak işkence göremez veya aşağılayıcı muamele göremez ve bunu yapanların cezalandırılmasını kanun belirler” denilmektedir. Dördüncü fıkra, “dava açma hakkının, temyiz ve yargılama araçlarının yürütülmesinin kanunla korunduğunu” öngörmektedir. Bununla birlikte, gözaltı merkezleri, Suriye rejiminin başı tarafından verilen emirler olduğu için anayasanın belirtilen hükümlerinin dışında kalmıştır.

Suriye Anayasası herhangi bir vatandaşın yargı suçlaması olmaksızın 24 saati aşan bir süre boyunca gözaltında tutulmasını yasaklamasına rağmen, Cumhuriyet Savcılığı temsilcileri dışında vatandaşların evlerine girmek yasaktır. Duyulabilir ve anlaşılır bir sesle okunması ve yazılı bir kopyasının teslim edilmesi ve onlara kendi seçtikleri bir avukat atama hakkı verilir, bütün bunlar politik olarak gerekliyse uygulanmamaktadır. Suriye yasaları ayrıca mevcut rejime karşı çıkan partilere ait olmayı bir suçtan ziyade kabahat olarak görüyor ve ceza üç ayı aşmayan bir süre için hapis cezası veya sadece yüz Suriye lirası para cezası, ancak Suriye rejimi yasalara uymadı. Aksine, siyasi söylemi iki tür muhalefete odaklanmıştır: MK’in suçluları ve yanlış yönlendirilenler: sosyalistler ve komünistler. (Suçlular) saha mahkemelerine gönderilirken, (Aldatıcılar) demokratik muhalefetin genç üyeleri olsalar bile, yirmi yıl sürebilecek açık şartlarda hizmet ettikleri hapishanelere transfer edilmekteydiler.⁴⁴

Esad ailesine karşı durmakla suçlanan kişiler, fiziksel engellerle sonuçlanan sürekli işkenceye maruz kalmışlardır. Muhalif komünist Akram EL_Buni'nin omurgası, Alman Sandalyesi'nde işkence gördükten sonra kısmen felç olmuştur. MK üyeleri ayrıca, caydırıcılık ve toplu cezalandırma politikasının bir parçası olarak, kablo

⁴⁴ SADİK, s.143-144.

kırbaçlama ve elektrikli aletlerle elektrik çarpmasına maruz kalmışlardır. İşkence, tutuklunun sadece fiziksel sağlığını etkilemekle kalmaz, aynı zamanda insanlığını ihlal eder, zihnini tahrip eder ve entelektüel ve zihinsel yeteneklerine zarar verir.

İşkenceye, diğer zalimane veya insanlık dışı muameleye veya cezalara karşı sözleşme kabul edilmiştir. 10 Aralık 1984 tarihli Genel Kurul toplantısında İşkenceye Karşı Sözleşme olarak da adlandırılır. 26 Haziran 1987’de tescil edilmiş ve böylece yürürlüğe girmiştir. Başvuruların İşkenceye Karşı Komite tarafından izlenmesine dayanarak, farklı milletlerden on uzmandan oluşan bir organdır. Tüm imzacı devletlerin İşkenceye Karşı Komite’ye düzenli raporlar sunmaları gerekmektedir. Bu raporlara dayanarak öneriler geliştirilmiştir. Buna rağmen, Suriye makamları gözaltında işkence ve cinayet yöntemlerini durdurmadan eski tutukluları tutmaya devam etmişler ve onları serbest bırakmamışlardır.

Suriye’de sıkıyönetim, rejimin iktidarda hayatta kalma aracıdır. BPÜL liderliğinin 1980’de sıkıyönetimin kaldırılması konusunun tartışıldığı bir toplantısında Esad, “Sıkıyönetimi kaldırırsak, yirmi dört saat içinde iktidarı bırakmalıyız” demiştir. Suriye liderliği güce sahip olduğunun tamamen farkında, yönetiminin temeli meşruiyet değildir ve hükümet sistemi oldukça katıdır. Bu, özgürlük, adalet ve demokrasinin küçük bir kısmının geçişine izin vermemektedir.

2.4. Gözaltı Merkezleri

Güvenlik ve istihbarat kolları Suriye topraklarına yayılmış, Suriye’deki çalışmaları vatandaşların güvenliğini ve huzurunu hırsızlardan ve yolsuzluklardan korumak değil, vatandaşları öldürmek, onlara işkence etmek ve paralarını çalmak için merkezlerdi. Tüm bunlar, Hafız Esad’ın Suriye için yarattığı polis yapısı sayesinde, büyük küçük her şeyi başkanın bilgisi dahilinde yapmak içidir. Bu, vatanın ve vatandaşın çıkarları için korkudan değil, vatandaşları korkutmaktan ve Esad’ı kızdırmanın ülke ve ülke halkı için yıkım olduğu konusunda onları uyarmaktan kaynaklanmaktadır.

İçişleri Bakanlığı’na bağlı sivil cezaevlerinden farklı oldukları için, çeşitli istihbarat müdürlüklerinin komutasında, Cumhuriyet Savcılığının veya başka herhangi bir sivil yargı organının kontrolü altında olmayan birçok gözaltı merkezleri

bulunmaktadır. Bazı durumlarda, sivil hapishanenin bir kanadı, Şam Merkez Hapishanesi (Adra Hapishanesi) ve Halep Merkez Hapishanesi gibi siyasi mahkumlara tahsis edilmektedir.

Gizli gözaltı merkezleri ile siyasi gözaltı merkezleri arasında ayırım yapmak zordur. Askeri istihbarat şubelerinin en önemli merkezi ve en önemli gizli gözaltı merkezlerinden biri olan Filistin Şubesi, bu merkezde bulunan “mezar hücreleri” adlı iki metre uzunluğunda, bir metre genişliğinde ve iki metre yüksekliğindeki karanlık yeraltı hücreleriyle bilinmektedir. Bu hücrelerdeki gözaltı, bazen gizlilik içinde ve dış dünyayla herhangi bir temas kurmadan yıllarca sürebilir. Filistin Merkezi, ülkedeki en acımasız işkence merkezi olarak da bilinmektedir.⁴⁵

Gözaltı yerleri, tutuklu hakkında kimsenin bir şey bilmemesi için değiştirilir. Tutuklu tutulduğu yere geldiğinden, dosyası kaydedilir ve bir numara verilir, böylece Suriye rejiminin hapishanelerindeki kişi binlerce mağdurun sayısı için bir seri numarasına dönüşür. Yetkililerin, gözaltına alınan kişinin ailesi tarafından ölümler gibi olmak için gözaltına alındığını inkar etmesine ek olarak, geleceğini ve ailesinin geleceğini, tutuklunun nerede olduğunu ve büyük para için işlediği suçu sorma konusunda uzmanlaşmış rejimin komisyoncularının girdabına sokmaktadır. Tutuklunun Sednaya veya Adra hapishanesinde veya istihbaratın kollarından birinde görünmesi, daha sonra başka bir tutukluya transfer edilir ve tutuklunun ailesi, nerede olduğunu tekrar öğrenmek için rüşvet ödemek üzere geri dönmek zorunda kalır. Gözaltı yerleri, hücre hapsi için çok küçük hücreler olmaları gerçeğiyle birleşirken, yüzlerce insan hijyen ve sağlık hizmeti eksikliği nedeniyle üç kişi için yeterli olmayan mahzenlerde, özellikle işkence gören, kırbaçlanan ve çürümeye bırakılan tutuklular ciddi hastalıklara neden olan odalarda gruplandırılmaktaydı. İstihbarat mahzenlerinin sayısı ise 76'ya ulaşmıştır.

⁴⁵ Alkaramatu, Halat Altawari Fi Suria: Munakh Mulayim Lilitaedhibi, Suriye ile ilgili ön raporun incelenmesi çerçevesinde İşkenceye Karşı Komite'ye sunulan rapor, Cenevre / İsviçre, 9 Nisan 2010, www.alkarama.org.

2.4.1. Mezzeh Askeri Cezaevi

Otuzlu yıllarda Fransızlar tarafından Mezzeh tepelerindeki bir Osmanlı kalesinin kalıntıları üzerine inşa edilen askeri hapisane, daha sonra Hüsnü el-Zaim'in darbesinden sonra politikacılar için bir hapisaneye dönüşmüştür. Esad'ın darbesi sırasında, Nureddin el-Atassi, Salah Jadid ve Yusuf Zain hapsedilmiş ve siyasi muhalifler tarafından kullanılmaya başlanmıştır. Bireysel hücreleri, bir metre uzunluğunda ve birkaç santimetre genişliğinde mezarlara benzemektedir. Hapishanede komünistler, Baasçılar ve diğer Lübnanlı ve Filistinli muhalifler kalmıştır. Seksenli yıllarda, hapisane içinde birçok tutuklu için saha mahkemeleri kurulmuş ve Mezzeh duvarları içinde idam edilmişlerdir.⁴⁶

Teorik olarak üst ve alt yatakhanelerin her biri 25 kişiye kadar kapasitelidir, ancak altmış tutuklu, ısıtma veya havalandırma yapılmadan bu alanlara yerleştirilmiştir. Tutuklulara, askerlik hizmetinden kaçan ve belediye olarak bilinen Mezzeh'te gözaltına alınan askerler tarafından hizmet vermekte ve beslenmekteydi. Cezaevinde idam edilen kişiler ailelerine teslim edilmekte, çoğu zaman Şam Üniversitesi Tıp Fakültesi morguna nakledilmekteydi.⁴⁷

13 Eylül 2000'de tutuklularının başka cezaevlerine nakledilmesinin ardından Mezzeh Cezaevi'nin kapatıldığı açıklanmıştır. Onu bir tarih enstitüsüne veya müzeye dönüştürmeye karar verildiği teşvik edilmiştir. Bir zamanlar diğerleri, onu kendi molasına dönüştüren Maher Esad tarafından kontrol edildiğini savunmuştur. Bir takma ad olan Abida, El Cezire ağına hapisanede tutuklanmasının hikayesini anlatmaktadır:

*Hükümet yetkilileri, mahkumları dövme için kalın savaş uçağı kemerlerini kullanıyorlardı ve ayrıca elektrik şokları uyguluyorlardı. Elektrik çarpması sonucunda vücutta delikler oluşuyor ve bu deliklerin etrafında kalın kabuklar meydana geliyordu. Zamanla bu kabuklar irin ve kanla doluyor, bacaklarım çok kanıyordu ve şiddetli ağrılara neden oluyordu.*⁴⁸

⁴⁶ Sijn Almazat Alqisat ALKAMİLATU, Al Nahar web sitesi, yayın tarihi: 11 Aralık 2000, (Erişim tarihi: 20 Nisan 2023) <http://www.mafhoum.com/press/mazze.htm>.

⁴⁷ ALKAMİLATU.

⁴⁸ Sujun Al'asadi.. Jahim Yatamanaa Fih Almueadhibun Almawt, Aljazeera net, 16 Mayıs 2017, <https://www.aljazeera.net/encyclopedia/2017/5/16/سجون-بشار-الأسد>.

İnfazlar, aynı dönemlerde Palmyra hapishanesindekilerle benzer prosedürlerle gerçekleştirilmiştir. Ancak duruşmalar hapishane dışında değil, hapishanenin kendi içinde gerçekleşmiştir. Haziran 1979’da, 15 genç erkek (Mehdi Alwani ve kardeşleri dahil) infaz gecesinde acımasızca işkence görmüşler ve bütün gece yiyecek ve içecek verilmeden yalnız hücrelerde bekletildikten sonra idam edilmişlerdir. Tahminlere göre Mezzeh cezaevinde bin kişi idam edilmiştir.⁴⁹

2.4.2. Sednaya Hapishanesi

Hapishane, 1987 yılında açılmış ve o zamana kadar Palmira’dan, diğer güvenlik subelerinden ve Mezzeh hapishanesinden transfer edilen mahkumlarla doldurulmuştur. Sednaya, hapishanesi 1990 yılına kadar tamamen dolmuş durumdaydı. O sırada, eski bir mahkum, siyasi mahkum sayısının tahmini olarak 3.200 ila 3.500 arasında değiştiğini belirtmişti. Her bir yatahanenin (8 metre uzunluğunda ve 6 metre genişliğinde) temel olarak 20-21 mahkumu barındırdığı bir sistem vardı. Her on yatakhane bir “süit” olarak adlandırılan daha özel bir oda bulunmaktaydı. Her katta altı süit bulunur ve toplamda üç kat oluşmaktaydı. Siyasi mahkumlar, askeri personel için ayrılmış iki süit dışında tüm yurtları doldurmuşlardı. Beyaz Bina inşa edildikten önce de durum aynıydı. 1991 yılında çıkarılan bir afı yaklaşık 2.000 mahkum serbest bırakılmıştır. Daha sonra, 1990 yılında 5.000 mahkûm olduğu tahmin edilen Palmira hapishanesinden transfer edilenlerle tekrar doldurulmuştur. Bazıları Sednaya’da kalmış, diğerleri ise serbest bırakılmıştır. Bu durum, Palmira ve Mezzeh hapishanelerinin milenyumun başlarında kapatılmasına ve kalan birkaç mahkumun Sednaya hapishanesine transfer edilmesine kadar devam etmiştir. Ayrıca, Aralık 1999’da İslami Kurtuluş Partisi’nden 200-300 mahkum Sednaya hapishanesine mahkum edilmiştir.⁵⁰

Sednaya hapishanesi, Suriye’deki en güçlü askeri tesislerden biri olarak bilinmektedir. Hapishane, başkent Şam’ın yaklaşık 30 kilometre kuzeyinde yer almaktadır ve özellikle Şam’ın bir banliyösü olan Sednaya’da bulunmaktadır. Bu hapishane, farklı uluslardan gelen tehlikeli mahkumları barındırmak üzere özel olarak

⁴⁹ Abdullah Al_Naji, *Hamaamat Aldam Fi Zijn Tudamir*, (Cilt:1, 1992), s.108.

⁵⁰ Detention in Sednaya, Report on the Procedures and Consequences of Political Imprisonment, Türkiye. Gaziantep, 2019, s.14, <https://www.admsp.org/wp-content/uploads/2021/07/sydnai-en-final-November-s-11-07-2019.pdf>.

tasarlanmıştır. Üç büyük binadan oluşur ve hepsi hapishanedeki en sağlam nokta olan tabanca olarak bilinen bir noktada birleşmektedir. Hapishanenin yönetimi askeri polis ve askeri güvenliğe emanet edilmiş ve mahkumlara insanlık dışı muamelede bulunmuşlardır. Sednaya hapishanesi, bir istisna olarak karma bir kanat dışında, %98'i İslamcılardan (özellikle 2005'ten sonra) oluşan farklı mahkum gruplarından oluşmaktadır. Ayrıca, ordu subayları için ayrılmış başka bir kanatta bulunmaktadır.⁵¹

Palmyra hapishanesi ile Sednaya hapishanesi arasındaki fark, Palmyra hapishanesinin iktidardaki rejime karşı İslami hareketin sonu olmasıdır. Katil Rıfat Esad'a göre, hapishane çözümlü yeşillendirmek için bir projeydi. Yani, hapishane şehitlerinin cesetlerini Suriye toprakları için bir gübre haline getirdi, bu da bir gün bedeli kanları olsa bile, özgürlüğüne ve onuruna bağlı bir nesli yayacak. Beşar Esad, büyük güçlerin Irak'ı işgal etmek ve bu güçlere direnen cihatçılara saldırmak için işbirliği yaptığı 2003 Irak savaşından yararlandı, sednaya hapishanesini, uluslararası zulüm gören Selefi cihatçıları mezun etmek için bir fabrika haline getirdi, devletin, tekfirci düşüncelerle dolu oldukları için, istediği zaman onları öldürmeye ve öldürmeye çalışma hakkından yararlanarak, yabancı savaşlarda, örneğin Irak'ta veya başka herhangi bir ülkede kullanılabilirler.⁵²

Başkente yakın bir hapishanede bu tür mahkumları tutmanın, iktidar rejimi tarafından desteklenen militanlığı öğrenmek için bir hedef olduğu bilinmektedir. Özellikle büyük Hama katliamının sona ermesinden sonra, iktidar rejimine karşı herhangi bir isyan veya halk isyanı da sona ermiştir. İnsanlar, gösterilere katılarak, itaatsizlik göstererek veya benzeri eylemlerde bulunarak ondan kurtulmanın herhangi bir umudu olmadığını anlamışlardır.

Hafız Esad'ın temel düşüncesi, bir gün oğlunun yönetimine karşı çıkan bir halk hareketinin patlayabileceği ihtimaliydi. Esad, düşüncelerin karmaşık labirentlerinde kaybolmamak ve yönetimine karşı çıkan ilk halk ayaklanmasıyla hızla devrilmemek için, kendisine karşı olan hareketlerin doğasında, yani Selefi cihatçılıkta önceden hazırlanmış bir silahı fark etmişti. Bu insanlar, otoritenin gözleri altında eğitim alırlar ve Esad liderliğinin yönetim ve iktidar arayışındaki planlarını izlemekteydi. Bir devrim

⁵¹ Alsunduq Al'usud _Almawt Fi Sijn Saydinaya (Film Wathayiqiun), idreess1, 2016, (Erişim tarihi: 2023) <https://www.youtube.com/watch?v=BTSFMCadLOo>.

⁵² 89. Sayfada bahsedilecektir.

veya muhalefet hareketi meydana geldiğinde, rejime karşı bir meydan okuma durumunda olan bu militanları hapisanelerden serbest bırakarak bu hareketlere liderlik etmeye çalışır, kendilerini samimi ve doğru inanç sahipleri olarak görürler ve sadece fedakarlıkla savaştıklarını düşünmekteydi.

Diğer Suriyelileri değersiz olarak gördükleri ve Sünni Suriyelilerin inancını reddettikleri göz önüne alındığında, Esad'ın mezhebini ve sadık takipçilerinin inancını kabul etmemektedirler. Bu hapisanelerde çoğunlukla Sünni tutuklular bulunmasına rağmen, farklı gruplar birbirini reddeder ve savaşır; bu, hapisane duvarlarının dışındaki herhangi bir çatışmayada yansıyabilmektedir.

Esad, kendi halkına bu şekilde zulmederek, silahlarını akrabalarının karşısına çıkaracaklarından endişe etmekteydi. Suriye rejimi, hem hapisanelerde savaşmak için yanlarında bulunup ardından isyana katılan Sünni Suriyelilere hem de rejime karşı çıkan Sünni muhaliflere karşı sert bir tutum takınarak Suriye'deki muhalifleri ortadan kaldırmaktaydı. Bu, rejimin planlama ve uygulamadaki başarısını izlerken, Suriye'yi radikal İslamcı Emirliklere bölmeyi amaçlayan Selefi grupların yükselmesine karşı mücadele eden diğer ülkelerden yardım taleplerini de içermektedir. Küresel rejimin İslamcı hareketlerden kaynaklanan korkusu ve 11 Eylül saldırılarının ardından artan İslamofobi düşünüldüğünde, Suriye rejimi, radikal örgütlerle mücadele ve aynı zamanda Suriye halkına karşı işlenen suçları bahane ederek, yıkım ve vahşet uygulamaya devam edecektir.

Esad, Suriye'nin mevcut cumhurbaşkanı olarak kalmakta kararlıdır ve hükümeti, Suriye'nin toplam kimliğinden mutlak sorumluluk taşımaya devam etmektedir. Sürgünde yaşayan milyonlarca Suriyeli olsa bile, kimlik belgeleri ve pasaportlarını yeniden almak için binlerce dolar harcamak zorunda kalanlar dâhil olmak üzere, Suriyeliler kimlikleri ile ilgili konularda hala Suriye hükümetine başvurmak zorundadır. Rejim, bu kimlik belgeleri ve pasaportlar üzerinden maddi olarak da fayda sağlamaktadır, bu, rejimin Suriyelilerle mücadele etmek için kullanabildiği ve aynı zamanda karlı bir gelir kaynağı haline gelmektedir.

2.4.3. Merkez Hapishaneler

Şam hapishanesi, başkent Şam'ın kuzeydoğusundaki Adra şehrinde yer almaktadır. Hapishane, yönetim binaları ve mahkumlar için 12 odadan oluşmaktadır. Burada, sivil hapishane ile hiçbir ilgisi olmayan siyasi tutuklular için ayrı bir kanat bulunmaktadır. Bu siyasi tutuklular, farklı güvenlik birimlerinden transfer edilmekte ve faaliyetleri siyasi güvenlik şubesi tarafından denetlenmektedir. Ayrıca, Adra şehrinde bulunan Şam Valiliği'ne bağlı Adra Kadınlar Merkezi Hapishanesi bulunmaktadır ve bu hapishane cezai ve politik mahkumları iki ayrı bölümde barındırmaktadır. Ne yazık ki, hapishane içinde sağlık hizmetlerinin eksikliği nedeniyle mahkumlar işkence, dayak ve tecavüz gibi kötü muamelelerden kurtarılamamaktadır.

3. SURİYE DEVLETİNİN ANAYASASI VE MEVZUATI

3.1. 1973 Esad Anayasası

Esad Anayasası olarak da bilinen veya Ölümsüz Anayasa olarak adlandırılan anayasa, onu hazırlayan ölümsüz general Hafız Esad'ın adını taşımaktadır. Bazı maddeler dışında, devlet veya vatandaşların kamu özgürlükleri üzerinde hiçbir etkisi

olmayacak şekilde değiştirilmeden kalmıştır. 1973 Anayasası, giriş ve dört bölüm içeren toplam 156 maddeyi içermektedir.

Arap ulusunun mücadelesinin yalnızca bağımsızlığa değil, aynı zamanda birlik, özgürlük ve sosyalizme ulaşmayı da hedeflediğini ifade etmektedir. Suriye Arap Cumhuriyeti'nin zaferi, Arap Sosyalist Baas Partisi liderliğindeki Mart 1963'teki sekizinci devrimin bombalanması ile gerçekleşmiştir. Baas Partisi, Arap birliğine devrimci bir içerik kazandırmış ve milliyetçi mücadeleyi sosyalist mücadele ile bağlantılı hale getirmiştir. Partinin mücadelesi sonucunda 1970'te düzeltici hareketin gerçekleştiği ve Arap Cumhuriyetleri Birliği'nin kurulmasının halkın taleplerini karşılamayı, sömürgeciliği, Siyonizmi, bölgesel eğilimleri ve ayrılıkçı hareketlere karşı Arap mücadelesini güçlendirmeyi, ayrıca otoriterliğe ve sömürüye karşı devrimin teşvik edilmesini amaçladığını belirtmektedir.

Anayasa'nın birinci bölümü, temel ilkeleri incelemekte ve bunları dört başlık altında sıralamaktadır. İlk başlık, siyasi ilkeleri kapsamakta ve on iki maddeye ayrılmaktadır. Birinci madde, Suriye Arap Cumhuriyeti'nin demokratik, popüler ve sosyalist bir devlet olduğunu, topraklarının herhangi bir bölümünün devredilemeyeceğini, Arap anavatanının bir parçası olduğunu ve halkının Arap ulusunun bir parçası olduğunu belirtmektedir. İkinci madde, hükümet sisteminin bir cumhuriyet sistemi olduğunu ve egemenliğin halka ait olduğunu vurgulamaktadır. Üçüncü madde ise cumhurbaşkanının dinini İslam'da öne çıkarır ve İslam hukukunu önemli bir mevzuat kaynağı olarak tanımaktadır. Diğer maddeler, Arapça'nın ülkedeki ve başkent Şam'daki resmi dil olduğunu belirlemektedir. Sekizinci madde, Baas Partisi'ni devletin ve toplumun önde gelen partisi olarak tanımaktadır.

İkinci Başlık ise ekonomik ilkeleri içermekte ve devlet ekonomisinin her türlü sömürüyü ortadan kaldırmayı amaçlayan sosyalist bir ekonomi olduğunu belirtmektedir. Mülkiyeti üç türe ayırmaktadır: insanların mülkiyeti, kolektif mülkiyet ve bireysel mülkiyettir. Beşinci madde, bireysel mülkiyetin yalnızca kamu yararı için ve adil tazminat karşılığında kamulaştırılabileceğini öngörmektedir. Fonların genel müsadere sinin yasak olduğunu belirtirken, özel müsadere nin ise adil tazminat karşılığında mahkeme kararı olmadıkça ve kanunen izin verilmedikçe uygulanamayacağını belirlemektedir. Üçüncü Başlık ise eğitim ve kültür ilkelerine

odaklanmakta ve eğitim sisteminin ulusal bir Arap nesli yaratmayı amaçladığını ve ulusal sosyalist kültüre odaklandığını belirtmektedir.

Dördüncü Başlık, özgürlükler, haklar ve kamu görevlerini içermektedir. Bu bölümde Anayasa, temel insan haklarına ilişkin kamu özgürlüklerini düzenleyen maddeleri içermektedir. Bu haklar ve özgürlükler arasında eşitlik ve fırsat eşitliği ilkesine uygun çalışma hakkı, siyasi, ekonomik, sosyal ve kültürel yaşama katılma hakkı, özgürlük hakkı, keyfi olmayan tutuklama, mektup ve iletişimlerin izlenmesinin durdurulması, dava açma hakkı, fiziksel veya ahlaki olmayan işkence ve insancıl muamele, fikir beyan etme hakkı, dini ve siyasi inanç özgürlüğü, eğitim hakkı, dernek ve birliklerin kurulması, gösteri hakkı, barışçıl toplanma, basın özgürlüğü, hareket özgürlüğü ve diğer temel insan hakları bulunmaktadır.

İkinci bölümde, anayasa devletin yetkilerini tartışır ve bunları üç başlık altında sıralar: Başlık; yasama yetkisi ile ilgilidir ve 50. madde, halk Meclisi'nin yasama yetkisini taşıdığını belirtmektedir. Ayrıca, cumhurbaşkanlığına aday olma ve seçim süreci gibi konuları düzenleyen 83. madde ile başlayarak 114. maddeye kadar adaylık şartlarını ve prosedürlerini belirler. Başlık; yürütme organını kapsar ve bu organ Cumhurbaşkanı ve Bakanlar Kurulu tarafından temsil edilmektedir. Cumhurbaşkanlığına aday olma şartlarını ve seçim sürecini düzenleyen madde 83'ten başlar ve adaylık için gereken yaş koşullarını belirtir. Bakanlar Kurulu, Anayasa'nın 115-128. maddeleri arasında tanımlanmıştır. Ayrıca, yerel halk konseylerine atıfta bulunan 129-130. maddeler de bu başlık altında ele almaktadır. Başlıkta; yargı yetkisi ile ilgilidir ve anayasa maddeleri yargının bağımsızlığını vurgular. Cumhurbaşkanı, bu bağımsızlığı garanti eder ve hakimler Suriye'deki Arap halkı adına yargı kararları verir.

Anayasa'nın üçüncü bölümü, Anayasa değişiklikleri ile ilgilidir. Madde 149, cumhurbaşkanı ve Halk Meclisi üyelerinin Anayasa değişiklikleri önerme hakkına sahip olduğunu belirtmektedir. Bu öneriler, Halk Meclisi üyelerinin dörtte üçü tarafından onaylandığında, cumhurbaşkanının onayına tabi olarak nihai olarak kabul edilir. Dördüncü bölümde ise genel ve geçici hükümler bulunur.

Esad, kendisine geniş yetkiler veren laik bir anayasa yayınladıktan sonra, Suriyeli kitlelerin bu anayasa taslağını reddettiler. 31 Ocak 1973'teki halk ayaklanması, alimler, İslami dernekler, sendikalar, işçi ve öğrenci örgütleri tarafından yönetilmiştir. İktidar makamları, acımasız baskı ile karşılaştı, bu da ölümlere, yaralanmalara ve birçok

liderin ve aktivistin tutuklanmasına yol açmıştır. Tutuklananlar arasında Şeyh Saeed Hawa, Şeyh Muhammed Meşal, Profesör Faruk Şampiyonu, Profesör Ali al Bayanouni, Dr. Hassan Houidi ve diğerleri bulunmaktaydı. Şeyh Saeed Hawa'nın tutukluluğu ise beş yıl sürmüştür.⁵³

Devlet, İslam dini yerine cumhurbaşkanı tarafından temsil edilen bir İslam dini ile değiştirilmiştir. Muhalifler, Suriye'deki tüm şehirlerde yeni laik anayasanın kaldırılması ve askeri yönetimin sona erdirilmesi çağrısında bulunan bir broşür dağıtarak bu duruma yanıt vermiştir. Bu broşür, Suriye'deki seçkin Müslüman alimler grubu adına imzalandı ve çoğu camiye dağıtılmıştı. Bu durum, özellikle Hama ve Humus gibi birçok şehirde kaynayan bir halk hareketine yol açmıştır. Suriye yetkilileri, güvenlik servisleri aracılığıyla tutuklamaların bir kampanyasını başlatmışlardır. Tanrı'nın evlerine yapılan tutuklamalar ve saldırılar artmış ve bunlara girmek, istihbarat servislerince tutuklanmayı ve işkenceye maruz kalmayı gerektiren bir suç haline gelmiştir.⁵⁴

1973'te, Cumhurbaşkanı Hafız Esad'ın Müslümanlığı sorgulandığında, Suriye'deki Sünni toplumla yüzleşebilen Musa El_Sadr gibi Şii liderlerle güçlü dostluklar kurmuştur. Suriye anayasası (Esad tarafından hazırlanan) devlet başkanının dininin İslam olduğunu belirtilmiştir. Aynı dönemde, Musa es-Sadr, Alevilerin Şii Müslümanların orijinal bir parçası olduğunu belirten bir fetva yayınlamıştır.⁵⁵

ASBP'nin iktidardaki anayasaları, askeri kuruluşun hedeflerini 'devrimin hedeflerinin' korunmasına ve daha sonra partinin birlik, özgürlük ve sosyalizmdeki amaçlarına bağlamıştır. Bu, kurumlar sisteminin sıkılaşmasına ve devletin tekelinin ya Baas Partisi'nin otoritesiyle ya da daha sonra Hafız Esad'ın kişiliğiyle sıkılaşmasına yol açmıştır. Bu nedenle, anayasa reformu süreci, üyelerine siyasi tarafsızlık dayatmanın yanı sıra, askeri kuruluşun sosyal bileşiminin tamamen değişmesi gereken bir noktaya kadar tamamlanmayacaktır.⁵⁶

⁵³ SAAD EL-DİN, s.254.

⁵⁴ Ayman AL-SHURBAJİ, Ealaa Tharaa Dimashq, Ufuq Lildirasat Walnashr, baskı:1, Londra, 2017, s.50-51.

⁵⁵ SEALE, s.573.

⁵⁶ Omran Stratejik Araştırmalar Merkezi, "Al'ajhizat Al'amniat Alsuwriat Wadarurat Altaghyir Albinyawii Walwazifi".

Hafız Esad'ın ölümsüz anayasasında bahsedilen sosyalizm, özellikle kamulaştırma kararlarıyla ifade edilen bir ideolojidir. Eğer kamulaştırma kararları, bir kapitalist sınıfın yükselişini önlemeyi ve ulusal ekonomi üzerindeki üretim ve kontrol araçları üzerindeki hakimiyetlerini sınırlamayı amaçlıyorsa, o zaman bu kabul edilebilir bir yaklaşımdır. Bu, emekçi işçi ve köylü sınıfının kurtuluşuna yol açabilir ve onların güçlerini sermaye tarafından kontrol etme girişimlerini engelleyebilmektedir. Ayrıca bu, istihdam fırsatlarını artırabilir, devlet hizmetlerini ve sağlık tesislerini geliştirebilir, toplum üyeleri arasında adaleti sağlayabilir ve sosyal sınıflar arasında eşitliği teşvik edebilir.

Profesör Michel Aflaq'ın ifadesine göre:

Sosyalizmin temel koşullarından biri, devletin bürokrasisini ve organlarının katılımını engelleyen, onu hareket ettirebilen ve yönlendirebilen devrimci bir ideolojik partinin varlığıdır. Bu parti, liderlik ve yön konularında ikiyüzlülüğü önlemelidir. Ayrıca, düşünce ve doktrini birleştirmeli, örgütlerinin ve üyelerinin bürokratik aygıtların kuyruğu haline gelmesini engellemelidir. Böylece, devrimin sıcaklığını ve mücadelenin cesaretini yitirmekten kaçınılabılır.

Askeri yönetim, sosyalizmi yasalar ve kararnamelerle sınırlı bir kavram olarak görmektedir. Devlet emirlerini yerine getiren derneklerin atanması, kitleleri yasaları uygulamaya iten bir mekanizma olarak da hizmet vermektedir. Ayrıca, fabrikalarda istihbaratın konuşlandırılması, köylü birliklerinin atanması, sendikaların işçilere dayatılması gibi uygulamalar insanları asıl özgürlükçü-sosyalist hedeflerden uzaklaştırmaktadır.⁵⁷ İstenen sosyalist sistem, geniş çaplı bir kamulaştırma süreci ve onu Esad ve grubunun önderlik ettiği devletin eline vermek anlamına gelmektedir. Zenginlik yeni bir lüks sınıfı ve etkili insanlar oluşturur ve önceki rejimde hüküm süren burjuva ve feodal sınıftan daha üstün hale gelmektedir.

Suriye Anayasası, temel insan haklarını düzenleyen maddeler içerse de Suriyeliler genellikle bu haklardan söz edilmediğini ve bu hakları düzenleyen yasaların olmadığını ifade etmektedir. Mevzuatın temeli ve devletteki hukuk normlarının kaynağı olan Anayasa, “özgürlük” kelimesinden bahsetmekten kaçınıldığı bir belge olarak kalmaktadır. Yürürlükteki yasa ve yönetmelikleri, yeni Anayasa'nın yürürlüğe girmesi yerine, eski yasalara dayandırır ve bu, Anayasa'ya aykırı olduğu için sorunlu bir yaklaşımdır. Temel olarak, Anayasa maddelerinin uygulanmasını etkinleştirmek için

⁵⁷ Müni ALRAZZAZ, Altajriat Almuratu-Al'aemal Alfikriat Walsiyasia, s.107.

gereken ilk adım, mevcut yasaları Anayasa'ya uygun hale getirmektir. Bu, anayasayı yürürlükten kaldırmak yerine bir önceliktir ve 153. maddeye uygun olarak anayasayı askıya almak garip bir yaklaşım olmaktadır. Anayasa, ilanından önce yürürlükte olan ve değiştirilinceye kadar geçerliliğini koruyan mevcut yasaları onaylamaktadır.

Suriye Anayasası, temel metinlerinde değişmez kabul edilen katı bir anayasadır. 13 Mart 1973'te yayımlandıktan sonra, Hafız Esad'ın onuncu Haziran 2000'deki ölümüne kadar, önemsiz bazı metinler değiştirilmiştir. 29 Mart 1980'de Anayasa'nın 6. maddesi, devlet bayrağını, amblemini ve marşını tanımlayacak şekilde değiştirilmiştir. Temmuz 1991'in üçüncü gününde, 84. maddenin üçüncü paragrafı şu şekilde değiştirildi: "Görevdeki cumhurbaşkanının görev süresinin bitiminden önce bir aydan az ve altı aydan fazla bir sürede yeni bir cumhurbaşkanı seçilecektir." Ancak bu madde pratikte uygulanmamıştır, çünkü çoğu ülke cumhurbaşkanlığı seçimlerini eski cumhurbaşkanının görev süresinin sona erdiği tarihte yapmaktadır. Bu, yeni bir cumhurbaşkanının seçimine gerek duyulmayacağı anlamına gelir, çünkü cumhurbaşkanının görev süresinin bitiminden önce veya sonra yapılırsa, sonuç değişmemektedir. Bu aslında bir resmi referandumdur ve sadece sandıkların önceden Suriye halkı, siviller ve ordu üyeleri listeleri ile doldurulduğu bir oyun olmaktan öteye gitmemektedir.

11 Haziran 2000'de, cumhurbaşkanı yardımcısı, 9 numaralı yasa ile Anayasa hükümlerine dayanarak (88. ve 149. Maddeler), Suriye Halk Meclisi tarafından onaylanan önemli bir değişiklik yürürlüğe koymuştur. Değişiklik, cumhurbaşkanı adayının en az kırk yaşında olması gerektiğini belirleyen Anayasa'nın 83. maddesinde yazılmıştır. Daha önceki düzenlemeye göre yaş sınırı otuz dört yaşındayken, bu değişiklikle cumhurbaşkanının oğlu, babasının yerine cumhurbaşkanı olabilir hale gelmiştir.

3.2. Olağanüstü Hal Hukuku

Siyasi muhalefet ve rejimin güvenliği ile ilgili adli konularda güçlü ve sürekli bir yargı sistemi mevcuttur. 22 Aralık 1962'den bu yana yürürlükte olan 51 sayılı Kararname, daha sonra cumhurbaşkanı tarafından çıkarılsa da halk Meclisi'ne sunulmayan ve hükümleri uygulanmayan olağanüstü hal nedeniyle nisan 2011'de kaldırılana kadar kesintisiz olarak yürürlükte kalmıştır. Bu, rejimin siyasi muhaliflere

karşı olağanüstü mahkemeler oluşturma ve eylemleri geniş ve belirsiz terimlerle suç sayan kararnameler ve yasaları çıkarma yetkisine sahip olduğu bir esneklik sağlamıştır.

Baas rejimi, iktidarı ele geçirdiği 8 Mart 1963'ten itibaren İkinci Numaralı Askeri Emir tarafından verilen bir kararla ve daha sonra Birinci Numaralı Kanun Hükümünde Kararname ile olağanüstü hal ilan etmiştir. Bu kararname, cumhurbaşkanı ve içişleri bakanı tarafından atanan sıkıyönetim valisine (başbakan) olağanüstü yetkiler vermiştir. Resmi olarak İsrail'in askeri tehdidiyle başa çıkmayı amaçladığı iddia edilse de asıl amaç rejimi iç muhalefetten korumaktı.⁵⁸

Olağanüstü hal Kanunu'nun 4. maddesi, kamu özgürlüklerini ve insan haklarını sınırlandıracak belirli kısıtlamalar getirmektedir. Kısıtlamalar şunlardır:

1. Kişilerin buluşma, ikamet etme, taşınma ve geçiş özgürlüğüne getirilen kısıtlamalar. Şüphelilerin veya güvenlik ve kamu düzeni açısından tehlike oluşturabilecek kişilerin önleyici gözaltına alınması. Herhangi bir zamanda kişileri ve yerleri araştırma ve herhangi bir iş için herhangi bir kişiyi atama hakkı.
2. Her türlü mesaj ve istihbaratın izlenmesi, gazetelerin, broşürlerin, zarfların, çizimlerin, baskıların, radyoların ve her türlü ifade, propaganda ve reklam araçlarının yayınlanmadan önce izlenmesi, imtiyazlarına el konulması, aksatılması, iptal edilmesi ve basım yerlerinin kapatılması.
3. Halka açık yerlerin açılmasını ve kapanmasını planlamak.
4. Silah, mühimmat ve patlayıcı madde ruhsatlarının geri çekilmesi.
5. Bazı alanların tahliyesi veya izolasyonu ve hareket araçlarının düzenlenmesi.
6. Herhangi bir taşınır veya ekipmana el konulması ve şirket ve kurumların geçici olarak gözaltında tutulması.
7. Bu emirleri ihlal etmek için verilecek cezaların belirlenmesi.

Bunlar, sıkıyönetim yöneticisinin olağanüstü hal ilanı altında getirebileceği kısıtlamalardır. Bu kısıtlamaların göz önüne alınması ve Anayasa'nın birinci bölümünün 4. bölümündeki maddelerle karşılaştırılması, bu bölümün maddelerinin çoğunun Olağanüstü Hal Kanunu tarafından askıya alındığı açıkça ortadadır. Ancak Olağanüstü Hal Kanunu'nun ikinci maddesi, bu olağanüstü halin ilan edilmesini ve

⁵⁸ "Al siyasat fi Suriya", *Safhat Waqayie Alsharq Alawsat Washamal 'İfriqya*, 29 Eylül 2020, <https://fanack.com/ar/syria/politics-of-syria/>.

sonlandırılmasını Cumhurbaşkanı başkanlığında toplanan Bakanlar Kurulu tarafından alınan bir kararname ile öngörmektedir ve bu kararname, üyelerin üçte ikisinin onayını gerektirmektedir. Aynı zamanda, kararname olağanüstü halin ilan edildiği tarihte Temsilciler Meclisi'ne sunulmalıdır. Anayasa'nın 101. maddesi ise Cumhurbaşkanı olağanüstü hal ilan etme ve sonlandırma yetkisi vermektedir. Şu ana kadar bu açıklama Cumhurbaşkanı tarafından yapılmamıştır. Sonuç olarak, olağanüstü hal, sıkıyönetim ve tüm etkileri ve sonuçları tamamen hükümsüzdür, zira anayasaya aykırı bir temele dayanmaktadır ve 1963 yılında Devrim Komuta Konseyi tarafından ilan edilmiştir.⁵⁹

Suriye rejiminin iddia ettiği gibi, olağanüstü hal ulusal varlığı koruma amacını taşııyordu. Ancak, bu istisnai durum dışında Suriye'nin güvenliğini korumanın başka yolları da olabilir miydi? 1973 Anayasası'nın 153. maddesi, "olağanüstü hal ve ondan kaynaklanan askeri yasaların, hükümlerine uygun olarak değiştirilene kadar yürürlükte kalmasını" öngörmektedir. Bu hüküm, Suriye'nin kamu özgürlüklerini kutsayan, vatandaşlarına saygı duyan ve adalet ile eşitlik arayan demokratik bir devlet olarak kalıcı bir anayasa nasıl hazırlanabilir sorusunu akla getirmektedir. Gerçekte, sadece olağanüstü halin yürürlükte olduğu görünüyor, tıpkı diğer yasalardan daha üstün bir konumdaymış gibi. Ayrıca, olağanüstü halin kalıcı hale getirilmesi, Uluslararası Medeni ve Siyasi Haklar Sözleşmesi'nin 4. Maddesi ve Arap İnsan Hakları Şartı'nın 4. Maddesi'ne aykırı olmaktadır.

Suriyelilerin kan dökülmesini yasallaştıran ve tutuklanmalarına, işkencelerine ve öldürülmelerine izin veren en önemli yasa ve kararname şunlardır::

1. 17 Ocak 1965 tarih ve 6 sayılı Kanun Hükmünde Kararname ile çıkarılan devrimin korunması hakkında kanun.
2. 17 Ağustos 1967 tarih ve 19 sayılı Kanun Hükmünde Kararname ile çıkarılan askeri saha mahkemelerinin kurulmasına ilişkin kanun.
3. 1968 tarihli ve 39 sayılı Kanun Hükmünde Kararname ile çıkarılan devlet güvenlik Mahkemesini kuran kanun.
4. 14 Ocak 1969 tarih ve 14 sayılı Kanun Hükmünde Kararname ile çıkarılan Devlet Güvenlik İdaresini kuran kanun, ve 25 Mayıs 1969 tarih ve 549 sayılı

⁵⁹ Alan HALİL, "Dirasat Hawl Aldustur Alsuwri", *Alhiwar Almutamadın*, Almihwari: Huquq Alansan, sayı: 1487, 12 Mart 2006, <https://web.archive.org/web/20151125220551/http://www.ahewar.org/debat/show.art.asp?aid=59384>.

Kanun Hükmünde Kararname ile çıkarılan Devlet Güvenlik İdaresinin iç örgütleri hakkında kanun.

5. Suriye Anayasası 13 Mart 1973'te ilan edildi.
6. Temmuz 1980 tarihli 49 sayılı Kanun.
7. 1981 tarihli ve 39 sayılı Avukatlık Kanunu, bunu Doktorlar Yasası ve Eczacılık ve Mühendisler Kanunu gibi Serbest Meslekler Kanunu.⁶⁰

3.3. Cinayet Mevzuatı ve Katillerin Korunması

Baas Suriye'de iktidara geldiğinden beri, liderliği özellikle 1966 darbesini yöneten liderlik kasıtlı olarak Suriye halkının nefesini tutmuş, onu, her düzeyde kötüleşen durumun çekiciyle sıkı güvenlik kontrolünün örtüsü arasına yerleştirmiştir. Sadece bu da değil; ancak güvenlik kollarını ve istihbarat unsurlarını sivilleri takip etmeden veya sorumlu tutmadan taciz etmekte, öldürmekte ve işkence etmekte özgür bırakmıştır. Suriye halkına koruma sağlayan bir otorite ya da her bir tarafa sınır koyan ve onu aşarsa sorumlu tutan adil bir yargı bulunmamaktadır. Özgürlük, tutuklama veya zorla kaybolma cezası altında harfleri telaffuz edilemeyen veya yazılmayan bir kelimedenden ibarettir.

Resmi Gazete'de yayımlanmamış metinler, insan hakları ihlali yapan güvenlik güçleri mensuplarının cezasız kalmasına katkıda bulunmaktadır. 1969 tarih ve 14 sayılı Kanun Hükmünde Kararname ile kurulan Devlet Güvenlik İdaresi'ne ilişkin olarak, 16. Madde şu şekilde belirtilmektedir: 'Müdür tarafından verilen kovuşturma emri dışında, kendilerine verilen belirli görevlerin yerine getirilmesi sırasında veya yerine getirilmesi sırasında işlenen suçlardan daire çalışanlarının hiçbiri yargılanamaz.' Ayrıca, 1969 tarih ve 549 sayılı Kanun Hükmünde Kararname ile çıkarılan Devlet Güvenlik İdaresi'nin iç örgütleri ve çalışanlarının hizmetine ilişkin kurallar Kanunu'nun 74. maddesi aşağıdaki gibidir:

⁶⁰ SAAD EL-DİN, s.92-93.

“Görevlendirilen veya sözleşmeli devlet güvenlik dairesi çalışanlarının hiçbiri, işten kaynaklanan suçlardan doğrudan yargı önünde veya bunları yaparken daire Disiplin Kuruluna sevk edilmeden önce yargılanamaz.”⁶¹

Bu kararname Suriye halkını iki kategoriye ayırmıştır. İlk kategori vali veya valinin yakını olan kişilerden oluşuyor ve bu kişilerin sayısız dokunulmazlık ve ayrıcalıkları vardır. Diğer kategori ise vatandaşlık haklarını elde etmek veya geçimlerini güvence altına almak isteyen genel halktır. Bu insanlar sadece iktidar otoritesi tarafından değil, aynı zamanda hükümdarın müşterisi ve muhafızları tarafından yönetilmektedirler. Siyasi haklarını talep etme, yoksul yaşamlarına itiraz etme veya kendilerini istismar edenler hakkında şikayet etme hakları bile bulunmamaktadır. Eğer suçlu, yüksek devlet veya güvenlik departmanlarının bir çalışanıysa, mahallelerinde veya yakınlarında (sorumlu) olarak tanınan bir figürse, mağdurlar onun hakkında şikayet edemez veya onu sorumlu tutmak için yargıya başvuruda bulunamazlardır. Bu koruma sadece resmi makam için değil, ayrıcalıklar otomatik olarak çocuklarına geçmektedir. Bir memurun oğlu, otorite tarafından korunan (sözde halkı korumak için var olan) babasının koruması altında öldürülmekte ve dövülmektedir. Bu durum, vatandaşlar arasındaki eşitlik ilkesini ihlal etmektedir.⁶²

3.4. Esad'ın Yargısı Halkın Karşısında

Katillerin davaları olmadan sayıları artmış ve cinayetler yayılmıştı. Tutuklulara işkence etmek, vatana ihanet suçlamaları getirmek ve Siyonistler ve emperyalizmle gizli bir komploya katılmak gibi saha davaları sık sık görülmekteydi. Bu kişiler azarlanır, onurlarına ve annelerine hakaret edilir ve düzinelerce kişi ya idam mangası tarafından ya da bıçak ve keskin aletlerle hızlı saha denemelerinde idam edilirdi, bu denemeler sokaklarda veya sivil evlerde yapılmaktaydı. Duruşmalar kapalı odalarda ordu veya

⁶¹ Al karama, Halat Altawari Fi Suria: Munakh Mulayim Lilitaedhibi, Suriye ile ilgili ön raporun incelenmesi çerçevesinde İşkenceye Karşı Komite'ye sunulan rapo, 2010, Cenevre / İsviçre, www.alkarama.org.

⁶² Fouad Hammira tarafından yazılan ve Rasha sharbatji tarafından yönetilen, 2006 yılında üretilen ve gösterilen, devletteki yolsuzluğu tasvir eden ve iktidardakilerin insanların kaderleri üzerindeki kontrolünü gösteren bir dizi olan (Ghazlan Fi Ghabat Aldhiyaab) 29 bölümden oluşmaktadır.

istihbarat subayları tarafından yönetilirken, tutuklulara savunma hakkı verilmeden tek kelime etmeden suçlanır ve tutuklevlerinin bahçesinde yapılmaktaydı.

Suriye'deki gözaltı merkezlerinde ve hapishanelerinde kayıp kişi sayısı, yetmişli yılların sonlarından itibaren 17.000'den fazla tutuklunun kaybolduğu yirminci yüzyılın seksenli yıllarının başına kadar uzanmaktadır. Bu kayıp kişilerin trajedisi, Suriyeli yetkililerin kaderlerini gizli tutmalarıdır, çünkü bu kişiler hala Suriye'deki nüfus kayıtlarında canlı olarak kayıtlıdır. Ancak yetkililer, kaderleri hakkında hiçbir soruya cevap vermemekte ve sadece ailelerinin onlar hakkında soru sordukları için onları cezalandırmaktadır.⁶³

Suriye içindeki suç işleyenlerin hesap vermesi düşünülemez; devlet başkanı tarafından verilen görevlere dayalı olarak cinayet suçları işlemişlerdir, 49 sayılı Kanun gibi cinayet yasalarına dayanmışlardır. Suriye'deki durum oldukça tehlikelidir; uluslararası mahkemelerin yetkisi, Suriye devletinin koruması altında olan kitlesel suçlara genişletilmelidir. Uluslararası Yargı, savaş cephelerinde ve sınırlarda bulunan subayların yargılamasından uzak, sahte davalardan ve onları sivillerin boynuna vermemekle görevli, düşmanlarla savaşmak ve merhamet göstermemek gibi görevleri yerine getirmekten uzak bir şekilde tahkim edilmektedir. Suriye rejiminin Suriyelileri öldürmek için kurduğu en önemli mahkemelerdir.

3.4.1. Olağanüstü Askeri Mahkemeler

1950 Anayasası, askeri mahkemelerin konusuyla ilgili ilk anayasa oldu; çünkü bu kuralın kanunla belirlenmesi dışında, askeri personel dışındaki kişilerin yargılanmamasını şart koşmaktaydı. Bu kural daha sonra 1953 ve 1962 anayasalarında tekrarlanmıştır. Ancak, bu madde daha sonra ASBP iktidarının anayasalarından kaybolmuştur. Genel olarak, siviller, 1950 tarihli 61 sayılı Kanun Hükmünde Kararname ve onun değişiklikleriyle yürürlüğe giren Ceza Kanunu ve 1962 tarihli 51 sayılı Kanun Hükmünde Kararname ile yürürlüğe giren olağanüstü hal kanunu uyarınca Askeri

⁶³ "Taqrir Hawl 'İntihakat Huquq Alansan Fi Suria", Markaz Alsharq Alearabii Lildirasat Alhadariat Walastiratijiati, Londra, 19 Kasım 2005, <https://www.asharqalarabi.org.uk/huquq/b-huquq-136.htm>.

Mahkemelere tabi tutulmaktadırlar. Bu, eski Devlet Güvenlik Mahkemeleri ve Askeri Saha Mahkemeleri tarafından uygulanmaktaydı.⁶⁴

Herhangi bir Suriyeliyi suçlamak ve Suriye’yi 1948 Nakba’sından ve “İsrail devletinin” ortaya çıkmasından sonra “savaş halinde” yaşadığını düşünen Ceza Kanunu’nun 285. Maddesini uygulamak kolaydır olmaktadır. Bu nedenle, Suriyelilerden gelen her türlü siyasi değişim veya ekonomik reform talebine, askeri hakim veya istihbarat memurunun kaprislerine göre davacıları suçlayarak ve onları iç veya dış “düşmanı” olarak karşılık verilmektedir. Ceza Kanunu’nun 287. Maddesi hükümleri uyarınca “devletin prestijine zarar vermek” ve “yalan haber yaymak” suçlamalarıyla yargılanmaktadır. Diğer suçlamalara ek olarak, Suriye rejimi herhangi bir rakibine takılması kolay hazır bir şablona dönüşmüştür. Ceza Kanunu’nun 286. Maddesine göre “milli duyguyu zayıflatmak”, “mezhepsel ve dini çekişmeleri yaymak” veya “milletin moralini etkileyebilecek yanlış bilgileri yaymakla” suçlanmaktadır. Ayrıca, “devleti tehlikeye atabilecek, yabancı bir ülkeyle ilişkilerine zarar verebilecek veya bir saldırganlık eylemine maruz bırakabilecek girişimlerde bulunmak ve yazılı veya sözlü açıklamalar yapmak” (Madde 278) veya “devletin mali veya sosyal varlığını değiştirmek için kurulan bir derneğe üye olma veya katılma” suçlaması (Madde 306) veya “mezhepçiliğe teşvik” suçlaması (Madde 307) gibi suçlamalara maruz kalmaktadırlar.

Olağanüstü Hal Kanunu’nun 6. Maddesi uyarınca (22 Ocak 1962 tarih ve 51 sayılı Kararname), askeri mahkeme, Suriye Ceza Kanunu’nun bazı maddelerinin ihlali ile ilgili ihlallere karar verebilmektedir. Bu ihlaller devlet güvenliğine ve kamu barışına zarar vermek ve “kapsamlı bir tehlikeyi” temsil eden veya halkın askeri adaletin yargı yetkisi olma hakkına karşı işlenen suçları içermektedir. Paragraf (A) ayrıca askeri yargıya, askeri vali tarafından verilen emirlerin ihlalini dikkate alma yetkisi vermektedir. Bu nedenle, askeri yargının meşru ifade hakkını kullanan kişileri içeren çok sayıda davayı takip etmesine olanak sağlamaları nedeniyle bu maddelerin eylem kapsamı geniş kalmaktadır. Siyasi muhalifler, insan hakları savunucuları, gazeteciler ve blog yazarları gibi, adil olmayan yargılamalarda Olağanüstü Hal hukuku kapsamında

⁶⁴ Omran Stratejik Araştırmalar Merkezi, “Al’ajhizat Al’amniat Alsuwriat Wadarurat Altaghayir Albinyawii Walwazifi”.

suç sayılan fiillerden hüküm giyilmekteydi. Söz konusu kararnamenin 7. ve 8. maddeleri askeri valiye, bazı suçları askeri adaletin yetki alanından çıkarma yetkisi verir (madde 7) ve askeri olağan adaletin yetki dahilindeki uyuşmazlıklara müdahale edilebilmektedir.⁶⁵

6 Temmuz 1965 tarihli Kararname ile siyasi muhalifleri yargılamak için olağanüstü askeri mahkemeler kurulmuştur. Kararname ayrıca, belirsiz terimlerle formüle edilmiş suç kategorilerini de içermekteydi. Bunlar, sosyalist sistemin fiilen yapılmış, söylenmiş veya yazılmış olmasına bakılmaksızın uygulanmasının ihlali ve devlet güvenliğine karşı işlenen suçları içermekteydi. Ayrıca, Arap birliğine veya devrimin hedeflerinden herhangi birine karşı çıkmak veya onun gerçekleşmesini engellemek suçları da bulunmaktaydı.⁶⁶

3.4.2. Devlet Güvenliği Yüksek Mahkemesi

Mart 1968’de 47 sayılı Kararname çıkarıldı ve istisnai askeri mahkemeleri, siyasi ve güvenlik davalarına bakmak üzere Yüksek Devlet Güvenlik Mahkemesi ile değiştirilmiştir. Ayrıca, Ekonomik Güvenlik Mahkemesi mali suçlarla başa çıkma konusunda uzmanlaşmıştır. Bu Kararname, yeni mahkemelerdeki usul kurallarının olağan hukuk mahkemeleri için geçerli olan usullerle sınırlı olmayacağını açıkça belirtmektedir. Ortadoğu İzleme Örgütü (daha sonra İnsan Hakları İzleme Örgütü adını almıştır) başlıklı 1991 tarihli bir yayında (Maskesiz Suriye: Esad rejiminde insan haklarının bastırılması) Söylentiler ve hatta savcılığın görüşü gibi hukukta dayanağı olmayan kanıtlar sunulabilmektedir. Usul kurallarının olmamasının bir sonucu olarak, temyiz hiçbir zaman usule dayalı gerekçelerle yapılmamaktadır.⁶⁷

Mahkeme üç yargıçtan oluşuyordu. İki sivil, biri askeri kökenliydi ve hepsi askeri vali tarafından atanan ASBP (Arap Sosyalist Baas Partisi) üyeleriydi. Bu, yargıçların herhangi bir siyasi partiye bağlı olmalarını açıkça yasaklayan askeri ceza kanunu’nun 150. Maddesini ihlal ediyor. 1968 tarihli 47 sayılı Kararname’nin 6.

⁶⁵ Alkaramatu, Halat Altawari Fi Suria: Munakh Mulayim Liltaedhibi.

⁶⁶ Alkaramatu, Halat Altawari Fi Suria: Munakh Mulayim Liltaedhibi.

⁶⁷ Al Siyasat Fi Suriya, *Safhat Waqayie Alsharq Alawsat Washamal ‘Ifriqya*, 29 Eylül 2020, <https://fanack.com/ar/syria/politics-of-syria/>.

maddesi, ‘devlet güvenliği ile ilgili olduğu düşünölen ve daha önce askeri mahkemelerin yetkisi olan davaları incelemeye yetkili olan bu mahkemeye rütbeleri veya dokunulmazlıkları ne olursa olsun sivillerin ve askeri personelin getirilebileceğini öngörmektedir. 47 Sayılı Kararname’nin 3. maddesi, Savcılık hakimlerinin bu mahkemeye kararname ile atanmasını ve yürütme organının bir parçası sayılan askeri valinin (içişleri Bakanı) önerisi üzerine öngörmüştür. Bu, adaletin bağımsızlığı ve güçler ayrılığı ilkelerine aykırı olmaktadır.

İnsan Hakları İzleme Örgütü, 24 Şubat 2009’da yayınladığı bir raporda “Suriye: Yüksek Devlet Güvenlik Mahkemesi Kaldırılmalıdır” başlığıyla Suriye makamlarını şu şekilde eleştirmiştir: “Suriye, hükümetin kendisine tehdit olarak gördüğü kişileri kovuşturmak için kullanılan olağanüstü bir mahkeme olan Yüksek Devlet Güvenlik Mahkemesi’ni kaldırmalıdır.” İnsan Hakları İzleme Örgütü Orta Doğu ve Kuzey Afrika bölümü İcra Direktörü Sarah Leah Whitson ise şunları söylemiştir: “Yüksek Devlet Güvenlik Mahkemesi, Suriye’deki baskının temel direklerinden biridir ve aktivistlere karşı güvenlik hizmetleri tarafından uygulanan zulme yasal teminat sağlayan istisnai bir mahkeme olmaktadır.⁶⁸

Sarah Leah Whitson şunları ekledi: “Sıradan vatandaşlar bile sanıkların kendilerini savunma fırsatı bulamadığını ve kendilerine atfedilen yanlış suçlamaları kanıtlamak için uzun süre beklemek zorunda kaldıklarını ifade etmiştir. İnsan Hakları İzleme Örgütü, güvenlik güçlerinin, genellikle aylar süren bir bekleme sürecinden sonra Yüksek Devlet Güvenlik Mahkemesi’nde yargılanacak kişileri tutukladıkları sonucuna varmıştır. Ayrıca, Suriye güvenlik servislerinin itiraflar almak için insanlara işkence yaptığı iddialarının sıkça dile getirildiğini, ancak mahkemenin bu iddiaları sorgusuzca kabul etmediğini veya itirafları reddetmediğini belirtmiştir. Sarah Leah Whitson, “Yüksek Devlet Güvenlik Mahkemesi’nin yılda 100’den fazla kişiyi hapse attığını” ifade etmiş ve “Bu sanıklar ulusal duyguları zayıflatmıyor, aslında hükümetin onları susturmak için başvurduğu uygulamalardır” demiştir. Mahkeme, 1992 yılından bu yana binlerce kişiyi yargılamış olup, en büyük sanık grubu genellikle “İslamcılar” olarak

⁶⁸ *Hyomin Ray Its Watch*, “Suria: Yajib Halu Mahkamat ‘Amn Al Dawla Tale İlya”, New York, 24 Şubat 2009, <https://www.hrw.org/ar/news/2009/02/24/235619>.

adlandırılan geniş bir kategoriye aittir ve çoğu durumda temel suçları, köktendinci din adamlarının CD'lerine veya kitaplarına sahip olmak gibi görünmektedir.⁶⁹

İnsan Hakları İzleme Örgütü, Avrupa Birliği ve Amerika Birleşik Devletleri'ni Yüksek Devlet Güvenlik Mahkemesi'nin varlığından ve işleyişinden memnuniyetsizliği ifade etmeye çağırmıştır. Suriye ile ilişkilerdeki herhangi bir ilerlemeyi, Yüksek Devlet Güvenlik Mahkemesi'nin feshedilmesi ve Suriye'deki insan hakları durumundaki somut iyileştirmelerle ilişkilendirmiştir. Ayrıca Suriyeli yetkililere şu çağrıda bulunmuştur:

1. Mahkemeyi feshedin ve mevcut davaları mahkeme önünde incelemek üzere bağımsız bir yargı komisyonu kurun.
2. Yalnızca ifade veya örgütlenme özgürlüğünü kullandığı gerekçesiyle yargılanan sanıkların serbest bırakılmasını emredin.
3. Davalarında sanıkların kanunun sorumlu tutulduğu cezai suçlar işlediğine dair kanıt bulunanlar, olağan bir ceza mahkemesine devredin.

Raporda ayrıca, yetkililerin bireyleri ifade özgürlüğünü kullanmaları veya barışçıl toplantılar düzenlemeleri nedeniyle suçlamak için Ceza Kanunu'ndaki geniş ve belirsiz hükümleri kullanmasını eleştirmiş ve Suriye'de ifade özgürlüğünü ve barışçıl toplantı özgürlüğünü suç olmaktan çıkarmaya çağırmıştır. Bir Batılı diplomat, mahkeme başkanı Yargıç Fayez el Nuri hakkındaki deneyimlerini paylaşmış ve şunları söylemiştir: "Hiçbir zaman El Nuri'nin dosyalardan birini okuduğunu görmedim. Sanığa şöyle derdi: 'İddia bu, ne düşünüyorsunuz?' Ve sanık konuştuğunda aniden şunu söylerdi: 'Yeter!'" Savcılık tarafından nadiren sorular sorulurdu ve Nuri, yorum eklemek veya şaka yapmak konusunda özgürdü." Sık sık mahkemeye getirilen ve işkence altında zorla alınan ifadeleri anlatan bir avukat, "Gerçek şu ki, sanıkların büyük çoğunluğuna işkence yapılıyor ve nadiren işkence yapılmayan sanıklar da oluyordu. Maalesef mahkeme, güvenlik hizmetleri tarafından yürütülen soruşturmalara hala güveniyor ve işkence vakalarıyla ilgili herhangi bir soruşturma açmadığını biliyoruz." demiştir.⁷⁰

Yargılama usulleri, diğer mahkemelerden ayrıldığı için herhangi bir kanuna uymamaktadır. Sanıklar, mahkemenin duruşma tarihini sadece birkaç saat öncesine

⁶⁹ "a.e.e", Hyomin Ray Its Watch.

⁷⁰ "e.e", Hyomin Ray Its Watch.

kadar belirlemediği için avukat tutulamazdır. Ayrıca avukatlar, hakim ve askeri valinin ayrıcalıklı olduğu bu mahkeme usullerine yeterince aşına değildirlir. Diğer yargı sistemlerine açık ve açıkça ilan edilen Ceza Kanunu'nu takip ederken, devlet güvenliği davaları, sanığın kendisini savunma veya tanık getirme hakkını engellemeye ve birçok suçlama getirmeye yetkili hakimin kaprislerine tabi olmak zorundadır. Hakim, sanığı, onları hain olarak gördüğü için tüm haklarından mahrum bırakabilir ve kişisel saldırılarda bulunabilmektedir. Bu mahkemelerin ciddi bir yönü, verdikleri cezaların temyiz edilemez olmalarıdır, yani kesin bir kararın etkisini taşır ve değiştirilemezler. Duruşma, sanığın ya ölüm ya da ömür boyu hapis cezası gibi ağır sonuçlarla sonuçlanan bir kararla sona ermektedir.

Cumhurbaşkanı, devlet güvenlik Mahkemesi kararlarını ancak 1969 tarihli ve 47 sayılı Kararnamenin 8. maddesi hükümlerine göre iptal etme veya değiştirme yetkisine sahiptir ve bu kararları onaylaması gerekmektedir. Ancak gerçekte, bu kararlar İçişleri Bakanı tarafından onaylanmaktadır. Bu durum, adaletin bağımsızlığı ve güçler ayrılığı prensiplerine aykırı olmaktadır. Ayrıca, karara karşı temyiz yasağı, Uluslararası Medeni ve Siyasi Haklar Sözleşmesi'nin 9. maddesinin 4. fıkrasına ve Suriye Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 340. Maddesine de aykırıdır. Ayrıca, 51. madde, 3. fıkrasında dava açma hakkının ve yargı önünde temyiz ve savunma araçlarının yasalarla korunduğunu belirten Suriye Anayasası'nı da ihlal edilmektedir.⁷¹

Middle East Watch, Baas döneminde Suriye'nin hukuk sisteminin evrimini özetlemektedir: İlk olarak, olağanüstü hal kapsamında başlatılan kararnameler ve idari prosedürlerle devam eden bir dizi adımla yasayı tamamen göz ardı etmeye başlamıştır.⁷²

1979'dan 2011'e kadar kötü şöhretli Devlet Güvenlik Mahkemesi'nin başkanı olarak görev yapan Fayez el Nuri, görevden alındı ve yerine en kötü şöhretli ve işleyen terör mahkemesi getirilmiştir. El-Nuri emekli olmuştur. 1979'da 19 tutukluyla aynı anda idama mahkum edilirken, 1992'deki bir başka olayda 660 tutuklu aynı anda idama mahkum edilmiştir. Verdiği kararlar, söylediği bir şaka gibiydi, masum insanları, hayatlarını ve geleceklerini, gerekli süreci izlemeden ve vicdan azabı hissetmeden

⁷¹ Alkaramatu, Halat Altawari Fi Suria: Munakh Mulayim Lilitaedhibi, Suriye ile ilgili ön raporun incelenmesi çerçevesinde İşkenceye Karşı Komite'ye sunulan rapor, Cenevre / İsviçre, 9 Nisan 2010.

⁷² Al Siyasat Fi Suriya, Safhat Waqayie Alsharq Alawsat Washamal 'İfiriqya, 29 Eylül 2020, <https://fanack.com/ar/syria/politics-of-syria>.

öldürmekteydi. Sanık bunu tartışır veya kendini savunmaya çalışırsa cezaları istediği zaman artırılmaktaydı. Aşağılamaya ek olarak, sanığı duruşmayı tamamlamak için ‘defol’ diyerek aşağılamıştır. Hatta MK üyeleri oldukları için iki Hıristiyan’ı ölüme mahkum etmiştir. Fayez el-Nuri’nin yozlaşmış ve rüşvet almış olması dikkat çekmektedir. Giyotinden kurtulma konusunda kendilerine yazan birçok tutuklu, cezalarını hafifletmesi için ona büyük rüşvet verdiklerini söylemiştir.⁷³

Hükümleri ancak cumhurbaşkanı veya buna yetkili kişi tarafından onaylandıktan sonra yürürlüğe girer ve cezayı iptal etme ve yeniden yargılama hakkına sahip olmaktadır. Mart 2011’de kendisiyle yapılan röportajın reklamını yapan bir videoda El Nuri, ‘Suriye rejiminin bir hata yapmadığını ve kendisine yöneltilen tüm suçlamalardan masum olduğunu’ söylemiştir. El-Nuri, Suriye çevrelerinde Hafız Esad’a ve oğluna muhaliflere sadakat kartı görevi gören muhaliflere (Esad’ın baba ve oğluna) yönelik birçok haksız cezası nedeniyle ‘Devlet Güvenliğinin Karakoşu’ lakabı takılmıştır.⁷⁴

1968 tarih ve 109 sayılı Kararname ile kurulmuş bir askeri saha mahkemesi bulunmaktadır, düşmanla silahlı çatışmalar sırasında bu tür mahkemelerin herhangi bir yerde kurulabileceğini öngörmektedir. Neredeyse sadece rejimin iç düşmanlarından kurtulmak için kullanılmıştır. 1979’dan 1982’ye kadar olan dönemde, Suriye’nin ordu, istihbarat ve silahlı kuvvetleri unsurları Hama, Halep, Cısr el-Şuğur ve Sarmada’da yaklaşık 1.500 vatandaşı sahte cezalarla idam etmiş ve hapishanelerin dışında da öldürmüşlerdir.⁷⁵

3.5. Devletin Üç Gücü

Güçler ayrılığı ilkesi, Batı demokrasilerinin temelini oluşturan kilit bir prensiptir ve temelde demokrasinin vazgeçilmez bir ögesidir. Bu ilke, ulusun ve halkın egemenliği ilkesi kadar önemlidir. Ünlü Fransız filozof Montesquieu tarafından tanımlanmış ve temel olarak devletlerin demokratik yönetim modelinin temelini atmıştır. Montesquieu, 1748 tarihli eseri “Yasaların Ruhu”nda, yasama, yürütme ve yargı olmak üzere üç ayrı

⁷³ Nihayat ‘Akabir Mujrimiha: Fayiz Alnnwri, Allajnat Alsuwriat Lihuquq Alansan, 11 Şubat 2022, <https://www.shrc.org/?p=37077>.

⁷⁴ Musab Al-mecbel, “Fayiz Alnuwri.. Qadi ‘İiedamat Eayilat Al’asad Yumathil Lilmuhakamat ‘Amam Eadalat Alsama’i”, *İstiklal gazetesi*, 13 Şubat 2022, <https://www.alestiklal.net/ar/view/12248/dep-news-1644583544>.

⁷⁵ Adnan SAAD EL-DİN, Alakhawan Almuslimun Fi Suria Mudhakirat Wadhikrayati, (Şam: Ammar Yayınevi, Cilt:4), s.111.

yetki kolunun ayrılmasına odaklanmıştır. Fransa'daki demokratik sistem bu ilkedir ve Jean-Jacques Rousseau da "Toplum Sözleşmesi" adlı eserinde bu ilkeye vurgulanmıştır. Bu yetkilerin ayrılması, otoriterlikten kaçınmayı amaçlamış, gücün bir kişi veya kurumun tek elinde yoğunlaşmasını engellemiş ve devlet işlevlerini (yasama, yürütme ve yargı) arasında denge sağlamıştır. Güçler ayrılığı ilkesi aynı zamanda görevlerin organizasyonunu ve çeşitli devlet organları arasında sürekli iş bölümünü gerektiren bir prensiptir ve bu organların birbirleriyle iş birliği yapmalarını teşvik edilmektedir. Bu nedenle, yasama, sadece hükümetin işleviyle sınırlı kalmamaktadır, çünkü bu şekilde kendi çıkarlarına hizmet edebilir ve amaçlarına ulaşabilirdi.⁷⁶

1973 Suriye Anayasası, devletin yetkilerini belirlerken, yürütme organını temsil eden cumhurbaşkanının yasama ve yargı organları üzerindeki yetkilerin dengesini koruma ilkesine uygun bir şekilde yetkilendirilmiştir. Ancak, bu anayasa aynı zamanda devletin yetkilerinin bu kurumlar arasındaki işbirliği ve koordinasyon dışında kalan bazı karmaşık alanlarda net olmayan noktalara işaret etmektedir.

3.5.1. Yasama Gücü (Halk Meclisi Veya Parlamento)

Hafız Esad'ın liderliğindeki ilk Halk Meclisi, 1971'de geçiş dönemi sebebiyle dört yıllık bir dönem için seçilmiştir. Meclis üyelerinin en az yüzde 50'sinin işçilerden ve köylülere oluşması gerekmektedir. Ulusal İlerici Cephe, beş farklı partiden oluşmaktaydı. Bu partiler ve temsil ettikleri sandalye sayıları şöyleydi: Arap Sosyalist Baas Partisi (8 sandalye), Arap Sosyalist Birlik Partisi (2 sandalye), Suriye Komünist Partisi (2 sandalye), Sosyalist Birlik Partisi (2 sandalye), Arap Sosyalist Hareketi (2 sandalye). Ayrıca, Ulusal İlerici Cephe'nin lideri bir Baas Partisi üyesi olmak zorundaydı.⁷⁷

Suriye'deki Halk Meclisi, ilk toplandığı tarihten itibaren dört Gregorian yılı süresince görev yapabilir ve bu süre kanuni olarak uzatılamazdır. Suriye Anayasası'nın 67. maddesi, Halk Meclisi üyelerinin dokunulmazlık zırhı taşıdığını ve meclis üyelerine,

⁷⁶ Hikmet Nabil Al_Masri, "Mabda Alfasl Bayn Alsulutat Watathirih Ealaa Alnuzum Aldiyumuqratiati", *Almarkaz Aldiyumuqratiu Alearabiu Lildirasat Alastratijiati, Alaiqtisadiat Walsiyasia*, Filistin.Gazze, 03 Ocak 2017, <https://democraticac.de/?p=41994>.

⁷⁷ SADİK, S.47.

önceden izin alınmadan suçlamada bulunulamayacağını belirtmektedir. Suriye Anayasası'nın 71. maddesi, Halk Meclisi'nin yetkilerini tanımlamaktadır. Bu yetkilere, cumhurbaşkanının aday gösterilmesi, yasa kabulü, bakanlık politikalarının incelenmesi, genel bütçe ve kalkınma planlarının onaylanması, genel af kararlarının onaylanması, devletin bütünlüğü ve egemenlik haklarıyla ilgili konular, mevcut yasaları ihlal eden veya yeni mevzuat gerektiren devlet harcamalarının onayı, uluslararası anlaşmaların onayı, konsey üyelerinin istifasının kabulü veya reddi ve bakanlardan birine güvensizlik oyları dahil olmaktadır.

Halk Meclisi üyelerinin seçimi, gerçek iktidar otoritesine bağlı uzun ve karmaşık bir tarama süreci tarafından yönetilmektedir. Süreç genellikle parti adaylarının listelerini inceleyen merkezi güvenlik hizmetleri liderleri ve illerdeki Baas Partisi üst düzey liderlerinin işbirliğiyle başlamaktadır. Bu adaylar genellikle parti çizgisine sadık oldukları ve anlaşmazlıklardan uzak oldukları için sorunsuz bir şekilde seçilmektedirler. Baas Partisi ve güvenlik teşkilatları, kendi adaylarını seçtikten hemen sonra, bu adayları Ulusal İlerleme Cephesi partileri ile iletişime geçmek ve onları saflarına çekmek için çalışmaktadırlar. ASBP tarafından aday gösterilen kişiler, genellikle rejime dostça bir tavır sergiledikleri veya güvenlik servisleri veya parti ile yakın ilişkileri olduğu için karakterize edilmektedirler. Bağımsız adaylar, seçim kampanyaları sırasında destek çekilmesi veya hapse atılma gibi tehditlerle karşılaşabilmektedirler. Ayrıca işbirliği ve işbirliğine açık oldukları garantili kişiler olarak tanımlandıklarında güvenlik ve istihbarat servislerinin itiraz etmediği kişilere dönüşmektedirler.⁷⁸

Soğuk Savaş'ın sona ermesi ve Doğu Avrupa'daki sosyalist diktatörlüklere karşı halk ayaklanmalarının ardından, Suriye rejimi siyasi ve ekonomik tepkilere karşılık yeni fırsatlar aramaya başlamıştır. 1990 yılında Suriye hükümeti, yasama organını yaklaşık üçte bir oranında genişletmiş ve Baas Partisi dışındaki politikacıların temsil edildiği sandalye sayısını artırmıştır. Resmi söylem, çoğulculuğun önemine ve toplumsal barışın istikrarsızlaşmasını önlemeye odaklanmıştır. Özel sektör temsilcileri, 1963'ten bu yana ilk kez Mayıs 1990 seçimlerinde Halk Meclisi'ne geri dönmüş ve bağımsızlar iktidar partisinin üyelerine dönüşmüştür.⁷⁹

⁷⁸ SADİK, S.73-74.

⁷⁹ Steven Heidemann, *Altasulutat Fi Surat Alsirae By Almujtamae Waldawlat 1946-1970*, çeviri: Abbas Abbas, inceleme: Radwan Ziada, Riad Al-Rais Press, Baskı:1, Lübnen. Beyrut, Ekim 2011, s.392-393.

3.5.2. Yürütme Gücü

Yürütme yetkisi, Suriye’de Cumhurbaşkanı, Başbakan, bakanlar ve yerel halk konseylerini içermektedir. Suriye’de cumhurbaşkanlığı adaylığı, Halk Meclisi’nde referandum yapmak üzere halkın daveti üzerine Baas Partisi’nin BPÜL liderliğinin önerisi ile yürütülmektedir. Aday, yedi yıllık bir dönem için toplam oyların salt çoğunluğunu alarak seçilmektedir. Suriye anayasası, Cumhurbaşkanına geniş yetkiler ve görevler vermiştir. Cumhurbaşkanı, Halk Meclisi tarafından çıkarılan yasaları onaylayan veya veto eden bir pozisyonda bulunur, Halk Meclisi’nin önemli kararlarını gözden geçirmemektedir. Cumhurbaşkanı ayrıca kararnameler, kararlar, emirler çıkarabilir ve olağanüstü hal ilan edebilmektedir. Belirli bir süre veya koşula bağlı olmadan, savaş ilan edebilir, Halkın Seferberliğini ilan edebilir ve barışı sağlama yetkisine sahiptir. ancak bu yetkiler parlamentonun onayına tabidir tutulmaktadır.

Cumhurbaşkanı, görevi sırasında Suriye anayasasının 91. maddesinde belirtilen koşullar dışında vatana ihanetle suçlanmazdır. Yani, Halk Meclisi üyelerinin en az üçte birinin teklifi ve Halk Meclisi’nin açık oylama ile alınan ve Konsey üyelerinin üçte iki çoğunluğu ile onaylanan özel bir gizli oturum kararı gerekmektedir. Cumhurbaşkanının yargılanması sadece, anayasanın 139. maddesi uyarınca atanmış olan Yüksek Anayasa Mahkemesi huzurunda kararnama ile beş üye tarafından yapılmaktadır.

Suriye Anayasası’nın 107. Maddesi, cumhurbaşkanının yetkilerinin, kendisi tarafından gerekçeli bir kararla verilen halk Meclisi feshetme yetkisi ve sivil ve askeri görevlilerin atanması ve görevlerine son verilmesi gibi idari ve yargı işlevlerini netleştirmeden veya belirtmeden kullanma olasılığını göstermektedir. Cumhurbaşkanının yasama yetkisi ile ilgili belirsizlik, ilk fıkrada şu şekilde açıklanmaktadır: “Cumhurbaşkanı, yasama yetkisini sadece, çıkardığı tüm mevzuatı halk Meclisi’ne ilk oturumunda sunmak şartıyla kullanır ve bu yasama yetkisini halk Meclisi oturumları dışında kullanır.” İkinci fıkra şöyle devam etmektedir: “Cumhurbaşkanı, bu mevzuatı, ülkenin ulusal çıkarları veya ulusal güvenliği gerektirdiği kesin bir şekilde belirtildiğinde, halk Meclisi oturumları sırasında yasama yetkisini kullanılabilir.” Suriye parlamentosunun yasama işlevini azaltan dördüncü fıkra, “Cumhurbaşkanı, iki meclis arasında yasama yetkisini kullanmaktadır. Bu tür yasalar halk Meclisi’ne sunulmaz ve değiştirme veya yürürlükten kaldırma kararı

yürürlükteki yasalara tabidir tutulur.” Bu fıkra, Suriye Cumhurbaşkanı'nın sadece yasama yetkisini ihlal etmekte kalmadığını, aynı zamanda Halk Meclisi'nin rolünü de zayıflattığını ve yetkilerini kendisine devrettiğini göstermektedir; çünkü cumhurbaşkanı'nın yasaları tek başına çıkarmak yerine, yeni konuları tartışmak ve sorunları çözmek için Halk Meclisi toplantılarına gitme ve cumhurbaşkanı'nın talimatlarına göre yasalar çıkarma zorunluluğunu ortadan kaldırmıştır.

Suriye Anayasası'nın 112. Maddesi, “Cumhurbaşkanı'nın, ülkenin önemli meseleleriyle ilgili olarak halka danışma yetkisi bulunduğunu belirtmektedir. Referandum sonuçları, ilan tarihinden itibaren bağlayıcı ve geçerli olacaktır ve cumhurbaşkanı tarafından yayınlanacaktır.” 146. Madde ise “Yüksek Anayasa Mahkemesi'nin, halk referandumuna sunulan yasaları incelemek ve halkın rızasını almak gibi bir yetkisi olmadığını belirtmektedir.” Cumhurbaşkanı, yasama yetkisini sadece mevzuat çıkarmakla sınırlamakla kalmadı, aynı zamanda Anayasa Mahkemesi'nin kararlarını halk referandumuna sunma bahanesiyle engellemiştir. Halk referandumunun, Halk Meclisi ve Anayasa Mahkemesi'ne güçlü bir alternatif olmadığını belirtmek safça olurdu, çünkü referandumlar, cumhurbaşkanı'nın doğrudan kontrolü ve yetkisi altında olduğu güvenlik hizmetlerine dayanmaktadır ve bu da ardışık referandum sonuçlarını getirmiştir. Hafız Esad'ın başkanlığının beş ardışık dönem boyunca yüzde 99'un üzerinde bir başarı oranı ile yenilenmesini örnek olarak göstermek mümkün olmaktadır.

113. Madde, Cumhurbaşkanı'na, devletin ulusal birliğini, bütünlüğünü ve bağımsızlığını tehdit eden ciddi bir tehlike durumunda veya devlet kurumlarının anayasal görevlerini yerine getirmesini engelliyorsa, bu tehlikeyle başa çıkmak için gereken acil önlemleri alma yetkisi tanmaktadır. Bu madde, olağanüstü durumlarla başa çıkmak için kullanılabilir ve bu nedenle Cumhurbaşkanı, devletin yönetimini tek başına ele alma yetkisine sahip olmaktadır. Buna rağmen, Cumhurbaşkanı'nın, bu tür durumları ele almak için parlamento ve hükümetin görüşünü almak gibi demokratik yöntemlere danışma yükümlülüğü yoktur. Bu madde, Cumhurbaşkanı'nın, istihbarat ve güvenlik birimleri aracılığıyla devletin tek kontrolcüsü olduğunun açık bir göstergesidir. Cumhurbaşkanı, sorunları çözmeye ve devlet kurumlarını yönetme görevi olan konseylere danışmak yerine güvenlik birimleri aracılığıyla sorunları hızlı ve etkili bir şekilde ele alma eğilimindedir. Başkanın bakış açısına göre, güvenlik birimleri aracılığıyla uygulanan çözüm süreçleri, sorunları anlama ve çözmeye konusunda daha etkili olacaktır,

aynı zamanda planın hatalarını, eksikliklerini ve gecikmelerini önlemeye yardımcı olacaktır.

Aslında, Savunma, Dışişleri, Ekonomi ve Enformasyon olmak üzere bakanlığa ait olmayan dört bakanlık bulunmaktadır. Bu bakanların görevleri Başbakanın yetki ve sorumluluğuna tabi olmamaktadır. Bazıları, uzun yıllardır görevde bulunan ve bakanlık değişikliklerinden uzak duran güçlü bakanlardır.⁸⁰

3.5.3. Yargı Gücü

Üst düzey sivil yargıçlardan oluşan Yüksek Yargı Kurulu, yargıçların atamasını, görevden alınmasını ve devredilmesini yöneten bir kuruldur. Bu kurul, anayasal olarak bağımsızlığın korunmasına yardımcı olması gereken cumhurbaşkanı (yürütme yetkisinin başkanı) tarafından yönetilir. ABD Dışişleri Bakanlığı'nın Suriye'deki insan hakları uygulamalarına ilişkin raporunda şu ifadeler yer verilmektedir: "Anayasa, yargının bağımsızlığını garanti altına alsa da, mahkemeler sıklıkla siyasi etkilere maruz kalmıştır. Gözlemciler göre, yargıçların yaklaşık %95'i Baas Partisi üyesiydi veya Baas Partisi ile yakın ilişki içindeydi."⁸¹

Suriye'deki hakimler, atanmalarını gerçekleştiren egemen iktidar makamı tarafından belirlenen listelere dayanarak görevlendirilir. Adalet bakanlığının içinde bulunan parti örgütü (Baas Partisi) bu listelerin oluşturulmasında işbirliği yapmaktadır. Bu listeler, adalet bakanlığı çalışanlarının yanı sıra tüm devlet bakanlıklarındaki parti örgütlerinin değerlendirmesini içermektedir. Birleşik İş Kanunu uyarınca, bakanlıkların çalışanlarını değerlendirmek ve atama kararları almak, yargının hassasiyeti göz önüne alındığında egemen makamın sorumluluğundadır. Bu nedenle yetkililer, hakimleri mezun edecek bir okul kurmaktan ve Baas Partisi'ne katılmayı reddeden herhangi bir hakimi atamaktan kaçınmak konusunda talimat almışlardır.⁸²

2000 yılında, Suriye'deki Arap Sosyalist Baas Partisi (ASBP) üyeliğine sahip hakimlerin sayısı, Suriye'deki toplam 1307 hakim arasından 998'e yükselmiştir. Yüksek

⁸⁰ SADİK, s.73.

⁸¹ "Al Siyasat Fi Suriya", Safhat Waqayie Alsharq Alawsat Washamal 'İfriqya, 29 Eylül 2020.

⁸² SADİK, s.75.

Anayasa Mahkemesi, beş üyeden oluşur ve bu üyeler dört yıllık bir süre için cumhurbaşkanı tarafından kararname ile atanır ve mahkemenin bir üyeside cumhurbaşkanıdır. Anayasa Mahkemesi, Halk Meclisi üyelerinin seçimlerinin geçerliliğine yapılan itirazları incelemekle görevlidir. Yasaların anayasaya uygunluğunu değerlendirir ve karar verir. Eğer cumhurbaşkanı veya Halk Meclisi üyelerinin dörtte biri itiraz ederse, Anayasa Mahkemesi ilgili yasaların anayasaya uygunluğunu incelemek ve bir karar vermek zorunda kalmaktadır.

4. ÇOK PARTİLİ DÖNEM

Suriye, Fransız Mandası'ndan 26 yıl sonra 1946'da siyasi bağımsızlığını elde eden ilk Arap ülkelerinden biri olmaktadır. 1949'da üç askeri darbe yaşanmış olmasına rağmen, siyasi partiler aktif bir şekilde varlıklarını sürdürmeye devam etmektedir. 1952'de Arap Sosyalist Partisi, kırsal bölgelerdeki köylülerin desteğini kazanan Baas Partisi ile birleşerek Arap Sosyalist Baas Partisi'ni kurulmuştur.

UİC (Ulusal İlerici Cephe), Suriye'deki çeşitli partilerin bir koalisyonudur ve 1972 yılının Mart ayında kurulmuştur. Bu koalisyon yedi farklı partiden oluşmaktadır. Bu partiler, Suriye hükümetinin belirli devlet kurumlarının yönetiminde yer alarak ve hükümete tam bir sadakatle hizmet etmeyi taahhüt ettikleri takdirde UİC'ye katılmaktadırlar. UİC'nin üyesi olan partiler şunlardır: Arap Sosyalist Baas Partisi (ASBP) (Cephe'nin ana partisi), Suriye Komünist Partisi (her ikisi de iktidardaki fraksiyonlar olan Bakdaş ve Yusuf Faysal), Arap Sosyalist Birliği, Sosyalist Sendikacı Parti, Arap Sosyalistler Hareketi, Sosyal Demokrat Sendikacı Parti ve Arap Demokratik Birliği.⁸³

İktidar, politik seçkinleri, dernekleri ve sendikaları kendi saflarında toplamak istedi ve UİC (Ulusal İlerici Cephe) aracılığıyla Arap Sosyalist Baas Partisi'ne üye olmayanların toplumdaki etkilerini kontrol etme amacı taşımıştır. Liderlik, bu güçlerle işbirliği yapma konusundaki kararlılığını sürdürmektedir. Bu oluşturulan yapı sadece bir politik partileri ortadan kaldırma süreci değil, aynı zamanda partilerin politika oluşturma süreçlerini de etkilemiştir. Örneğin, partilerin çalışma sahalarının sınırlanması tüzük ile belirlendi, bu da öğrenciler ve ordunun katılamayacağı alanları içermekteydi. Ayrıca, parti politikalarının oluşturulması sırasında aşamalı Baas yaklaşımına ve parti kongrelerinin kararlarına uygunluk sağlanmaya başlanmıştır. Bu nedenle, parti üyeleri tarafından sunulan meselelerin oylamaya tabi olması ve belirli bir çoğunluğun gerekliliği gündemlerini şekillendirmekte önem taşımıştır. Bu, Baas'ın, Cephe içindeki Baas üyesi olmayan birleşik üyeler tarafından sunulan herhangi bir talebi, basit bir demokratik süreçte reddedebileceği anlamına gelmektedir.⁸⁴ Cephe, Suriye'de

⁸³ Ahmed Talab Al-Nasır, "Al'ahzab Alsuwriat Min Alnushu' 'İlaa Althawrati: Albuna Waltahawulat Walmasiru", Suriye tv, Şam, 22 Ocak 2023, <https://www.syria.tv/-الى-الثورة-البنى-الأحزاب-السورية-من-النشوء-إلى-الثورة-البنى-والتحويلات-والمصير>.

⁸⁴ SADİK, S.48.

demokrasiyi temsil etmek için sadece bir oluşumdur ve Baas Partisi'nin tartışmasız bir şekilde yönetimini sürdürmesini sağlamaktadır. Bu, diğer partilerin varlığı ve otorite tarafından tanındığı sürece gerçek meşruiyeti korumaktadır. Ancak, eleştiri, diyalog ve siyasi karar alma süreçlerinde yeterli bir yer edinmemiştir.

Esad rejimi ayrıca UİC partilerini iktidarın idari aygıtına bağlamak, yani bu partilerin varlığını iktidar rejiminin çıkarlarına hizmet edecek ona demokrasi ve özgürlük özellikleri kazandıracak şekilde meşrulaştırmak istemiştir. 1970 yılında BPÜL liderliğinin bir toplantısında konuşan Esad, siyasi vizyonu hakkında şunları söylemektedir:

Suriye'deki partiler tarih boyunca iktidarın idari aygıtına katılmayı hedeflemişlerdir, bu hedeflerini genellikle bir devrim yapma niyeti olarak kamuoyuna yansıtmamışlardır. İktidara katılmadıklarında, yöneticileri korkutma ve onları yanlarına çekme umuduyla devrim tehditleri savurmuşlardır. İdari aygıtımıza katılacaklarına inandıkları için bu tehditlerde bulunmuşlardır. Diğer yandan, ilkelere ve ideallere bağlı olduğuna inanan birkaç kişi her zaman bulunmuştur. Onları ikna etmeye, katılmaya çalışmaya veya eğer etkisiz hale getiremezsek hapishanelere göndermeye çalıştık ve orada ölmelerine neden olduk.⁸⁵

4.1. İktidardaki ASBP

Baas partisi özgürlükçü ve militan bir partidir. İslam'ı ve Müslümanların desteğini kazanma rolünü tanımaya başlamıştır. Daha sonra Müslümanlara İslami olmayan yasalar getirmek ve islami olmayan unsurların hükmetmesine kapı açmak amacıyla laik bir parti olarak tanınmıştır. Baas partisi, İslam'ı yalnızca bir Arap ulusal dini değil, aynı zamanda Müslüman veya Hıristiyan olsun, tüm Arapların eşit olarak miras aldığı ulusal bir Arap mirası olarak görülmekteydi.⁸⁶

Milliyetçi harekete gelince, Sünni Müslümanlar bunu kendi dinlerine ve kültürlerine olan bağlılıklarının bir ifadesi olarak desteklemektedirler. Ancak bazı azınlıklar, bu hareketi evrensel bir yaklaşımdan uzak bir uygulama olarak görmektedir. Sosyalizm, özellikle Müslüman araştırmacıların ilgisini çekmiştir. Örneğin Şeyh Mustafa el-Sibai, İslam'ın sosyalizme uygun olduğunu savundu ve Müslümanların bu ideolojiyi benimsemesinin korkularını gidermeye çalışmıştır. Bu, komünizmin

⁸⁵ SADİK, S.153.

⁸⁶ VAN DAM, S.40.

Müslüman ve Arap toplumları tarafından reddedilmesinden farklı bir yaklaşımı temsil etmekteydi.

8 Mart 1963 darbesinden sonra, milliyetçi Baasçılar ile subaylar tarafından desteklenen Baasçılar arasında belirgin farklar ortaya çıkmıştır. Bu farklılıklar, parti içi bölünmelerin artmasına ve partinin bu şekilde devam etmesinin neredeyse imkansız hale gelmesine neden olmuştur. Sivil liderler, parti liderliğini elinde bulundurarak ve Suriyeli halka hitap edebilecek ideolojik felsefeyi benimseyerek kontrolü ele geçirmeye çalıştılar. Ordu içindeki Baasçılar, Baas'ın gücünün ordu içindeki parti taraftarlarının varlığına dayandığını bildikleri için Baas komuta merkezini ele geçirmek için mücadele etmişlerdir. Orduda yer alan parti sadıkları ve yüksek rütbeli askeri yetkililer, parti liderliğinin devlet içindeki etkisini artırırken, karar alma sürecinin parlamento veya hükümette değil, parti içinde olduğunu anlamışlardır. Bu noktadan itibaren Baas, askeri darbelerle parçalanmıştır.

Parti, Suriyelilerin zihninde yıllarca süregelen ölümsüzleşen sloganlar yayınlamıştı. Bu sloganlar, Arap ulusunun birliği, özgürlüğü ve sosyalizm hedeflerine ek olarak, bir mesajı temsil etmektedir.

Birliğin Arap halkları için bir hayal olarak kaldığı, bunun nedeninin ise Arap ülkelerini yöneten rejimler olduğu belirtilmektedir. Patrick Seale'e göre Hafız Esad, ilk başta elli ve altmışlı yıllarda, Baasçı akranlarıyla birlikte, Abdülnasır'ın bayrağını yükseltmiş, ancak daha sonra bu ideali terk etmiştir.⁸⁷

Özgürlük, Baas'ın sloganlarında hala yer alsa da, Suriye halkı bunu gerçekte yaşayamadı ve bu kelimenin harflerini telaffuz etmekten korktular, çünkü istihbaratın zindanlarındaki sonuçları konusunda bilinçliydi.

Suriye'de sosyalizm ordular tarafından yönetiliyor; işçi ve köylülerle eşitlikçi bir toplumu hedeflemek yerine, savaş ağaları veya çatışma sömürücüleri, büyük bir zenginlik elde etmek amacıyla savaşan ordunun destekçileri olarak faaliyet göstermektedir. Ordunun sosyalizmi, bu güçlerin temel hedeflerine, yani zenginliğe (kapitalist sistemin özü) ulaşmak için kullanılan bir kavramdan ibarettir.

⁸⁷ SEALE, s.139.

Son askeri darbeler, Baas Partisi'nin tasfiyesine yol açmıştır. Özellikle mezhebi veya fırsatçı olmayan üyelerin sınır dışı edilmesi sonrasında, Baas Partisi, Esad ailesinin mezhebi yönetimi için bir kamuflaj haline gelmiştir. Bu dönemden beri askeri darbeler sona erdi ve sivil liderin hükümeti başladı, ona övgüler ve destekler yağmaya başladı. Sadece siyasi partilerin isimleri kaldı, ASBP'nin sloganları Suriye halkı arasında anıldı, ancak hiç kimse Esad'ın Suriye'sinin nerede olduğunu sormaya cesaret edememekteydi. Cevap vermek zor, çünkü özgür Suriye Esad'ın yönetimine karşı bir duruş sergilerken, ASBP Esad'ın Baas Partisi'ne dönüşmüştür.

Hafız ve Rıfat Esad'ın liderliği altındaki Baasçılar, Stalin'i kendi örnekleri olarak görmüşler ve Suriye'deki demokrasi şu şekilde işlemiştir: "Lider atar, parti onaylar ve halk alkışlar. Sovyetler Birliği'nde sosyalizm benzer bir sistemle işlemektedir. Alkışlamayanlar ise sürgüne gönderilmektedir." Alkışlamama cezası, rejime karşı çıkanların ya kaybolmasına ya da ülke dışına sürülmesine neden olmaktadır; bu, rejime karşı çıkan insanların sözleri veya eylemleri nedeniyle uygulanmaktaydı. Bu durum Baasçılar için şaşırtıcı değildi; başlangıçta özgürlük, medeniyet ve Arap milliyetçiliği sloganları altında halkın desteğini kazanmaya çalıştılar, ancak iktidara geldikten sonra, ihanet ve gerici olarak gördükleri insanları öldürmek gibi suçlamalarla bu destekçileri hedef almışlardır.

Nisan 1975'te parti beşinci BPÜL Kongresi'ni düzenledi ve Rıfat Esad, BPÜL liderliğinin bir üyesi olarak seçilmiştir. Rıfat, gençlik işlerinin sorumluluğunu üstlendi ve alevi gençleri üniversite kurslarına katılmaya hem kız hem de erkek eğitimini almaya teşvik etmiştir. Aynı konferansta, Jamil Esad, 1973 yılında Suriye Halk Konseyi'ne üye olduktan sonra iktidar partisi örgütünün On İkinci BPÜL Konferansı'na üye olarak atanmıştır. Ayrıca, Hafız Esad'ın kardeşi Ahmed, Lazkiye Valiliği yerel konseyi'nde görev yapmıştır.⁸⁸

"ASBP'nin toplumda ve devlette oynadığı rolü güçlendiren şey, devlet, kuruluş veya derneklerle ilgili herhangi bir işe başvuruda bulunan kişinin, en azından bazı önemli pozisyonlar için, Baas üyeliğine sahip olması gerektiği gerçeğiydi. Baas Örgütü'nün liderleri, öğrenci örgütleri ve sendikalar gibi öğrenci ve işçi örgütlerinin liderlerinin bile, çalışan üyeler seviyesine (workmember) sahip olmayan Baas üyelerine

⁸⁸ VAN DAM, s.114.

izin verilmemektedir. Bu kural, iş dünyasındaki ve kamu sektöründeki işler için de geçerliydi. Yani, Baas üyeliği olmayan bir kişi Suriye’de diğer sıradan bir vatandaştan daha az haklara sahipti. Devlet dairelerinde çalışsa bile, faaliyetleri titiz bir şekilde izlenir ve istihbarat veya güvenlik şubelerine rapor edilir, herhangi bir kelime incelenir ve herhangi bir kötü niyetli rapor işten çıkarılmasına yol açabilirdi”.

Mevcut anayasa, ordu üyelerinin ve silahlı kuvvetlerin siyasi partilere üyeliğini yasaklamamaktadır. Ancak, askerlik yasası ve Bayrak Hizmeti yasası, iktidardaki ASBP dışındaki siyasi partilere üyeliği yasaklamaktadır. Bu, askeri personel arasında partizan bir ayırım yaratmış ve bu durumun önlenmesi gerektiğine inanılmaktadır. Bu nedenle, Anayasa’nın, savunma sektörü personelinin siyasi partilere, sendikalara veya derneklere üyeliğini açıkça yasaklaması gerekmektedir. Bu, savunma sektöründe çalışan kişilerin siyasi tarafsızlık ilkesini korumasını sağlayacaktır.

Ocak 1985’te Şam’da gerçekleşen Baas Partisi’nin sekizinci BPÜL Kongresi’nde, BPÜL liderliği ve ASBP Merkez Komitesi üyeleri büyük ölçüde Alevi subaylar ve Lazkiye şehrinin önde gelen isimlerinden oluşmaktaydı. Başkan, Merkez Komite’yi kişi olarak atadı ve üye sayısı 75’ten 90’a yükseltilmiştir. Bu yeni atamalarda yarısı yeni sivillerden oluşuyordu, ancak bazı ordu üyeleri doksanlı yılların ortalarına kadar üyeliklerini ve koltuklarını korudu. Merkez Komite’nin on altı askeri üyesi arasında, aynı klandan gelen veya Hafız Esad ile uzun süredir süren dostlukları olan on Alevi üye bulunmaktaydı. Savunma Bakanı ve Genelkurmay Başkanı, BPÜL liderliğine üye olarak atanmıştır. Bu atamalarla üst düzey askeri komutanlar, Partinin Askeri Komitesine üye olarak atanmıştır.⁸⁹

Partinin Ekim 1985’teki üye sayısı 537,864’e yükselmiştir. Bu üyelerin içinde 102,392 çalışan üye ve 435,472 destekçi bulunmaktaydı. Bu, 1978 ile 1985 yılları arasında sivil parti üyelerinin sayısının iki katından fazla arttığını göstermektedir. Bu artışın arkasında, özellikle Hama ve diğer Suriye şehirlerinde gerçekleşen katliamlardan sonra insanlar arasında duyulan şüpheleri önlemek, güvenlik şubeleri ve istihbarat merkezlerindeki soruşturmaları ve sorgulamaları uzak tutmak için Hafız Esad ve Savunma Sarayı komutanı olan kardeşi Esad’ın politikaları bulunmaktadır. Sonuç

⁸⁹ VAN DAM, s.174-175.

olarak, Suriye halkının neredeyse tamamı Baas Partisi üyeleri haline geldi, bu nedenle baasçı olmayan bir Suriyelinin bulunması oldukça nadir hale gelmiştir.

4.2. Baas Partisi (ASBP) ve Müslüman Kardeşler (MK)

Suriye’de Mustafa el-Sibai’nin 1947 yazında Suriye’deki Müslüman Kardeşler’in ilk genel kontrolörlüğüne atandığı açıklanmıştır.⁹⁰ 1949’da Suriye parlamentosu üyesi olduktan sonra 29 Aralık 1949’da Halid el-Azm’in üçüncü hükümetine katılmışlardır.⁹¹ Kasım 1961 seçimlerinde MK, Nazım Kudsi’nin cumhurbaşkanı olduğu Parlamentoda on sandalye kazanmıştır.üç gruba te MK’1970⁹² ayrıldı; Şam grubu, Şeyh El-Attar’ın takipçileri, Şeyh Ebu kudde’nin takipçilerinin Halep topluluğu, üçüncü bir grup tarafsız kalmıştır (İdlib, Deyrizor ve Hama).Şeyh⁹³ Abdul Fattah Suudi Arabistan’da çalışıyordu ve örgütü Suriye’deki ajanı aracılığıyla yönetmekteydi. Essam El-Attar’ın yanı sıra Almanya’da ikamet etmekte ve bloğunu menajeri aracılığıyla yönetmekteydi. Her ne kadar 1975’teki rehberlik ofisi, Genel Kontrolörün Suriye içinde ikamet etmesini şart koşsa da, her ikisi de iktidar otoritesi tarafından sınır dışı edildikleri bahanesiyle Suriye dışından pozisyonlarını sürdürmeye devam ettirmişlerdir.⁹⁴

4.2.1. MK’nın Baas Rejimiyle Çatışması

Suriye rejimi, Müslüman Kardeşler ile olan çatışmanın gerçek nedenini, Kardeşlerin tekfirci ideolojisinden kaynaklandığını ve Suriye halkı arasında mezhepsel

⁹⁰ Shahad Ealaa Aleasri Programı. Adnan Saad al-Din (1) Nash’at Al’iikhwan Al Muslim İn Fi Syria, Al_jazeera TV, Görüşme Ahmed Mansur tarafından yapıldı, 09 Eylül 2012, <https://www.youtube.com/watch?v=LJusQVhw4cI>.

⁹¹ Adnan Mohammad Zarzour, Mustafaa Alsubaei Aldaeiat Almujaahid W Alfaqih Almujaadad, Dar Al-Kalem, baskı:2, Şam, 2003, s.257.

⁹² Shahad Ealaa Aleasri Programı. Adnan Saad al-Din (2) Athar Alwahdat Ealaa Al’iikhwan Almuslimin Bisuria, Al_jazeera TV, Görüşme Ahmed Mansur tarafından yapıldı, 2012, <https://www.youtube.com/watch?v=Zl5OymIP0aA>.

⁹³ Shahad Ealaa Aleasri Programı. Adnan Saad al-Din (3) Majzarat Hamat Al’uwlaa 1964, Al_jazeera TV, Görüşme Ahmed Mansur tarafından yapıldı, 2012.

⁹⁴ Shahad Ealaa Aleasri Programı. Adnan Saad al-Din (4) Haqiqat Tasis Jihaz Easkariin Lil’iikhwan Fi Suria, Al_jazeera TV, Görüşme Ahmed Mansur tarafından yapıldı, 2012, <https://www.youtube.com/watch?v=ZcXkaA3KHbc>.

bölünme ve nefreti körüklemeye çalıştığını ileri sürmüştür. Bu çatışmanın temel nedenlerinden biri, Kardeşlerin Alevileri “Nusayriler” olarak adlandırmalarıdır ve bu adlandırmanın Aleviler tarafından hoşgörülmediği veya edilmemiştir. Kardeşler, bu ismin kendileri tarafından uydurulmadığını ve Aleviler tarafından kullanılmadığını savunsa da, tarihsel ve coğrafi referanslar, bu ismi tarihsel olarak kullanılmamış bir terim olarak göstermektedir. Örneğin, “El-Suud’un Altın Çayırıları,” İbnü’l-Athir’in “el-Kamil,” İbn Kesir’in “Başlangıç ve Bitiş,” Muhammed Kürt Ali ve diğer eski ve modern eserlerde, Alevilerin adıyla anıldığına dair belirtilere rastlanmaz. Bu isim, 20. yüzyılın başlarından bu yana Alevilerin tanıdığı ve kullandığı bir isim haline gelmiştir.⁹⁵

Anlaşmazlığın nedeni, Baasçıların (Baas partisine mensup şairler) Baas ideolojisini İslam dinine kutsallaştırma çabalarından kaynaklanmaktadır. Bu çabalar arasında Şam şairi Süleyman El-Issa ve şiir yazar Iraklı şair Ali el-Hilli de bulunmaktadır. Şairlerin sözleri, partinin Irak’taki merkezine, sınır girişlerine, kamplara ve sokaklara asıldı ve bu ifade, Baasçı partinin talimatlarını okuyarak başlamakta ve şu sonuca varmaktadır: ‘Bass’a, eşi benzeri olmayan bir rab olarak ve Arapçılığı ikinci bir din olarak inanıyorum.’ Bu ifade, Suriye elçileri tarafından ayetlerle süslenen konuşmaları ve toplantıları için kullanılmıştır. Ancak bu ifade, Müslümanların Baas’a ve Baasçılara karşı düşmanlığını uyandırdı, özellikle parti tarafından İslam’ı zayıflatma amacı güdüldüğü için, Suriye toplumunun çoğunluğunun İslami inançlara bağlı olduğu bir bağlamda dinsizlik duygusu yaratmıştır. Hem İslami hem de laik Baasçı partiler, taraftarlarını diğer tarafa karşı düşmanca bir tutumla kışkırttılar ve bu, sonradan Baas Ulusal Ordusu ve Müslüman Kardeşler gibi silahlı örgütlerin oluşmasına temel teşkil eden bir düşmanlık ortamı yaratmıştır.

Sünni şehirler, özellikle Hama şehri (katı Sünni çoğunluğa sahip olan), dini azınlıklardan oluşan Baasçıları kabul etmekte isteksizlerdi. Şehrin çevresinde yaşayan dini azınlıklar, özellikle de kırsal kesimdeki zorlu yaşam koşullarından ve Hama halkının Baasçıları küçümsemesinden kurtulmaya çalışan bazı kırsal Sünni gruplar, Baas’ın eşitlik ve sosyalizmi temel ilkelerinden biri olarak benimsediği fikirlerinden faydalanmaktadırlar. Ancak Hama halkı, 1963’teki 8 Mart darbesinin ardından bile

⁹⁵ SAAD EL-DİN, s.374.

Baasçıları reddetmeye devam etmiştir. Darbeciler, şehri Baas Partisi ile birleştirme çabalarına devam ettiğinde, iki parti arasındaki gerilim silahlı çatışmalara yol açmıştır.

Okullardaki provokasyonlar, Tanrı'nın ilahiyatını inkar eden Baasçı sloganların yayılmasıyla başlamıştır. Bir gösteri, Osman El-Hourani şehrinde düzenlendi ve katılımcılardan biri şunları yazmıştır: 'Allah'ın indirdiğiyle hükmetmeyenler, işte onlar kafirlerdir.' Yetkililerin tepkisi şiddetli olmuştur. Şeyh Mervan Hadid ve yetmiş ila seksen kişi Hama'daki Sultan Camii'nde oturma eylemi düzenlemiştir. Suriye güçleri camiye kuşattı ve minaresini tanklarla bombalamıştır. Suriye ordusu ile oturma eylemi yapanlar arasında çıkan bir savaşın ardından 57 kişi hayatını kaybetmiştir. Şeyh Mervan ve diğer gençler ağır yaralandıktan sonra tutuklanmıştır.⁹⁶

Kanlı Baasçı baskı, Hama'nın Sünni sakinleri ile azınlık olan Baas rejiminin liderleri arasında giderek artan bir anlaşmazlık uçurumuna yol açmıştır. 1964'teki ateşli silahlı ayaklanmanın acımasızca bastırılmasının nedeni, Dürzi Baasçı Albay Hamad Obaid'in mezhepsel bir kan davasından kaynaklanmaktadır. Bu durumun temel nedeni, 1952'de Adib El_Şişaklı döneminde Cebel el Dürzi'deki silahlı bir ayaklanmanın kanlı bir şekilde bastırılmasına katılan Sünni korumacı subaylardır.⁹⁷

Camileri baskıcı Baas politikasından nasibini alan tek şehir Hama değildi, 1964 Yazında aynı sahne Humus'taki Halid ibnü'l-Velid Camii'nde de tekrarlanmıştır. İbadet edenlerin tek bir silahı olmamasına rağmen, o zamanlar İçişleri Bakanı olan Nour al-Din al-Atassi (Humuslu bir Sünni) tarafından denetlenen büyük bir askeri güçle karşı karşıya kalmıştır.⁹⁸

MK, Haziran 1967'deki yenilginin sorumluluğunun Baas Partisi liderleri Salah Jadid ve Hafız Esad'a ait olduğunu düşünmekteydi. Kasım 1973 savaşındaki tekrarlanan yenilgilere rağmen, Suriye rejiminin medyası kahramanlarını övüyormuş gibi görünüyor ve bu komutanlar tarafından emredilmişti. Suriye halkı, Alevi mezhebinin hızlı sınıf dönüşümünü izlemekteydi. Ayrıca, Ekim Savaşı sırasında Suriye'nin ekonomik durumunu iyileştirmek için Suudi Arabistan'dan gelen yardımın Suriye devletine

⁹⁶ Shahad Ealaa Aleasri Programı, Adnan Saad al-Din (3) Majzarat Hamat Al'uwlaa 1964, Al_jazeera TV, Görüşme Ahmed Mansur tarafından yapıldı, 2012, <https://www.youtube.com/watch?v=zSGumhIcfkY>.

⁹⁷ VAN DAM, s.43.

⁹⁸ SAADE EL-DİN, s.50-51.

aktarıldığını bilmekteydi. Ancak bu, iktidardaki Esad ailesinin, özellikle Rıfat Esad'ın, servetlerini ikiye katladığı ve Sünni nüfusa sivil ve askeri olarak hakim olan savunma şirketlerine sahip mezhepsel bir orduya sahip Körfez (Suudi) desteği sayesinde elde ettiği bir durumdur.

Suriye halkı kötü ekonomik koşullarda yaşarken, Golan'ı kurtarmak için silahlanma bütçesini devretmek bahanesiyle, Suriye ordusu Lübnan'a girerek yeni yolsuzluk, rüşvet ve hırsızlık hikayeleri başlatmıştır. Bu sayede ordu subayları ve yetkilileri, şehirlerde gayrimenkul satın almak için kullandıkları büyük servetler yaratmışlardır. Bu da evlerin ve gerekli malların fiyatlanmasına yol açmıştır. Suriye halkının çoğunluğunun ait olduğu yoksul ve orta sınıf üzerinde bir felakete neden olmuştur.

1975'in başlarında, Mervan Hadid, Müslüman Kardeşler'den ve Suriye'deki diğer İslami gruplardan bağımsız bir silahlı cihatçı örgüt olan (Jundallah'ın savaşı öncüsü) örgütünü kurmuştur. Bu, Rifaat Esad ve güçlerinin Hama'ya yönelik baskısını hafifletmek için Şam'a taşındığı bir döneme denk gelmektedir. Mervan Hadid, Esad rejimine karşı büyük bir devrim yapmak için ordu ve halkı içeren bir örgüt kurma fikrini bazı subaylarla paylaşmıştır. Ancak, MK liderleri, silahlı direniş için henüz uygun bir zaman olmadığını düşünerek teklifi reddetmiştir. 1975'in ortalarına gelindiğinde, Mervan Hadid tutuklandı ve Şam ile Hama'da geniş çaplı bir tutuklama kampanyası başlatılmıştır. Yedi ay süren işkencenin ardından Mervan Hadid, vücut ağırlığı 35 kg'ya düşene kadar 110 kg'dan zayıfladı ve şehit edilmiştir. Rejim, onun ölümünü bir kalp krizi sonucu olarak açıkladı ve ailesinin cenazeyi açmasını ve işkencenin etkisiyle zarar görmüş cesedinin nasıl parçalandığını görmesini engellemiştir.⁹⁹

Suriye rejimi, özellikle Sünni şehirlerde, halk üzerindeki kontrolünü sıkılaştırmaktaydı. Her Sünni Müslüman, İslamcı hareketlerin bir üyesi olarak kabul edildi ve bu nedenle Öncü örgüte katılmamaları durumunda öldürülmeleri gerekliydi. Suriye rejimi, destekçilerine önemli pozisyonlar ve işler vererek mezhepleri (özellikle Sünniler ve Aleviler) ırksal olarak ayırmaya devam etmiştir. Destek verme koşulunu yerine getirdikten sonra, cumhurbaşkanının kişisel olarak tanrılaştırılması uygulandı ve bu, vatanseverlik olarak kabul edilmekteydi. Suriye rejimi açısından vatan, Esad'ı temsil

⁹⁹ AL-SHURBAJİ, s.57.

ediyordu ve devlet kurumları, Esad'ın yönetimini sürdürmedeki yardımcıları olarak görülmekteydi. Ancak, bu kurumlar vatandaşlara hizmet etmek yerine, rejimin propagandasını yapmakla görevliydi.

Halep'te (16 Haziran 1979) kaptan İbrahim el Yusuf tarafından 260 öğrencinin (Alevi) öldürüldüğü savaş Öncüsü adına gerçekleştirilen topçu operasyonundan sonra Suriye rejiminin kontrolünü sıkılaştırmıştır. MK operasyonunu kınadı ve İbrahim'i reddetmesine rağmen, onun bir Baasçı olduğunu ve Kardeşlikten kaçan Mervan Hadid'in gençliğinden değil, kişisel bir meseleden intikam aldığını iddia etmiştir.¹⁰⁰ Daha sonra Kuveyt cemiyeti dergisinde 3 Temmuz 1979 tarihli 452. sayısında yayınlanan olayla bağlantılarını reddeden bir bildiri yayınlamıştır.¹⁰¹ Ancak Suriye rejimi, Suriye şehirlerine baskınlar ve yüzlerce gencin keyfi tutuklanmasını içeren şiddetli bir kampanya başlatmıştır.

“Baas Partisi'nin yedinci BPÜL Kongresi, 23 Aralık 1979 ile 6 Ocak 1980 tarihleri arasında gerçekleşmiş ve bu süre zarfında Rıfat Esad, terörizme karşı bir savaş başlatmıştır. Bu sırada, mutlak sadakatin gerekliliğine vurgu yapılarak, rejime karşı olanların düşman olarak kabul edildiği ve Baas devletinin kanla savunulması gerektiği ifade etmiştir. Stalin, Bolşevik Devrimi'ni korumak için on milyon insanı feda etmişti ve Suriye'nin aynı özveriyi yapmaya hazır olması gerektiğini belirtmiştir. Sonrasında, yüzlerce savaşı, Müslüman Kardeşler'in bir milyon kalesini yok etmeye ve bir milyon şehidi feda etmeye hazır olduklarını söylemiştir.¹⁰²

Rıfat Esad, “ulusal temizlik” yasasının otoritesi tarafından çıkarılmasının ardından İslamcılarını hedef alan entegre bir planı hayata geçirmeye başlamıştır. Temizlik, çölün yeşillendirilmesi amacıyla eğitim kamplarının kurulmasını öngören bir düzenleme olmuştur. Rıfat Esad daha sonra savunma bakanına, “mezhep düşüncesi” olarak nitelendirdiği şeyin okullar aracılığıyla yayıldığını düşündü ve bu nedenle camileri mezhepçi düşüncüyü desteklemekten kaçınmaları için kapatma talimatı vermesini tavsiye etmiştir. Yüksek öğretim bakanı, Şeriat Koleji'nin, partinin aday gösterdiği parti yoldaşlarına ruhsat belgesi alması için açılması görevini aldı, bu kolej, ilerici ulusal

¹⁰⁰Azize Callud/ İbrahim Alyusif , Wasafahat Min Tarikh Altalieat Almuqatilat Fi Suria, Akadimiat Aleilm Walsilmi, s.29.

¹⁰¹ SAAD EL-DİN, s.81.

¹⁰² SEALE, s.529-530.

düşünceyle donatılmış yoldaşlarının çoğunluğunu yetiştirmek amacıyla altı yıl içinde mezun vermesi planlanmaktaydı..¹⁰³

Sekizinci Mart 1980’de, Baas devriminin on yedinci yıldönümünü kutlama amacıyla Hafız Esad, Şam Üniversitesi’nde yaptığı bir konuşmada İslam’a olan inancını açıkladı ve muhaliflerinin Müslüman olmadığına dair eleştirileri şaşırtmıştır. Esad, “Evet, Tanrı’ya inanıyorum! İslam’ın çağrısı, tıpkı Suriye’nin İslam bayrağını yükselten görkemli bir kale olarak kalacağı gibi ben de Müslüman oldum, hala Müslümanım ve olmaya devam edeceğim. Ancak dinle ticaret yapan İslam düşmanlarının yok edilmesi gerekecek” demiştir. Bu açıklamaların ardından, Mart ve Nisan ayında farklı halk örgütlerinin toplantılarında benzer açıklamalarda bulundu. Ayrıca “silahlı gerici şiddete” karşı “silahlı devrimci şiddet”i savunmuştur. Bazı meslek grupları, örneğin avukat, doktor ve mühendis sendikaları, devrimci şiddeti desteklemedikleri için 9 Nisan’da feshedildi ve ofisleri devlet denetimine alınmıştır.¹⁰⁴

Müzakerelerin sonuçsuz olduğu bir dönemde, Rıfat, radikal bir çözümle Suriye’yi Esad ailesine geri döndürme yetkisi vermek amacıyla Esad’a tam yetki vermiştir. Bu, parti içinden ayrılan veya terk eden herkesi ağır cezalarla tehdit eden iç baskı aygıtını desteklemek ve güçlendirmek amacıyla “parti güvenlik yasası”nın kabul edildiği bir dönemde gerçekleşmiştir.¹⁰⁵ Gösterileri bastırmak için Suriye rejimi, “isyandan” bahsederek politikasını hızla uygulamaya başladı. Katılan herkesi suçlu ilan edip istihbarat şubelerinde en zalim işkencelere maruz bırakmak ve ardından saha mahkemeleri tarafından yargılanmadan idam cezasına çarptırmak için ellerinden geleni yapmaktadırlar. İdlib’deki idam cezalarının payı, gençlerinin gösterilere katılmaları gerekçesiyle yüzde 80’e kadar yükselmiştir.¹⁰⁶

El-Masharqa Mahallesi Katliamı, kimliği belirsiz saldırganların Halep mezarlığı yakınlarında bir rejim gücünü hedef aldığı bir olay olmaktadır. Sorumlu kaptan, bunu

¹⁰³ SAAD EL-DİN, s.129-135.

¹⁰⁴ SEALE, s.531-532.

¹⁰⁵ Michel Sora, Surat Al Dawlat Almutawahisha, s.42.

¹⁰⁶ AL NAJİ, s.102.

öğrendiğinde askerlerine komşu binalara çıkmalarını ve aralarında yaklaşık yüz adam ve gencin toplanmasını emretmiştir. Maalesef, bu kişiler vurularak öldürülmüştür.¹⁰⁷

Halep Operasyonu, Cısr Al-Shughour operasyonundan birkaç gün sonra meydana gelmiştir. Üçüncü tümen, on bin kişi ve 250 zırhlı araçla Halep'e gönderildi, aynı zamanda Savunma Tugayları da bu birliğe katıldı. Başarısız müzakerelerin ardından, birlikler Nisan ayının ilk gününde Halep'e girdi, tüm mahalleleri kapattı ve ev aramaları gerçekleştirmiştir. Bu süreç sonucunda yüzlerce genç tutuklanmış ve tasfiye edilmiştir.¹⁰⁸

Palmira'daki Esirlerin Katledilmesi; 19 Aralık 1980'de iktidarın güçleri büyük çukurlar kazmıştır. Bu çukurlara 120 kadın getirildi, çünkü bu kadınlar aranan anneler ve kız kardeşleriydi. Onları Palmyra'nın çöl hapishanesine yerleştirildiler. Daha sonra bu çukurların kenarında vurmuşlardır. Ardından bu çukurları doldurdular, ve bazıları bu vahşetten sağ kurtulmayı başarmıştır.¹⁰⁹

13 Mayıs 1980'de Cebel el-Zaviye'de 14 vatandaşın ölümüne yol açan katliam yaşanmıştır. 13 Temmuz 1980'de Halep'teki Souq al-Ahad'da 192 vatandaş hayatını kaybetmiştir. 25 Temmuz 1980'de Sarmada'da 11 erkek ve kadının öldüğü bir katliam yaşandı, ve bazı cesetler parçalanmıştır. 11 Ağustos 1980'de Halep'te Hanano'da bir katliam yaşanmıştır. 12 Ağustos'ta Bustan el-Kasr'da bir katliam yaşanmıştır. Rastan hapishanesinde 120 kadın rehin alındı ve infaz edilmiştir. 16 Ağustos 1980'de Humus'ta El Basateen'de bir katliam yaşanmıştır. 18 Ağustos 1980'de Şam'daki Abbasi Meydanı'nda 60 kişi öldü ve 50 kişi yaralanmıştır.¹¹⁰

Eylül 1980 ortalarında Rakka katliamı, Suriye güçleri, ülkenin kuzeyindeki bir ortaokulda tutuklu olarak 400 kişiyi topladı ve yağmurlu bir gecede okulu ateşe vererek herkesi öldürmüştür.¹¹¹ Bustan el-Saada katliamı 1981 yılında Hama şehrinin merkezinde gerçekleşti, Savunma Tugaylarından subaylar 335 genci kimlik kartlarıyla

¹⁰⁷ SADİK, s.168-169.

¹⁰⁸ SEALE, s.531.

¹⁰⁹ Dr. Abdul Rahman Namus, Tarikh Suria Alhadith Min 1918 'İlaa 2000, Dr. Muhammed El-Abdah'ın kitabının sunumu, Alkhawarizami, Ziqaq Alkutub kütüphanesi, 2021, s.166.

¹¹⁰ SAAD EL-DİN, s.174-175.

¹¹¹ Namus, s.166.

evlerinden çıkardıktan sonra hepsini öldürmüştür. MK ile bağlantılı olduğundan şüphelenilen Suriye vatandaşlarının bir dizi toplu infazı da olmuştur. Bunların arasında 5 Temmuz 1980 tarihli subayların açıklaması vardır.¹¹²

26 Haziran 1980’de “Dönüşü Olmayan Nokta” adlı olay gerçekleşmiştir. Bu olayda, cumhurbaşkanı Hafız Esad, Nijer cumhurbaşkanını Misafir Sarayı’nda ağırlarken bir suikast girişimine uğramıştır. Muhafızlarından biri tarafından atılan bir bomba patlamadı, ardından başka bir bomba atılmış ve bu sefer patlamıştı. Bu olayda Hafız Esad yaralanmamıştır. Muhafızlar, Müslüman Kardeşler’in operasyonun arkasında olduğunu iddia edilmekteydi. MK genel gözlemcisi Adnan Saad el-Din daha sonra, Cisir el-Şuğur’da rejimin gerçekleştirdiği tutuklamalar, saha temizlikleri ve toplu katliamlar sonucunda bir kişinin İdlib’den görevine döndüğünü öğrenmiştir. Hafız yaralanan Esad, Suriye genelinde Müslümanlara karşı binlerce kişinin infazına ve yerinden edilmesine yol açan gerçek bir savaşın başladığını iddia etmiştir.¹¹³

4.2.2. Palmyra Hapishanesi (Ölüm Hapishanesi)

Baas Partisi’nin yedinci ulusal konferansı sırasında Rifaat Esad, “ulusal temizlik” projesini açıklamıştır. Bu proje, gerici ve yıkıcı ilkeleri benimseyen taraftarları özel kamplarda toplamayı amaçlamaktaydı. Bu kamplar Palmyra çölünde yeşillendirme amacı taşıyordu. Eski hapishanenin yakınında yeni bir hapishane inşa edilmesi hemen başlanmıştır. Mayıs 1980’de, Kafr Sousse hapishanesinden kaçırılan tutukluların ardından, Palmyra hapishanesindeki askeri mahkumlar için af sağlayan bir cumhuriyet kararnamesi çıkarıldı ve bu hapishanedeki eski mahkumlar boşaltılmıştır. Ardından, soruşturmanın sona ermesinin ardından İslamcı tutukluların Palmyra hapishanesine nakledilmesi için istihbarat şubelerine emir verilmiştir.¹¹⁴

Palmyra hapishanesi, tutukluların tasfiyesi ve Palmyra toplu mezarlarına gömülmeleri amacıyla kullanılmıştır. Hapishane, askeri bir bölgede bulunmasına

¹¹² SAAD EL-DİN, s.160.

¹¹³ Shahad Ealaa Aleasri Programı. Adnan Saad al-Din (6) Mubadarat Almusalahat Bayn Al Nizam Wal’iikhwan Wamuhawalat Hightail Al’asad, Aljazeera TV, 2012, <https://www.youtube.com/watch?v=a8xws5YeJ6k>.

¹¹⁴ AL-NAJİ, S.36-37.

rağmen aslında iktidar rejiminin siyasi muhaliflerini tasfiye etmek için kullanılmaktaydı. Ancak, büyük şehirlerden uzak, yazın sıcak ve kışın soğuk olan çöl bölgesinde bulunması nedeniyle hapisane koşulları oldukça zor durumdaydı. Hücreler, içinde yaşayan mahkumların rasyonlarının nenden, karanlıktan, kışın soğuktan ve yazın yüksek sıcaktan olumsuz etkileneceği şekilde tasarlanmıştı. Hapishane, yiyecek, giyecek, sağlık ve hijyen bakımından son derece kötüydü. Bitler, uyuz, kolera, astım ve kalp hastalığı gibi kronik hastalıklar, tutukluların kaldıkları süre boyunca yayıldı ve tedavi edilmesi gerekmektedir. İşkence sonucu yaralanmalar yaşlılar, gençler ve çocuklar arasında ayırım yapılmadan görülmekteydi. Bu yaralanmalar arasında kırıklar, duyu kaybı, felç, yanıklar ve yaralar bulunmaktaydı.

İçerideki tutuklular, dış dünya ile tamamen tecrit edilmişlerdir. Bu nedenle kitaplar, Kuran, gazeteler, dergiler, dersler ve hatta dua gibi dış kaynaklardan mahrum kalmaktadırlar. Hapishanedeki faaliyetler belirli zaman dilimlerine göre düzenlenir (kontrol, nefes alma, yemek servisi, banyo yapma saati gibi). Bilimsel niteliklere sahip olanlar arasında (örneğin doktorlar, mühendisler, öğretmenler ve subaylara), ise daha ağır işkenceler uygulanmaktadır..¹¹⁵

27 Haziran 1980 sabahı saat üçte, Savunma Saraylarının iki birimi, binbaşı Moin Nassif liderliğinde, Palmyra çölündeki askeri hapishanede tutulan mahkumlar arasında bir baskın düzenlemek için gönderildi. Daha sonra bu birimler, kamyonlarla Mezze Askeri Havalimanı'na taşındı ve on helikopterle Palmyra'ya nakledildi. Yaklaşık saat altı buçukta, altmış asker hapishaneye girmiştir. Patrick Seale'a göre, bu askerler altı ya da yedi gruba ayrıldı ve hücrelerde bulunan beş yüz mahkumu öldürmek için gönderilen emirleri uygulamıştır. Suriye rejimi, bu askerlerin istisnai yetkilere sahip bir saha mahkemesi tarafından idam edildiğini de iddia etmiştir..¹¹⁶

Palmyra hapishanesinde yaklaşık yirmi bin kişi öldürülmüştür. Hapishane, sürekli olarak kırk kişilik gruplarla doldurulup boşaltılmaktaydı. Tutukluların ağızlarını yapıştırarak "Allah'tan başka İlah yoktur" demeleri zorlanmıştır. Ardından öldürülen mahkumlar hapishanedeki hazır çukurlara atılmaktaydı. Kardeşlik kaynakları ve Adnan Saadeddin aracılığıyla ulaşılan bilgilere göre, Palmyra hapishanesi katliamı gününde ölen

¹¹⁵ AL-NAJİ, S.60-85.

¹¹⁶ SEALE, s.532-533.

kurbanların sayısı en fazla 1100 ile 1700 arasında olup, hepsi rehin alınmış ve mahkemeye çıkarılmadan tasfiye edilmişlerdir.¹¹⁷

Palmyra Cezaevi, Suriyeliler arasında dünyanın en korkulan hapishanelerinden biri olarak ün kazanmıştır. Mahkumlar, bu hapishanedeki korku dolu günlerini asla unutmamışlardı, hatta hayata dönmelerine rağmen bu kabuslar hafızalarında yer etmeye devam etmekteydi. Özellikle hapishanede idam edilen her kişinin son sözü olarak dile getirdiği “Allahu Ekber” (Allah en büyüktür) ezanı, mahkumlar arasında dehşet ve saplantıya dönüşmüştür. Mahkumlar, idama götürülenlerin çığlıkları ile her sabah uyanmaktaydı. Gardiyanlar, bu durumu kontrol etmek ve mahkumların ağızlarından bu ifadeyi engellemek için ağızlarını yapıştırmak gibi bir yöntem kullanılmaktaydı. Bu sayede diğer mahkumlar her sabah kaç kişinin idam edildiğini bilemeyeceklerdi.

Palmira’ya tutuklu gönderme operasyonları, 1980 yılı sonuna kadar devam etti ve tutuklu sayısı üç bin kişiye ulaşmıştır. Sürekli infazlara rağmen, 1982 yılı sonuna geldiğimizde, hapishanedeki tutuklu sayısı beş bin kişiye kadar yükselmiştir. Tutuklamalarla paralel olarak, özellikle Palmira katliamından sonra ve 1981 yılı sonuna kadar infazlar artmıştır. İnfazlar haftada bir veya iki kez gerçekleşirdi ve her seferinde 30 ila 80 tutuklu öldürülmekteydi. 1982’nin ikinci yarısında ve sonrasında, infazlar her ay veya iki ayda bir olacak şekilde azaltılmıştır. Kasım 1982’de, rejim, Palmyra Hapishanesi’nden 200, diğer hapishanelerden yüzlerce tutuklu da dahil olmak üzere birçok tutukluyu serbest bırakmak için hapishane kapılarını açmıştır.¹¹⁸

Sekizinci Temmuz 1980’de MK Hakkında 49 sayılı Kanun yayınlanmıştır.¹¹⁹ Devlet Başkanı Hafız Esad tarafından yedi Temmuz’da Halk Meclisi’nde onaylandıktan sonra yürürlüğe girmiştir. Bu kanun altı maddeden oluşmakta ve 49. madde, MK üyelerinin idam edilmesini içermekteydi. 5. Maddede ise “tutuklu veya yargılananlar indirim ve aftan yararlanamazlar” ifadesi yer almaktaydı. Bu ifade, tutukluların ailelerine, Esad’ın istihbaratı tarafından şüphe veya yanlışlıkla tutuklanan çocuklarını ve akrabalarını unutmaları gerektiği mesajını iletmek için kullanılmıştır. MK üyeleri,

¹¹⁷ Shahad Ealaa Aleasri Programı. Adnan Saad al-Din (6) Mubadarat Almusalahat Bayn Al Nizam Wal’iikhwan Wamuhawalat Hightail Al’asad, Aljazeera TV, 2012.

¹¹⁸ AL_NAJI, s.72-107-121.

¹¹⁹ Müslüman Kardeşler’e ilişkin 1980 tarihli 49 sayılı Kanun, Majlis Alshaeb Fi Aljumhuriat Alearabiati Alsuwriati, yayın tarihi: 08 Temmuz 1980, Erişim tarihi: 03 Ağustos 2022.

hayatta kalanlar dâhil, kaçınılmaz olarak idam edilecekti. Her ne kadar Suriye anayasası 30. Maddede şunları öngörse de: “Kanun hükümleri ancak yürürlüğe girdiği tarihten itibaren uygulanır, geriye dönük bir etkisi olmayacaktır ve cezai konular dışında aksini sağlayabilir”. Ancak bu makale, Suriye’deki diğerleri gibi ihmal edilmiş ve uygulanamaz kalmıştır. 49. Kanunun ilanından sonra, MK’e mensup olmakla suçlanan herkes tutuklanmış, kovuşturulmuş veya hapis cezasına çarptırılmış olsun, ölüm cezasına çarptırılmaktaydı.

4.3. Kara Seksenler

Seksenlerin başlamasıyla birlikte, Kardeşliğin Öncüyü destekleme girişimleri, örgütsel bir bağlantısı olmadan yardım göndererek başlamıştır. İki taraf arasındaki işbirliği 16 Mart 1980’de başladı; yurtdışındaki kardeşlerin kararı, Şam’a (cihatçı) gruplar göndermek, savaşı hızlandırmak, uygulanan hedefleri artırmak ve olayları turmandırmaktı.¹²⁰ MK’in Suriye rejimine karşı tutumundaki değişimin Suriye arenası üzerinde ciddi bir etkisi olmuştur. Onlar sadece İslam çağrısı konusunda uzmanlaşmış bir gruptu ve Suriye halkı idamlardan halen kurtarılmamıştır. Peki, Suriye rejimini sarsan kişiyle bir bağlantı kurarsa durum nasıl olacak? İşler sona doğru ilerliyordu, özellikle de savaş başkente taşındı, savaşçıların odak noktası Suriye rejiminin önemli hedeflerini vurmak olmuştur.

Şam’daki öncünün uyarılarına rağmen, Ağustos ve Eylül 1980 arasında Şam’dan değil, istihbarat tarafından arandıkları için bir grup genç, sadece dini eğitim kursu yaptıkları için Amman’dan Şam’a gönderilmiştir.¹²¹ Öncü, o zamana kadar gençliğinin çoğunu kaybetmişti ve diğerleri tuzağa düşmüştür. Hareketleri ve örgütlenmeleri sayıca azdı ve büyük gizlilik içindeydiler, bu yüzden şehirlerde nasıl hızlı saldıracağını bilmeyen yeni gençlere ihtiyaçları olmamaktaydı. Bunun yerine, gençlere gerekli malzemeleri sağlamak için paraya ihtiyaçları vardı. Bu nedenle MK’in desteğini kabul etmiş talep ve emirlerini ise reddetmişlerdir.

¹²⁰ AL-SHURBAJİ, s.208-211.

¹²¹ Shahad Ealaa Aleasri Programı. Adnan Saad al-Din (7) “İielan Allemaal Al Musallah Watakhtit Al’iikhwan Liainqilab Easkariin Fi Aljaysh, Aljazeera TV, 2012, <https://www.youtube.com/watch?v=8nqzppHxQZw>.

MK, gönderilen gençlerin ve Öncünün kaderi, gizli çalışmaları, öncü savaşçıların halk üssünü oluşturan sivillerin kaderi hakkında en ufak bir düşünceye sahip olmadan istediklerini gerçekleştirmektedir. Kardeşlerin rejimi devirme mücadelesinin başkent Şam'da başladığını fark etmişlerdir. Ancak Şam'daki çalışmaların doğru ve hızlı hareket eden insanlarla akıllı bir liderliğe ihtiyacı olduğunu fark etmemişlerdir ve bu sağlanamamıştır. Belki de Şam'daki savaş taktiklerinin yanlış anlaşılmasının bir sonucu olarak ve belki de bölgesel düzeydeki insanların faktör ve çıkarlarının bir sonucu olarak, özellikle Şam'daki silahlı çatışmaları başlatmak için para ve insanlar gönderilmiştir. Amaç ve hedefleri Suriye rejiminin merkezine darbe vurmaktır.

MK adına sadakat konusunu gündeme getirilmiş ve Şam'daki çalışmaların liderliğini üstlenmektedirler. Ancak Şam'daki öncünün liderliği, öncünün kardeşlerle olan ilişkisini bağımlılık değil işbirliği ilişkisi içinde tutulmaktaydı.¹²² Öncünün oluşumunu bölgesel ayrılıklardan ve parçalanmadan uzak tutmak amacıyla (örneğin, Hama, Halep ve Şam halkları arasında), Halep ve Şam şubeleri arasındaki liderlik konusundaki çatışmayı önlemek için çaba gösterilmiştir. Gerçek şu ki, MK'nin yaklaşımlarındaki bağlantıların ve samimiyetlerin gücünü kanıtladıktan sonra, öncü birimleri bölmeye çalışmıştır. Bunun bir yolu, Şam Öncüsünü (Yeni Şam örgütü) ile birleştirmektir.

Rejim onları kötü sonuçlarla açık bir çatışmaya sürükleyerek, uygun deneyime ve yönetim yeteneğine sahip olmadıklarını göstermiştir. MK, Suriye dışından Şam'a getirdiği örgütü iki hafta içinde ezilmiştir. 1980'in sonlarında MK liderleri arasında bir ittifak kurulmuş ve "Suriye'deki İslami Cephe" veya "Wefaq Akımı" olarak adlandırılmıştır. Kasım 1980'de, "Suriye'de İslam Devrimi'nin Açıklaması" adlı siyasi bir bildiri yayınlamıştır. Bu bildiri, Said Hawa, Ali al-Bayanouni ve Adnan Saad al-Din tarafından imzalanmıştır.¹²³

4.3.1. Kanlı Hama Katliamlar

1981'in başlarında, kendisini öncünün bir büyüğü ve teorisyeni olarak gören Nabil Habaş, öncünün yanında hareket etmiştir. Ancak üsler arasında hareket ederken,

¹²² AL-SHURBAJİ, s.213-216.

¹²³ VAN DAM, s.154-155.

1981’de öncü tarafından gerçekleştirilen silahlı operasyonlara katılmamıştır. Onun Suriye istihbaratı tarafından takip edildiği söylentileri dolaşmaktaydı. Kimseye haber vermeden Suriye’den Lübnan’a ve ardından fetihlerin resepsiyonunu aldığı Ürdün’e gitmiştir. Orada Halid El Şami ile tanışmıştır. Hama ve Şam’daki öncünün tüm gizli bilgilerini ve Suriye ordusundaki subayların gizli örgütlenmesini bilmekteydi. Ancak Öncü, yurtdışındaki kardeşlere Nebil Habaş’ın gerçeği hakkında önceden bilgi vermiştir. Suriye’yi savaşlardan kaçarak terk ettiğini, iddia edildiği gibi olmadığını söylemiştir.¹²⁴

MK ve Öncü, maddi destek sağlamak için işbirliği yapmayı sürdürmektedir. Nebil Habaş, Suriyeli yetkililer tarafından tutuklanmış ve Habaş’la görüşmenin detaylarını ve saatini açıklamıştır. Kıbrıs’a gitmek üzereyken yakalanmıştır. Suriye hükümeti, Habaş’ı iade etmelerini isteyerek Kıbrıs yetkilileriyle iletişime geçmiştir. Soruşturma sırasında, Halid el Şami ve ordu içindeki subay örgütüne itirafta bulunmuş ve bu, 400 ila 500 subayın tutuklanmasına neden olmuştur. 1982’nin başlarında rejim, Öncü örgütünü açıkça hedef almıştır.¹²⁵

Nisan 1981’de askeri helikopterler, Hama’dan 400 sivil almak ve bir Alevi köyüne düzenlenen silahlı saldırıya karşılık olarak onları yerde infaz etmek için gece yarısı komandoları taşımıştır. Washington Post, 25 Haziran 1981 tarihli sayısında, bu katliamdan sağ kurtulan bir kişinin ses kaydına alınmış bir belgenin bazı paragraflarını yayınlamıştır. Belgede, 24 Nisan Cuma günü saat 01:30’da helikopterlerin mezarlığa indiğini, saat 02:00’de El-Meşrekiye mahallesinin girişlerini kapattıklarını ve ateş etmeye başladıklarını belirtmektedir. Ardından, sivillerin evlerine gittiklerini ve 15-20 kişiyi topladıklarını, bu kişilerin onları infaz ettiğini ve sonra başkalarına geçtiklerini anlatmaktadır. Komandolar, mahalleyi saat 11 civarında terk ederek geride 10 ila 15 arasında ceset yığını bıraktılar. Her yığında 10, 20 veya 30 ceset bulunmaktaydı. Ev kıyafetleri ve pijama giyiyorlardı; bazıları yalınayaktı, bazıları ise terlikler giyiyordu. Kanları, evlerin eşiklerinden kanallara her yere yayılmaktaydı. Bu katliamda öldürmeler rastgeleydi, bu nedenle failer, kurbanların kimlik kartlarına bakmazlardı. Kurbanlar

¹²⁴ AL-SHURBAJİ, s.403-404.

¹²⁵ AL-SHERBAJİ, s.401-405.

arasında bir ordu taburundan altı kişi vardı ve görevlerine ek olarak, silah eğitimi kurslarını takip etmektedirler.¹²⁶

Suriye rejiminin tavrı, her zaman Suriyeli sivillere karşı oldukça acımasızdı. Sünni halkın desteği olmasaydı, Öncü'nün tüm silahlı Baas birliklerini kontrol edemeyeceğine inandıkları içindi. Gayretli Kardeşlik üyelerinin yaptığı hatalar veya belki de Suriye rejimi tarafından Hama ile Alevi kırsalı arasındaki mezhep çatışmasını körüklemek amacıyla gönderilen kişilerin eylemleri, rejimin silahsız Sünni sivillere saldırma ve Alevi kurbanlarının intikamını almak için onları öldürme bahanesi olarak kullanılmıştır.

4.3.2. 1982 Büyük Hama Katliamı

Öncü ve MK, özellikle savaşçıların çoğunluğunun 1964'te Hama'daki Sultan Camisi'nde Baas rejimine karşı ilk silahlı ayaklanmayı başlatan Şeyh Mervan Hadid'in takipçilerine ait olduğu Hama'da silahlı eylemlere devam etmiştir. Suriye rejimi, şehri ve halkı üzerine yıkımlar getirmiş, ancak sükuneti sağlayamamıştır. Her iki taraf da sivilleri saklanmak ya da intikam almak için kullanmaktaydı. Büyük katliam, Suriye'nin modern tarihinde masum insanların kanıyla lekelenmiş bir başarı olarak kaydedilmiş ve mezhepçi Baas rejiminin gericiliğe karşı devriminde bir dönüm noktası olarak kabul edilmiştir.

MK'in bazı üyeleri Irak'ta eğitildi ve MK, fikirlerini Levant'ı kapsayan "Mücahidlerin Sesi" radyosu aracılığıyla yayınlamasına izin verilmiştir. Ocak 1982'de, Adnan Akla gizlice Suriye'ye gitti ve Irak ile Ürdün'e seyahat etti. Suriye'ye ulaştığında, Hama'daki Ebu Bekir olarak bilinen askeri operasyonlardan sorumlu tümgeneral Ömer Cevala ile iletişime geçmiştir. Suriye'yi kuzey ve güney bölgelerine ayırma yeteneğini dile getirmiş ve ordu komutanına 300 araç ve binlerce savaşçı tedarik etme taahhüdünde bulunmuştur. Ardından Bağdat'a geri dönmüştür. Bağdat'ta, Hama'daki askeri operasyon komutanı (Ebu Bekir) ile yaptığı görüşmeyi ve toplantının yerini açıklayan bir bildiri dağıtmıştır. Daha sonra Irak'tan Hama'daki Ebu Bekir'e, silahlı harekate başlaması için bir kod göndererek "Mücahidlerin Sesi"ni yayınlarak

¹²⁶ SORA, s.133-134-135.

devrimin Hama'da ilanının Irak'tan askeri güçlerin gönderilmesiyle ilişkilendirileceği temelinde anlaşma olmuştur.¹²⁷

Bazı kaynaklar, Aqla'nın 25 Ocak'ta Suriye'de silahlı devrimin başladığı tarihi kardeşlere bildirdiğini iddia etmektedir. Daha sonra, kardeşlerin destek göndermesi için tarihi bir hafta ertelemesini istenmiştir. Kardeşler, destek göndermeden önce Aqla'dan başlangıç sinyalinin aldılar. Ancak, Kardeşlik liderliğinin Bağdat'a hızlı bir mektupla "hareket etmeyin, size yardımcı olamayız veya size bir şey sunamayız" dediği ortaya çıkmıştır. Ancak, katliamdan yedi gün önce mektubu göndermesi gereken Kardeşlik temsilcisi mektubu göndermemiştir.¹²⁸ Kardeşliğin mesajı Akla'ya ulaşmamış ve Irak Hama'ya askeri destek göndermemiştir. Hama'daki devrim, Akla'dan Ebu Bekir'e yapılan bir atıfla gerçekleştirilmiştir.

Suriye rejimi silahlı kuvvetlerini Hama kentinde seferber etmiştir. "Öfkelenen Rıfat Esad, tarihçilerin Suriye'de Hama adında bir şehir olduğunu yazmasını sağlayacağını ve diğer Suriye şehirlerine örnek olmak için halkını yok edeceğini defalarca belirtmiştir".¹²⁹ Patrick Seale, Esad adlı kitabında Büyük Hama katliamı hakkında şunları yazılmıştır:

Şubat 1982'nin üçüncü gecesi saat ikide, bir ordu birliği şehri tarayıp pusuya düşürüldü ve yaklaşık yirmi asker keskin nişancılar tarafından öldürüldü. Askerler, yoğun nüfuslu mahallelerin derinliklerinde bulunan Harki (Ebu Bekir) lakaplı savaşçıların yerel komutanının yerini buldular. Hükümet güçleri hemen olay yerine koştu. Her taraftan kuşatıldığında, Ebu Bekir genel bir ayaklanma emri verdi. Şehirdeki camiler ışıklarını açtı ve hoparlörlerden Baasçılara karşı cihad çağrıları yapıldı. Bu işaretle yüzlerce Müslüman savaşçı saklanmaktan, öldürmekten, yağmalamaktan, yetkililerin ve parti liderlerinin evlerine saldırmaktan ve karakollara girmekten çıktı. Büyük bir kuvvet valinin konağını kuşattı. Şubat ayının üçüncü sabahı yetmiş yüksek rütbeli Baasçı katledilmişti. Muzaffer savaşçıları şehrin özgürleştirdiğini ilan ettiler. Vali, Parti şube sekreteri Ahmed el Esad, ordu ve istihbarat komutanları ile sağ kalan yerel yönetim üyeleri parti karargahında bir araya geldi.¹³⁰

Ayrıca, "Hama'ya gönderilen her partizan, İslam militanlarının bu sefer şehirden sökülmesi gerektiğini ne olursa olsun biliyordu. Bu uzun süreli çatışmanın son bölümü olarak anlaşılması, şehre verilen cezanın neden bu kadar şiddetli olduğunu açıklamak için önemlidir.

¹²⁷ Shahad Ealaa Aleasri Programı. Adnan Saad al-Din (7) "İielan Allemaal Al Musallah Watakhtit Al'iikhwan Liainqilab Easkariin Fi Aljaysh, Aljazeera TV, 2012.

¹²⁸ SAAD AL-DİN, s.7.

¹²⁹ NAMUS, s.166.

¹³⁰ SEALE, s.537-538.

Doğrudan çatışmanın ardında İslam ile Baas arasında, Sünnilerle Aleviler arasında ve şehir ile kırsal bölge arasında eski ve çok katmanlı bir düşmanlık vardı.” ifadelerini kullanmıştır.¹³¹

Gerçek şu ki, Suriye rejimi, ulusal duyguyu zayıflatma suçlamasıyla hapis cezası ve askeri yargılama altında anılmasını engellemeye çalışsa da artık unutulmayacak veya göz ardı edilemeyecek bir şey haline gelen Sünnilerle Aleviler arasındaki ayrımı gizlemektedir. Halk düzeyinde ırkçılık kabul edilemez hale gelmiştir. Sorun, bu ırkçılığın arkasında yatan rejimdedir ve sadece bu konunun tartışılmasını ve konuşulmasını engellemek bahanesiyle Suriye toplumunun bağlarının kopmasına yol açacağını iddia etmektedir.

Rejimin amacı Hama şehrini mahalle mahalle taramaktır. Halep, Humus ve Hama'nın kendisi gibi birçok Suriye şehrinde daha önce uygulanan bir yöntemi takip etmektedir.¹³² Ancak bu sefer Hama'daki çatışma bir iç savaşa dönüşmüştür. Rejim askerlerini helikopterle göndermiş, bazıları eski mahallelere çekilen Hama isyancılarına katılmak için kaçmıştır. Ağır bombardıman ve ekilen mayınlar arasında evler yıkılmış ve insanlar evlerinin molozlarının altına gömülünceye kadar soğuk havalarda susuz, yakıtsız veya yiyeceksiz kalmışlardır. Ardından komandolar ve partizan silahlı adamlar, tanklarla birlikte kalan savaşıları bastırmak için harekete geçmiştir. Onlar evleri ve mahalleleri yerle bir edildikten sonra çok sayıda sivil mağdur olmuştur.¹³³

Suriye rejimi, Hama'daki Sünni muhalefeti bastırmak için en yetenekli Alevi ordusunu kullanmıştır. Bu ordu, Savunma Tugayları, Özel Kuvvetler birimleri, 47. Zırhlı Tugay, 21. Mekanize Zırhlı Tugay, askeri istihbarat birimleri ve silahlı Sefer taburlarını içermektedir. Bu kuvvetlerin sayısı 12 bin ile 25 bin arasındaydı ve tanklar, ağır toplar, roketatarlar ve helikopterler gibi ağır silahları kullanmıştır. Savaş neredeyse bir ay sürmüş (2-28 Şubat 1982) ve Suriye tarihinde daha önce hiç görülmemiş düzeyde şiddet, kan dökme ve sabotaj içermekteydi.¹³⁴

Yirminci yüzyılın en acımasız katliamlarında, rejim buna olaylar adını vermiştir. Şehrin yok edilmesine ve insanların toptan öldürülmesine yol açmıştır. 27 ve 28

¹³¹ SEALE, s.538.

¹³² VAN DAM, s.160.

¹³³ SEALE, s.539.

¹³⁴ VAN DAM, s.152-161-164.

Şubat'ta, şehirden gelen gençlerin Esad'ın doğum kontrolüne karar verdiği için Belediye Stadyumunda 2.500 genç tarafından idam edilmiştir. O kara ay boyunca sekiz bin kadın ve kıza tecavüz edilmiştir. Şehirde, askerlerin hamile kalmalarından korktukları için Şubat 1982'de hamile kadınların düşürmeye karar verdiği söylenmekteydi.¹³⁵

Suriyeliler, Hama'da yaşananların farkında olup olmadığını ve bunun Batılı ülkelerin ve ABD'nin ilgisini çekip çekmediğini merak etmektedir. Kadın ve çocuk kalıntılarının ve yıkılan evlerin görüntülerinin medyada yayımlanıp yayımlanmadığı konusunda şüpheleri vardır. Suriye rejimi eylemlerini ve katliamını gizlemeyi başardı mı, yoksa bu durum uluslararası toplumun dikkatini çekti mi? Bu sorular, Suriye halkının devriminin kararlılığı ve direnciyle tüm dünyaya örnek olma umudu taşımaktadır. Modern Arap ve Batı medyası, Suriyelilerin bu yeni isyanlarını kapsamayı umarak onlarca yıldır bu soruları cevaplamaya çalışmaktadırlar. Suriye rejiminin gerçek yüzü suçlamalardan bağımsız olarak ortaya çıkmış ve uluslararası insan hakları savunucularının desteğini kazanma ve halkın özgürlük ve bağımsızlık mücadelesinin meşruiyetini artırma şansını elde etmiştir.

Gerçek şu ki, Batı basını, 1982 Hama katliamı gibi olaylar için bir tür haklılık veya gerekçe sunarak, Humeyniliğin Bereketli Hilal bölgesinden çıkmasını engelleme amacı taşımaktaydı. Şiddet eylemlerini kınamadan, bu adım, Suriye'deki İslami "aşırıcilık merkezine" karşı bir tür cerrahi operasyon olarak sunulmuştur. Bu, laik ve modern bir devletin, toplumun en gerici kesimlerinin desteklediği karanlık bir dini saldırıya maruz kalma meselesiydi.¹³⁶

İstihbarat, çocukları, kadınları, yaşlıları, gençleri ve camiye dua etmek veya din dersi dinlemek için giden herkesi tutuklamaya başlamıştır. İnsanlar vicdanlarında ve yüreklerinde Müslüman Kardeşler'i aramaktaydı. Binlerce Kardeşlik üyesi ve Sünni arkadaşları tutuklanmıştır. 1980-1982 yılları arasında binlerce erkek ve kadın, otoritenin infazlarının veya işkencenin kurbanı olmuştur.¹³⁷ 1983'te Rıfat Esad'ın birlikleri, kadınların yüzlerinden mendil ve peçeleri çıkarmışlardır.¹³⁸ Sünni Müslümanları

¹³⁵ SADİK, s.167.

¹³⁶ SORA, s.27-28.

¹³⁷ SADİK, s.170-171.

¹³⁸ SEALE, s.262.

aşagılamak, onları ya Suriye'den ayrılmaya ya da dini ve sosyal durumlarından Sünni toplumu nüfuz etmesi ve kontrol etmesi kolay bir toplum haline getiren yeni bir yaşam biçimine çıkmaya zorlamaktadır.

MK kalelerinin ezilmesi, mezhepler arasındaki ilişkilerin sakinleştiği anlamına gelmemektedir. İslamcı muhalefete ağır bir darbeye rağmen, Sünniler ve Aleviler arasındaki mezhepsel gerilimler devam etmektedir. Hama'da meydana gelen kitlesel baskının gelecekteki çatışma ve intikamın tohumlarını ekmesi mümkündür olacaktır.¹³⁹ Özellikle Seksenli yıllarda Suriye rejiminin politikası Beşar Esad döneminde bile devam ettiğinden, Suriye rejiminin polis yapısı değişmeden kalmıştır.

Seksenli yıllarda devrimi MK yönetti ve iktidardaki Baas rejimine karşı halkın ateşleyicileri oldular, ancak bu, Suriye halkının mücadelesini, iktidarın uygulamalarını reddetmelerini ve Suriye'yi mezhepçilikten ve partizanlıktan uzak, ekonomik ve sosyal adalet, eşitlik ve kamu özgürlüklerine dayalı bir siyasi sisteme yönlendirme arzularını inkar etmek anlamına gelmemektedir. Bu nedenle, Suriye halkının mücadelesini ihmal etmek ve militan İslamcılığa karşı mücadelesi bahanesiyle Suriye rejimini haklı çıkarmak haksızlıktır.

MK'ın çoğunluğu Suriye dışında olduğunda ve Öncü sınırlı bir genç grubu ile sınırlı kaldığında, Esad rejiminin Hama'yı yakmaya ve Suriye şehirlerini ölüm veya tutuklama tehdidi altına almaya zorlanmış olabilir mi? Bu, Esad rejiminin savaşının Suriye halkına yönelik olduğunu doğrulamaktadır; MK, yalnızca Suriye rejiminin vahşetinin ve suçlarının nedenleri hakkında bir belirtidir. Hama, hedeflerinden uzaktır. Hama, Suriye rejimine karşı çıkanların kaderinin sadece bir örneği ve tanığıdır. Batı, Suriye rejiminin Humeyni rejimi ile ilişkisinden haberdardır ve kabul edilebilir bir şekilde, işler öyle gelişecek ki, Humeyni sadece İran'ın değil, aynı zamanda Suriye'nin ve Suriye ile İran arasında da lider olacaktır.

Belki de bazıları, 1980'lerdeki olayları, özellikle de Baas Partisi'nin Öncü Gençlik Kolları'nda yetişen ve üniversite eğitimini Baas'ın ofislerinde (Öğrenci Birliği) tamamlayan o dönemin gençleri ve 1990'ların başlarındaki nesilleri merak etmektedirler. Katliamları duydular, ancak teknoloji ve demokrasinin çağında tekrarlanmasını hayal etmemektedirler. Bu nedenle bu nesil, özgürlüğe giden yolun

¹³⁹ VAN DAM, s.167.

yakın, kolay ve güvenli olduğunu düşünerek ilk özgürlük hareketine katılmaya karar vermektedir.

Seksenlerin İslamcılara karşı gerçekleştiği olaylar inanılmazdı, çünkü kurbanların çoğunluğu silahsız sivillerdi ve katliamların meydana geldiği yer ve zamanda gerçekleşmiştir. Ne yazık ki, baskı politikası devam etmiş, iktidara muhalif bir sesin yükseldiği her yer baskı altına alınmıştır. Demografik değişiklikler yaratmak amacıyla katliamlar yapılmıştır. Bu, yerel sakinleri öldürerek veya onları Suriye dışına sürerek ve sadık insanları getirerek demografik değişiklikler yoluyla otoritenin korunmasına yönelik olarak gerçekleştirildi ve cinayetlerin yasalara uygun olduğunu savunmaktadırlar. Ancak bu, Suriye anayasasının 33. maddesine aykırıdır, bu madde “bir vatandaşı vatandan sürmek caiz değildir” hükmünü içermektedir. Madde 38, “her vatandaşın düşüncelerini ifade etme, konuşma, yazma ve diğer ifade araçlarıyla özgürce ve açıkça ifade etme hakkına sahip olduğunu” belirtir. Ancak Suriye vatandaşları, özgürlük, demokrasi, siyasi değişim, ekonomik reform gibi bazı kelimeleri düşünmekten korktular, çünkü Suriye’de bu dilleri konuşanların ya ölümle ya da zorla ortadan kaybolmayla karşı karşıya olduğunu bilmektedirler.

MK, açıklamalarında ve eylemlerinde şeffaf olmamıştır. Devrim ilanından önce hareket etmemiş ve operasyonlar gerçekleştirilmemiştir. Katliamlardan sonra bile üç ay sonraki Şura Konseyi toplantısından memnun kalmışlardır. Ülke dışında iken yönetimi ele geçirmeyi amaçlamaktadırlar. Bu, ya dış güçlerin müdahalesini bekledikleri anlamına gelir ya da sadece halkın isyanıyla, rejimin katliamlarına teorik bir sonuç olarak, Kardeşlik ne bir devlete ne de bir devrime liderlik edebilmektedir. Onların rolü, İslam’ın ilkelerini yaymak ve hac organizasyonları gibi dini faaliyetlerle sınırlı olmalıdır. Siyaset ve askeri meselelerden uzak durmalıdırlar, çünkü siyasi ve askeri liderlikleri sadece kendi örgütlerine zarar vermekle kalmamış, aynı zamanda binlerce Suriyeliyi cezaevlerine ve mezarlıklara sürüklemiştir.

MK, Hafız Esad’ın iktidara geldiği dönemde Şam ve Halep’teki siyasi kanatlar arasındaki en büyük çatışmayı yaşadılar. Bu çatışmadan önce ordu ve Baas Partisi içindeki anlaşmazlıklar yaşandı. Bu iki grup arasındaki bağları güçlendirmek için, devlet görevlerine getirildiklerinde daha iyi sonuçlar elde edebilirlerdi. Kardeşler, hak ve görevler bakımından eşit olduğundan, liderlikleri iki kişi arasında olabilirdi. Şeyh El-Attar veya Şeyh Ebu Huddah gibi din bilginleri liderlik yapabilirdi. Liderlik, dünyevi

bir durumun bir yansımasıdır. Bir müminin en büyük hedefi, ahirettir. Cenab-ı Hakk'ın şu sözünü uygulamalıydılar: “Tartışmayın, başarısız olun, rüzgarınız gider.”¹⁴⁰ 1964'te Baas rejiminin kendilerine merhamet etmediğini bilmektedirler.

MK sınıf ayırımına tabi tutulmaktadır.; Suriye dışına seyahat edebilecek ve kaçmak için gereken paraya sahip olanlar lider olarak atanır. Gerçek liderler Suriye'ye yerleşirler ve sürekli olarak farklı evlerde gecelerler, ancak aileleri, akrabaları ve onları barındıranlar tutuklama ve ölüm tehdidi altındadır. Bölgesel bir ayırım da mevcuttur; Suriyeliler, Öncülerin gençlerini, özellikle Hama dışındaki savaşan Öncüler hakkında fazla bir şey bilmezler, neredeyse organizasyonun sadece Hama için var olduğunu düşünmektedirler. Halep ile Hama arasında Doğu Bölgesi gençleri dahi izole etmiştir.

¹⁴⁰ Enfâl Sûresi, 46.Ayet.

5. ESAD'IN DEVLETİ: SURİYE

5.1. İmam Ali Al Murtaza Derneği

Cemil Esad, Hafız ve Rifat arasında arabuluculuk yapmıştır. Rifat'a yakınlığıyla tanınmaktadır. Özellikle hukuk pratiği yapmadan avukat olarak mezun olduktan sonra Lazkiye'de Büyük Üstat olmak ve ardından milletvekili olunca siyasi düşüncesiyle öne çıkmıştır. Ancak Suriye düzeyinde lider olmayı hayal etmektedir. 1981 yılında siyasi bir toplantı için İmam Ali El-Murtaza Cemiyeti'nin kurulmasında yer almıştır. ASBP ile rekabet etmek istiyor ve her yerden, hatta Suriye El Cezire bölgesinden gelen destekçilerini toplamak için bir üs oluşturmada bu dernekten yararlanmıştır. Aşiret büyüklerinden Safkan Arap atlarının hediyelerinin geldiği büyük evinde konuşmalar yapmış ve otobüslerle gelen destekçilerini karşılamıştır.¹⁴¹

El-Murtaza Derneği, mezhepsel bir Dernek olup amacı Sünni çoğunluğa karşı Alevi kamuoyunu mezhepsel gerekçelerle seferber etmektedir. Adadaki Müslümanlar ve Humus ile Hama kırsalındaki bazı insanlar, bu bölgelerdeki Bedevilerin ve köylülerin Alevi olduğunu ve Osmanlı sultanlığı tarafından Sünni doktrinine geçmeye zorlandığı iddiasıyla tekrar alevileşmek ve aleviliğe geri dönmek istemektedir. Dernek, on binlerce Bedevi kabilesine sertifika ve mezhep belgeleri vermiş, Doğu Humus ve Hama'nın Bedevilerini silahlandırmış ve Savunma Tugaylarının depolarından silahlarla dolu arabalarla donatılmıştır. Bu organizasyonun siyasi kolu olarak kabul edilmiştir.¹⁴²

Alevi mezhebi, sınıf eşitsizliğine bağlı olarak aileler ve gruplar (örneğin Haddadeen kabilesi ve Kalbi kabilesi) arasında bölünmelere neden olmaktadır. Ayrıca, soy ve aile kökenlerine dayalı olarak farklı statülerde yaşamaktadırlar. Bu bağlamda, Esad ailesi, diğer yüksek statüdeki ailelere kıyasla daha düşük bir konumdaydı. Örneğin Al İsmail ve Al Hair gibi ailelerden. Bu nedenle Cemil Esad, bu farklılıkları ortadan kaldırmak ve Alevi mezhebini yalnızca dini değil aynı zamanda "siyasi bir mezhep" haline getirmek istemiştir. Özellikle Lübnan'daki Maronitlerin deneyimlerinden ilham

¹⁴¹ SEALE, s.694.

¹⁴² SADİK, s.77.

olarak, Kardaha'daki düşünce liderleri, Suriye'deki Alevilik mezhebinin kimliğini geliştirmek için modellerini düşünmeye ve ummaya başlamışlardır.¹⁴³

Cemil Esad'ın El-Murtada Mezhep Derneği'ni kurma hedefleri iki şeye odaklanmıştır: Birincisi, Alevi mezhebini, Büyük Esad'ın yönetimi altında birleştirmek ve tüm mezhep üyelerine fayda sağlayacak tek bir blok haline getirmektir. Başlangıçta Esad ailesi ile sosyo-ekonomik statü açısından en etkili ve yüksek konumda olanlarla başlamıştır. Daha sonra, nüfuzlarını ve ünlü Alevi ailelerinin devlet adamları ve istihbaratla olan ilişkilerini kullanmaya devam etmiştir. Son olarak, tarikatın fakir tabakası olarak kabul edilenler, oğulları orduda, poliste ve istihbaratta çalışmak için şehirlere gitmiş ve bu sayede daha iyi bir ekonomik durum elde etmiştir. İkincisi, Cemil Esad, kardeşi Hafız'ın MK ile savaşmakla meşgul olduğu dönemde, bu fırsattan yararlanarak kendisi için Hafız'dan uzakta bir mezhepsel emirlik ve bağımsızlık kurmuştur. Eğer gücü büyür ve güç direkleri bütünleşirse, kardeşi Hafız, onu devirmek için bir darbe ile öldürülecek ve Cemil Esad, ordudan uzakta bir sosyal parti darbesiyle Suriye başkanlığını devralacaktı. Hafız bu durumu fark etti ve inşa ettiği Cemil Esad'ı kendisinden bir emirle ortadan kaldırmak için harekete geçmiştir. Dernek, Hafız'ın hastalığından kurtulduktan sonra 1983 yılında Şam'ın emriyle kapatılmıştır.¹⁴⁴

5.2. Esad'ın Esad'a Karşı Darbesi

Hafız Esad'ın kardeşi Rıfat, MK'yi ortadan kaldıran ve Palmira katliamını ile Hama katliamlarını gerçekleştiren etkili bir figür olarak kabul edilmiştir. Hafız ölse bile Suriye kuvvetleri İstihbarat, üç zırhlı tugay, Füze Komutanlığı, savunma şirketleri komutasında kalacaktır. Hafız, ona nüfuz, güç ve zenginlik vermesine rağmen, Rıfat'ın varlığı bile Hafız'ın Suriye'de mutlak bir hükümdar olmasına olanak tanıyan geniş yetkilerini iç ve dış gizemiyle örtülü kalmıştır.

Hafız Esad'ın Suriye'deki Müslüman Kardeşler ile savaşının sona ermesi ve Suriye'yi Lübnan'da çözümün anahtarı haline getirme başarısının ardından, Hafız Esad

¹⁴³ SORA, s.33.

¹⁴⁴ SEALE, s.495.

13 Kasım 1983'te hastalanmıştır. Yatağından, Rıfat Esad'dan bahsetmeden günlük meseleleri yönetmesi için altı kişilik bir komite oluşturma talimatlarını göndermiştir¹⁴⁵

Hafız ve Rıfat arasındaki fark, Sünni olsalar bile yeteneklerine ve güçlerine güvenen sadıklarına güvenmesidir. Rıfat, kardeşinin devletteki gücüne paralel bir askeri güç inşa etmede Alevi mezhebine tamamen güvenirken, takipçilerine Cumhurbaşkanı Hafız tarafından atanan Sünni yetkililere yüksek rütbelere vermiştir. Böylece Rıfat'ın kanadındaki Alevilerden herhangi bir subay, Hafız'ın takipçilerini ancak Rıfat'ın istekleri doğrultusunda ayrıcalıklı Alevi mezhebenden oldukları için hareketsiz hale getirebilmekteydi.

Her ne kadar Hafız Esad tarafından hazırlanan Suriye anayasası 86. Maddede "cumhurbaşkanının görevlerini yerine getirmesini engelleyen bir engel varsa onun yerine cumhurbaşkanı yardımcısının geçeceğini" öngörse de bununla birlikte, geniş siyasi deneyime sahip olan Esad, etrafındaki insanların gerçekliğinin farkındaydı ve her birinin gücünü ve sınırlarını bilmekteydi. Bu yüzden altı kişilik bir komite kurdu ve liderlik görevini bir kişiye bırakmamıştır.

Alevi tugaylarının kışkırtması sonucunda Rıfat, Hafız Esad'ın kararını ihlal ederek (sahte) altı partili komitenin yetkilerini geri çekmeye karar veren BPÜL bir toplantısını yapmıştır. Rıfat Esad, Esad'ın Suriye'sinin meşru varisi gibi davranmaktadır. Fotoğrafları, özellikle başkentte komutan gibi her yere yayılmıştır. Sağlığı bozulan ve Suriye'yi yönetemiyor gibi görünen kardeşi yerine kendisini bekleyen başkan sanmaktadır. Hafız yönetime geri dönmeyeceğine inanarak yerine Refaat geçmiş ve emirlerine tam olarak uyduklarını ilan eden generallerin ve kıdemli subayların itaatinden gurur duymuştur. Sadakatlerinin bir kişiyle bağlantılı olduğunu düşünüyorum, devlette Hafız Esad'ın gücüne benzer bir şekilde ağırlığı olan güçlü bir Alevi figürü etrafında toplanmalarına gerek yoktur. O dönemde yaşananların en önemli olayı, Alevi subayların Sünni çoğunluğa sahip altı Komitenin emirlerinin uygulanmasını kabul etmemeleriydi. Bu yüzden Rıfat Esad'ın yanında kalmış ve geçici de olsa onu lider seçmişlerdir.

Subaylar, Hafız Esad'ın sağlığına kavuşmasından sonra Rıfat'a verdikleri desteğin mevzileri için bir tehdit olacağından korkmaktaydı. Şubat 1984'te, sadakatleri,

¹⁴⁵ SEALE, s.689.

onlardan elde ettiği gücü frenlemenin bir yoluna dönüşmüştür. Hafız önderliğindeki askeri istihbarat tümeni başkanı Rıfat ve destekçileri gözetim altına alınmıştır. Özel kuvvetler ve askeri birlikler, Rıfat'ın savunma bölümü Kuvvetine (kırk bine kadar olan) karşı ağırlık olarak hizmet etmek üzere Şam'a transfer edilmiştir.¹⁴⁶

Rıfat Esad'ın darbe planı, 8 Mart kutlamalarında Şam Üniversitesi amfiteyatrosu hakkında sıkıyönetimin kaldırıldığını, siyasi tutukluların serbest bırakıldığını, hükümetin feshedildiğini duyuran bir konuşma yapmaktı. Ardından Rıfat'ın, kardeşi tarafından çıkarılan bir kararnameye göre vekaleten Cumhuriyet başkanlığı hakkında Şam Üniversitesi amfiteyatrosu hakkında bir konuşma yapmasıydı. Ancak planı, Rıfat'ı çevreleyen bölüklerin komuta ve planlama merkezine sızmayı başaran askeri istihbarat başkanı tarafından engellenmiştir. Üniversitenin oditoryumundan telsiz bağlantısı kesilmiş Rıfat konuşmasını yapmaktan vazgeçmiş ve güçleri kuşatılmıştır.¹⁴⁷

Hafız Esad, kardeşi Rıfat'ın tehdidi ve açgözlülüğü altında, kendisine güç ve yetki sağlayan konumunun tehlikede olduğunu fark etmiştir. Ancak, rakipleriyle yaptığı gibi kardeşini tasfiye edememiştir. Bu kez, Salah Jadid ile Esad arasında yaşanan Alevi-Alevi çatışması değil, Esad'ın Müslüman Kardeşler ve Suriye halkıyla yaşadığı bir çatışma olmuştur. Aynı zamanda, Esad'ın askeri liderliğe karşı çıkan Baasçılarla savaştığı gibi partizan bir çatışma da değildir. Bu, iktidar koltuğu için iki kardeş arasındaki mücadeleden ibarettir.

BPÜL liderliği acil bir oturum düzenledikten sonra, 11 Mart 1984'te Cumhuriyetin üç başkan yardımcısını ikisi sünni olmakla rütbe ve unvan olmadan atanan üçüncü Rıfatı (doktor) atayan bir cumhurbaşkanlığı kararnamesi çıkartılmıştır. 13 Nisan 1984'te Hafız Esad, kardeşinin saldırısını püskürtmeye hazırlık olarak Şam'daki güçlerini seferber etmiştir. Savunma bölükleri Şam'a doğru ilerlerken, Rıfat'ın karargahına gitmiş ve felaketten kaçınmak için onunla konuşmuştur. Kardeşler Mezze karayolunun sonunda bir araya gelerek durumu sakinleştirmeyi ve savunma şirketlerinin birliklerini kışlalarına çekmeyi kabul etmiştir.¹⁴⁸

¹⁴⁶ VAN DAM, s.171.

¹⁴⁷ SADİK, s.219.

¹⁴⁸ Hashim EUTHMAN, Tarikh Suria Alhadith Eahd Hafız Al'asadi, 1. Baskı, 2014, s.208-209.

Rıfat Esad, çatışmayı Lazkiye bölgesine devretmeye çalışmıştır. Fakat bu girişimi başarısız olmuştur. Bu olaydan sonra, Rıfat Esad'ın yurtdışındaki yaşam masraflarını karşılamak için ülkeyi terk etmesine karar vermiştir. Ancak, bu miktar Suriye Merkez Bankası'nda bulunmadığı için Suriye cumhurbaşkanı, Libya Cumhurbaşkanı Kaddafi ile görüşmesi için bir heyet göndermiş ve gerekli miktarı istemiştir. Bu nedenle, Libya Cumhurbaşkanı tutarı Suriye Merkez Bankası'na devretmiştir.¹⁴⁹

28 Mayıs 1984'te Esad, dönüş tarihi belirlemeden Rıfat Esad da dahil olmak üzere işler sakinleşene kadar Suriye'den uçakla yetmiş kıdemli subayı sürgün etmiştir. Bir süre sonra Hafız Esad subayları iade etmiş ve Rıfat'ın geri dönmesine izin verilmemiştir. Kuvvetlerine gelince, savunma şirketlerinin boyutları küçültümüş ve ardından personeli Cumhuriyet Muhafızları ve özel kuvvetler dahil birimlere dağıtılmıştır. Geri kalanlar tutuklanmış, böylece Savunma Tugaylarının ve komutanlarının Suriye'deki askeri kapasitesindeki varlığı sona ermiştir. Rıfat'ın Baas Partisi içinde kurduğu yüksek lisans mezunları Derneği daha sonra feshedilmiştir.¹⁵⁰

Rıfat, kardeşini devirebileceğini düşünmüştür. Hafız Esad'ı hem Lübnan'da hem de kardeşlerin savaşında Suriye'nin hükümdarı olarak tutmakla suçlanan kişinin kendisi olduğuna kanaat getirmiştir. Aynı zamanda Suriye'nin yükselmesine ve gelişmesine yardımcı olan ve ona aktif bir bölgesel rol oynama ve uluslararası ticarete varlıklara sahip olma fırsatı veren Körfez yardımının anahtarı olmaktaydı. Rıfat El Esad, iktidardaki ailenin diğer üyeleri gibi, Esad ailesi için kalacağının farkındaydı. Hem birliklerinde hem de başkentte görev yapan üniversite öğrencileri Birliği'nde gençlik kategorisine güvenerek, on sekiz yıl süren bir kariyerin sonucu olarak hükümete kolayca ulaşma hayallerini genişletmiştir.

¹⁴⁹ EUTHMAN, s.209.

¹⁵⁰ VAN DAM, s.170-171 .

5.3. Yolsuzluk Dosyaları¹⁵¹

Esad, Lübnan'a girdikten sonra kuvvetlerine ve yetkililerine geniş yetkiler vererek Lübnan'ı Kasiyun'un arka bahçesi gibi kullanmalarına izin vermiştir. Esad'ın adamlarının artan zenginliği karşısında halkın hoşnutsuzluğu büyümüştür. Ayrıca, Körfez devletlerinin Esad hükümetine uyguladığı boykotun etkisiyle düşük gelirli vatandaşlar zorlu ekonomik koşullarla mücadele etmiştir. Esad, ülkedeki yolsuzluk ve rüşvetle mücadele eden bir lider olarak görünmeye çalışmıştır. Ailesine ve akrabalarına, Suriye halkının ekonomik zorluklarına geçici çözümler bulmak ve onlara, Esad ailesinin üyeleri veya Suriye Cumhurbaşkanı'nın yakın iş ortakları oldukları için ayrıcalıklarını sürdürebilmeleri için itaat etmeleri gerektiğini öğretmek istemiştir. Aksi takdirde, ayrıcalıkları iptal edilecek ve ilişkilerine ve ticaretlerine dayalı finansal avantajları sona erecektir.

Suriye ordusu ve istihbarat personeli, özellikle yüksek fiyatlı veya modern tarzdaki binlerce aracı sahiplerinden yağma yaparak, bu araçları üst düzey ve resmi askeri personele iade edecekler veya sahiplerine bir miktar para karşılığında geri vereceklerdi. Medyada, dükkanların bombalanması ve şehirlerdeki içeriklerinin çalınması gibi olaylarla ilgili yüzlerce hikaye dolaşmaktadır. Ayrıca, iyi gelire sahip Lübnanlıların, memurlara ve milis yetkililere fon tahsis etmeye veya lüks restoranlardaki yemeklerden otel konaklamalarına kadar ücretsiz hizmet almaya teşvik edilmesiyle ilgili hikayeler de bulunmaktadır. Suriye güçleri, Lübnanlı şirketlerden ve dükkanlardan inşaat malzemelerini, mobilyaları, elektronik cihazları ve arabaları ödeme yapmadan ele geçirmiştir.¹⁵²

Esad'ın itibarını yeniden sağlamak için için 18 Ağustos 1977'de "rüşvet, nüfuz sömürme, zimmete para geçirme, mevzinin kötüye kullanılması ve yasadışı kazanç suçlarını soruşturmak" amacıyla bir rüşvet Soruşturma komisyonu kurulmuştur. En başından beri başarısızlığa mahkumdu, çünkü Devlet Başkanı Hafız Esad'a yakın, çoğu Alevi olan bazı subayların yolsuzluk davalarına karıştıkları kanıtlanmıştır.¹⁵³

¹⁵¹ Bazı Suriye dizileri, Suriye rejiminin acı gerçekliğini göstermiştir, örneğin: "Alwiladat min Alkhasirat" Yapım yılı 2011. "Aibtasam 'Ayuha Aljiniral" Yapım yılı 2023.

¹⁵² Kamal DEEB, Tarikh Suria Almueasir Min Aliantidab Alfaransii 'İlaa, (Beyrut: Dar An-Nahar yayınevi, 2. Baskı, 2012), s.717.

¹⁵³ VAN DAM, s.118.

Suriye rejiminin sözcüsü Al-Thawra gazetesi, 28 Eylül 1978 tarihli 5089 sayısında şunları yazdı:

Kamu sektörü kurumlarının araçlar tarafından yağmalanması dayanılmaz bir sınıra ulaştı ve ulusal inşaat sürecinde büyük aksiliklere neden olmakla tehdit edilmektedir. Sonuç olarak, önce kamu sektörü pahasına ve nihai sonuç olarak vatandaşların pahasına muazzam zenginlik elde eden verimsiz bir parazit sınıfın ortaya çıkmasıyla sona ermiştir.¹⁵⁴

Sözde yolsuzlukla mücadelede, üst düzey subaylar orduyu Esad'a karşı kışkırtmaya, onu suçlamaya ve alay etmeye başlamaktadır. Durumun daha da kötüleşeceğinden endişe duyan Esad, şafakta saat ikide El Kisve'deki birinci tümenin karargahına gitmiştir. Burada subaylara yaptığı konuşmada, ordunun ve güvenliğin hesap vermekten muaf olduğunu ve vatanları uğruna canlarını feda edenleri tek bir an bile hesap vermeyi düşünmediğini söylemiştir. Birkaç gün sonra, soruşturmaların dünyanın birçok ülkesinde devlet adamlarının davranışlarının benzersiz bir bütünlükle nitelendirildiğini ve komisyonun Suriye'deki yolsuzluk ve rüşvet eksikliği nedeniyle görevden alınmak istediğini söylediği bir konuşma daha yapmıştır.¹⁵⁵

Eylül 1979'da ülkedeki kötüleşen siyasi, sosyal ve ekonomik durumu iyileştirmek amacıyla ikinci bir yolsuzlukla mücadele kampanyası başlatılmıştır. Ancak, 1977'de ilk yolsuzlukla mücadele kampanyasının tamamlanmasını engelleyen yapısal engeller bulunmaktadır. Kapsamlı reformun başarısı için beklentiler karanlık görünmektedir.¹⁵⁶ İngiliz gazetesinde Gardiyan 9 Ekim 1979'da: "Esad'ın temizliği başarılı olursa kafalar uçacak". Ayrıca, "Esad'ın kötülüklerini ve günahlarını temizleme yeteneğinden şüpheliyiz" demiştir.¹⁵⁷

Esad rejiminin yolsuzlukla mücadeledeki başarısızlığının nedeni, siyasi güçlerin çekirdeğinin yapısının, yani mezhepsel, bölgesel ve klan bağlılıklarını ortadan kaldırmak için belirli bir ideolojiyi izlemesine rağmen, gerektiğinde bir dereceye kadar bu geleneksel bağlılıklara geri dönmeye zorlanmasıdır. The Guardian gazetesi şunları söylemiştir: "Önceki muhasebe ve Reform Komisyonu, küçük suçluları büyük ortakları tarafından desteklendikleri için cezalandıramadığı için başarısız olmuştur". Bu

¹⁵⁴ SAAD EL-DİN, s.67.

¹⁵⁵ SADİK, s.238.

¹⁵⁶ VAN DAM, s.144.

¹⁵⁷ Muhammed ELSAYED, Aleayilat Al'asadiat Wajarayimuha Fi Suria Walubnan Wafilastin, Markaz Umıyat Lilbuhuth Waldirasat Alastratijiati, 2013, s.72.

büyükler, Esad ailesi ve akrabalarından oluşmaktaydı. Ayrıca, 27 Ekim 1979'da Amerikan Washington Post'ta da bildirildi: "Esad hükümetinde nüfuz satıcılığı yoluyla yolsuzluğun artması, suçlamalar özellikle kendisine yöneltilmiştir".¹⁵⁸

Şamlı büyük bir tüccar ve Rifat Esad'ın ortağı Nazir Hadiya'nın bir hikayesine göre, karın %3'ü geçmezken, karın %97'si Orduya ve güvenlik görevlilerine gitmektedir. Rifat Esad'ın müttefiki ve en yakın sırdaşı Dr. şair Ahmed Süleyman El Ahmed'in hikayesine göre, Rifat Esad'ın serveti 17 milyar dolara ulaşmıştır; bu sayede İngiltere'yi Avrupa'ya bağlayan İngiliz Kanalı'nın suları altındaki deniz kanalına katılabilmektedir. Baas Partisi'nin BPÜL liderliğinin bir üyesi olan Abdullah el Ahmar'ın tahminlerine göre, 1980'de Suriye'de 21 bin milyoner vardı. 1963'te ise 55 milyoner vardı, 1973'te sayıları bine yükseldi, 1976 yılında 2.500 olmuştur. Devletin ticarete ortak olmasından sonra işadamları ile üst düzey askeri ve siyasi rejim yetkilileri arasındaki ortaklıkların artması sonucunda, koruma ağları, müşteri ilişkileri, yolsuzluk bununla birlikte artmıştır.¹⁵⁹

Nicholas Vandam Barajı yolsuzluk sorununu ve buna karşı mücadeleyi boş bir daire içinde dönüyor olarak tanımlamıştır;

Bir yandan, gerekli radikal sosyal değişiklikleri uygulamak ve bunun sonucunda mezhepsel, bölgesel ve ordu bağılıklarının bastırılması için güç gereklidir, öte yandan, iktidarı elinde tutmak, bu bağılıklara güvenmeyi ve böylece onların bastırılmasını engellemeyi gerektirmektedir.¹⁶⁰

21 Haziran 1980 tarihli El-Vatan El-Arabi gazetesine göre: "Suudi Arabistan Suriye'ye bir yıl boyunca günde yüz bin varil petrol bağışlamıştır. Petrol kaynakları, anlaşmanın Hollanda'daki "Rotterdam" serbest piyasasında varil başına beş dolarlık bir komisyonla satıldığını bildirilmiştir. Üst düzey Suriyeli yetkililerden birinin kardeşinin komisyonu aldığı ortaya çıkmıştır".¹⁶¹

1982 yılında Tartus valiliği Genel İş Alım Müdürlüğü, aynı yılın Haziran ayında İsrail'in Lübnan'ı işgali nedeniyle yedekten 22 bin asker ve subayı kamu hizmetine çağırmıştır. Hizmet için arananlar daha sonra fahiş rüşvet karşılığında muaf

¹⁵⁸ ELSAYED, s.72-73.

¹⁵⁹ SEALE, s.517.

¹⁶⁰ VAN DAM, s.119.

¹⁶¹ ELSAYED, s.74.

tutulmaktadır. Toplam tahsilat yaklaşık 23 milyon Suriye lirası olarak gerçekleşmiştir. Ordu Genelkurmay Başkanlığı'nın çağrısı yapan kişi olmadığı, ancak Tartus valiliği askeri istihbarat başkanı Albay Mahmud Süleyman ile işbirliği içinde askerlik şubesi müdürü tarafından keyfi bir önlem olduğu ortaya çıkmıştır. Bu olay vatandaşlara şantaj yapmak ve paralarını almak içindir. Komuta, yalnızca işe alım bölümünün direktörünü Rakka askerlik şubesine devrederken, askeri istihbarat Albayı onun yerine kalmıştır.¹⁶²

1983 yılında Mortada Cemiyeti'nin kapatılmasının ardından Cemil Esad, Lazkiye ve Tartus şehirlerindeki etkisini artırmıştır. Her iki şehirde de bir ithalat ve ihracat ofisi kurmuştur. Şehir halkını korkutmak amacıyla silahlı çeteler örgütledi ve bu çetelere Fawaz Esad başkanlığındaki arabalar, silahlar ve hapisaneler sağlamıştır. Ayrıca ithalat ve ihracat ofislerinin yöneticileri ve sahipleriyle bir araya gelerek, limanlarda çalışmalarını yasaklamakla tehdit ederek kendileri için belirlenen karın bir yüzdesini talep etmiştir. İşlemlerde liman müdürlerinin bürolarını tercih etmelerini istenmiştir. Cemil Esad'ın kontrol ettiği herhangi bir eşyaya itiraz eden gümrük memurlarını tehdit ederek, Fevz Esad'ın çetesiyle karşı karşıya kalacaklarını belirtmiştir.¹⁶³

Lazkiye'nin afamiya kentindeki Rifat Esad limanı; Uyuşturucu kaçakçılığı, kölelik, insan satmak ve her türlü kaçak malla tanınmaktadır. Hatta dünyanın tüm mafyalarını da içermektedir. Rifat Esad'ın 300 askeri personeli tarafından korunmaktadır. Beşar Esad'ın 1999 yılında limana baskın yapmak için güvenlik şube başkanlarına verdiği direktiflere rağmen, sabah sekizden öğleden sonra ikiye kadar süren yoğun bir savaşın ardından askeri güvenlik güçleri ve askeri polis oraya giremediği için ordu çağırmıştır. Limanı tanklarla bombaladıktan sonra ele geçirmiştir.¹⁶⁴

1984'teki ekonomik çöküşten 2000'deki Hafız Esad'ın ölümüne kadar, Suriye vatandaşlarının ortalama geliri ayda altmış doları geçemez. Gelirdeki her artışı takip eden, temel malzemelerde ve yakıtta artış yaşanmıştır. Bu durumda, fakirler daha da fakirleşirken, zenginler daha da zenginleşmiştir. Doğu vilayetindeki tarlalarda petrol

¹⁶² SADİK, s.231.

¹⁶³ ELSAYED , s.78-79.

¹⁶⁴ Bila Hudud. Tarkibat Shabihat Nizam Al'asad Wataeqidat Alainshiqaq Ean Alnizam Alsuri Mae Nawaf Alfarisi, Al_jazeera TV, 2011, (Erişim tarihi 2023), https://www.youtube.com/watch?v=xjzS_zylsNA.

büyük miktarlarda patlarken, Suriye rejiminin verilerine göre tarlalar günde dokuz bin varil petrol üretmektedir. Yıllık üretim oranı günde yaklaşık dört yüz bin varile ulaşmıştır. Ancak bu gelir devlet bütçesine dahil edilmemiştir. Bunun yerine, Hafız Esad'ın oğulları adına İsviçre bankalarında özel ve gizli hesaplara yerleştirilmiştir. Skandal, 1994 yılında Hafız Esad'ın ölümünden sonra ortaya çıkmış ve bankalarda biriken milyarlarca dolarlık rakamlar ortaya çıkmıştır. Merhum Lübnan Başbakanı Refik Hariri, bazılarını Beşar'ın hesabına aktararak parayı geri iade edebilmiştir.¹⁶⁵

Doksanlı yıllarda, Suriye ordusunun araçları açıkça uyuşturucu kaçakçılığıyla uğraşmaktaydı. ABD Uyuşturucu Uygulama Kurumu'na göre, Esad ailesinin ikinci neslinin uyuşturucu satışından elde ettiği gelir yılda bir milyar doları geçmekteydi. Lübnan topraklarından yararlanarak narkotik bitkiler yetiştirmek, üretmek ve ardından Suriye ile Lübnan arasındaki askeri hattı kullanarak ihraç etmek, bu nedenle iflas eden ve vatandaşlara temel hizmet sunamayan devlet hazinesi ile Esad Hazinesi arasında bir ayırım yapılmıştır. Aslan Sarayı'nın maliyeti 600 milyon dolardan fazla olmaktadır.¹⁶⁶

5.4. Mezhep Ayrımcılığı Politikası

Hafız Esad, 1970 darbesinde iktidarı ele geçirmesinden bu yana mezhepsel bir bölünme politikası izlemiştir. Devletin tesis ve kurumlarına hakim olan hassas merkezlerde, ve onları takip eden çeşitli bakanlıklarda mezhepler arasında yoğunlaşma olmuştur. Bu durum, başkana doğrudan bağlı bir güvenlik ve istihbarat şubeleri ağı aracılığıyla gerçekleşmiştir.

24 Ekim 1979'da İngiliz Daily Telegraph'ta yayınlanmıştır: “Suriye Cumhurbaşkanı'nın dayandığı temel otoriter üs, Suriye halkının yalnızca %10'unu temsil eden Alevi topluluğudur”. Bu açıklama, gazete tarafından Yevgeny Primakov başkanlığındaki bir Rus komisyonu tarafından hazırlanan bir rapordan alıntılanmıştır. Rejimin kötüleşen iç koşullarını incelemek için Suriye devletinin bilgisi ile oluşmuş olan

¹⁶⁵ Ahmed El-Havas, “Tadmir Alaiqtisad Alsuwrii Biqiadat Al Al'asad”, *Turk Press*, 04 Aralık 2018, <https://www.turkpress.co/node/55429>.

¹⁶⁶ Namus, s.177.

komisyon, “Suriye’deki bozulmanın en önemli nedenlerinden birinin, ülkenin yetenekleri üzerindeki Alevi mezhep egemenliği olduğu sonucuna varmıştır”.¹⁶⁷

Şam’da düzenlenen partinin yedinci BPÜL Kongresi sırasında (Aralık 1979 - Ocak 1980), ülke politikasının geniş ana hatlarını incelemek için her üç ayda bir toplanan bir “merkez komite” kurulmuştur. Çoğunluğu subay olmak üzere 30 Alevi, 75 üyenin yanı sıra sözde Sünni bloğu temsil eden birkaç şahsiyeti içermektedir. Aslında, onlar sadece egemen azınlığın rehinelerydi, en ufak bir müdahalesi veya katılımı ile alay edilirdi. İktidar, çeşitli kriterlere göre mezhep içinden işe alan bir seçkinlerin elinde kalırken; işlevler, boyun eğme, ittifaklar, mahalle veya kan bağlarına göre belirlenmektedir.¹⁶⁸

Yetmişli yılların ortaları ile sonları arasında Rıfat Esad’ın başkanlık ettiği Baas Partisi Katar liderliğinin Eğitim Dairesi, Alevi mezhebenden gençleri yurtdışında, özellikle sosyalist ülkelere eğitim görmeleri için göndermeye başlamıştır. Tartus Valiliği’nden giden 1978 partisinin, biri Müslüman, biri Hıristiyan olmak üzere 198 Aleviyi içermesi dikkat çekmektedir. Bu dönemde Rıfat Esad, Savunma Tugaylarında askerlerini demografik dengesizliği çok sayıda çocuğuyla tanınan Sünniler lehine dengelemek için mümkün olduğunca çok çocuk sahibi olmaya çağıran bir dizi konuşma yapmıştır. Askerlerine, sahip oldukları her çocuk için onlara toplu bir nakit ikramiye ve aylık sabit bir artış vereceklerine söz vermiştir.¹⁶⁹

Yetmişli yılların ortalarında, Esad rejiminin devlet tesislerine sadırda bulunması, Alevi toplumu için ekonomik, politik ve sosyal kazanımlar elde etmek amacıyla onları Alevi vatandaşlarla kontrol etmek için yoğunlaşmıştır. Bunun bir örneği, 1976 yılında Dışişleri Bakanlığı’nın parti sınav komitelerine verilen ve hukuk eğitimi mezunlarını Dış Hizmete atanmak üzere seçmek amacıyla başvuran düzinelerce vatandaşla sözlü görüşmeler yapan bir talimattan oluşmaktadır. Bakanlığın güvenlik görevlilerinden birinin komite başkanına verdiği sözlü talimatlara göre, partizan olmasalar bile Alevileri parti üyesi olsalar bile Sünnilere tercih etmemektedirler.¹⁷⁰

¹⁶⁷ ELSAYED, s.32.

¹⁶⁸ SORA, s.41-84.

¹⁶⁹ SADİK, s.85-86.

¹⁷⁰ SAAD EL-DİN, s.337.

Öğretmenlerin şehir, köy ve mahalle okullarına atanması sürecinde net bir ayırım yaşanmaktadır. Büyük nüfus yoğunluğuna sahip bölgelerde atanan öğretmenler genellikle Alevi mezhebinden seçilmektedir. Tarih, milli ve sosyalist pedagoji, sosyoloji ve felsefe gibi konularda uzman öğretmenler genellikle bu mezhepten oluşmaktadır. Diğer yandan, Sünni köyler aynı kalmış ve kamu hizmetlerine fazla önem vermemiştir. Alevi mezhebinden öğretmenlerin bu köylerin ortamlarından tamamen farklı olmalarına ek olarak, her iki taraf da (hem öğretmenler hem de veliler) sürekli olarak karşı tarafın davranışlarını inkar etme ve reddetme eğilimindedirler.

Hafız Esad, Suriye'deki mezhepler ve etnik kökenlerden bahsetmeyi suç saymaktadır. Bunun milli ve milliyetçi duyguyu zayıflattığını savunarak iç siyaseti beyazlatma yöntemini izlemiştir. Çünkü “bir hükümdarın çok etnikli halkını yönetebilmesi için, halkın bütünlüğünün ortak hissinin kabile bağlarından daha güçlü olması gerekmektedir”.¹⁷¹ Ortak bir duygu, tehlikeler ve zorluklar karşısında, sosyal adalette, ayrımcılık yapılmaksızın hukukun herkese uygulanmasında işbirliği ve birlik halinden kaynaklanmaktadır. Suriye Devlet Başkanı yukarıda belirtilenlere uymamış, bir yandan yasaları ve fiili politikası, Suriye devletinin kabul ettiği uluslararası sözleşmelerden başlayarak 1973'teki Suriye anayasasına kadar resmi düzeyde açıkladığından tamamen farklı olmaktadır.

Suriye'yi bu bölünmelerin net bir şekilde görülemeyeceği karakterize eden mezhepsel uyum ve toplumsal birlik, Esad rejiminin devlet gücünü kullanarak mezhepsiz bir devleti dayatma ve Suriye ulusal kimliğini, Suriyelilerin olsun mezhepleri, sosyal sınıfları veya mekansal kökenleri ne olursa olsun uygulamak için gerçekleştirdiği bir operasyondan başka bir şey değildir. Amaç, uygulamalarını haklı çıkarmak ve bunları ulusal anti-emperyalist ve anti-Siyonist hedeflerle birleştirmektir. Aldatıcı bir arada yaşama, iktidar rejimine karşı herhangi bir muhalefete karşı koymanın bir yolu olmaktadır. Siyasi reform talepleri veya yolsuzlukla mücadele ve soyluların hesap verebilirliği karşısında mezhepsel bölünmenin korkuluğunu yaratmıştır.

Alevi mezhebi sadece Suriye Cumhurbaşkanı'nın ait olduğu mezhep değil, Esad'ın genel olarak Suriye halkına karşı yürüttüğü savaşta sömürdüğü bir mezhep olmaktadır. Özellikle Alevi gençlerini paralı katillere dönüştürüp onlara “Şebiha” veya

¹⁷¹ Riad Eaziz HADİ, Mafhum Aldawlat wa Nushu'uha Eind Abn Khaldun, (Majalat Aleulum Alqanuniat Walsiyasiati, Sayı:3, 1977), s.84.

“Esad Şebihası” ismi verilmektedir. Bu kelime, özellikle Suriye’nin kuzeybatısındaki El-Kırdaha şehrinde seksenlerin sonunda ve doksanların başında ortaya çıkmıştır. Bu ismi oluşturanlar Esad ailesi ve bu uygulamayı gerçekleştirenlerden ibarettir. Kırdaha’nın gençleri, eylemlerinden ilk acı çekenlerdir. “Teşbih” olarak adlandırılan bu kavram; bir kişiyi ellerini yüksekte asılı bırakarak ve ardından şiddetle dövülerek işkence etme yöntemidir. Bu yöntemi uygulamaya ilk başlayanlar, Cumhurbaşkanı Hafız Esad’ın yeğenleri olarak bilinmektedir. Uyuşturucu kaçakçılığı, haydutluk, insanlara hakaret etme, onlara dayak atma, küfür etme ve muhtemelen cinayet gibi tehlikeli eylemlerde itibar kazandılar ve devletin eylemleriyle ilgili tam sessizlik içinde, ne polis ne de yargı onları bu iğrenç uygulamalardan alıkoymamaktaydı. Zamanla, binlerce Alevi mezhebenden Suriyeli, Esad rejiminin çıkarları doğrultusunda cinayet işlemek ve vatandaşları korkutmak için cazip maddi tekliflerle işe alınmıştır.¹⁷²

5.5. İktidarın Beşar Esad’a Devredilmesi

1994 yılında Bassel Esad’ın ölümünden sonra Hafız Esad, mirasına hazırlık için Beşar’a olan ilgisini yoğunlaştırmıştır. 16 Kasım 1994’te, “İslah Hareketi”nin yirmi dördüncü yıldönümü kutlamaları sırasında, Beşar Esad, Humus’taki Askeri Kolej’inden yirmi sekiz yaşında mezun olmuştur. Tank taburu komutanlığı kursundaki başarısı ve sınıfında birincilik elde etmesinin ardından yüzbaşı rütbesiyle resmen “komutan” olarak mezun olmuştur. İkincilik, Cumhuriyet Muhafızları Komutanı Adnan Mahluf’un oğluna gitmiştir. Alevi tugaylarının oğulları ve akrabalarından oluşan bir kuşaktan olacak ve 1994 ve 1995 yıllarında silahlı kuvvetler, istihbarat ve güvenlik kolları içindeki hareketlerde ve terhislerde önceki neslin yerini alacaktır. Ocak 1995’te Beşar, Cumhuriyet Muhafızları’nda binbaşı rütbesine terfi edilmiş ve Hafız, Bassel ve Beşar’ın fotoğrafları birlikte görünmeye başlanmıştır.¹⁷³

Hafız Esad, Beşar’ın birçok uluslararası dosyada deneyim kazandığı çeşitli kanlı istihbarat faaliyetlerine sahne olan Lübnan’da uygun bir güvenlik ortamı bulmuştur.¹⁷⁴

¹⁷² Bila Hudud. Tarkibat Shabihat Nizam Al’asad Wataeqidat Alainshiqaq Ean Alnizam Alsurii Mae Nawaf Alfarişi, AL_jazeera TV, 2011.

¹⁷³ VAN DAM, s.182-183-185.

¹⁷⁴ Nihayat GHAMİDAT | Ghazi Kanean.. Antahar Biadih ‘Um Biad Al’asadi?, AL_jazeera Arapça, 2018, <https://www.youtube.com/watch?v=BAAlBfK6BUQ>.

1998'in sonunda Suriye Arap Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı Hafız Esad, oğlu Beşar Esad'ı yardımcısı olarak atayan bir kararname yayınlamıştır. 1999'da Beşar Esad, iktidara aç olabilecek eski muhafızların kanatlarını kestiği, görünüşte yolsuzlukla mücadele kampanyasına başlamıştır. Kampanya, yasadışı faaliyetlerinden sorumlu tutulacağı ve hapsedileceği yönündeki uyarıların ardından Suriye'den ayrılan Rıfaat'a bağlı bir dizi yetkili ve iş adamının tutuklanmasına yol açmıştır. Rıfaat'ın başta uyuşturucu olmak üzere ticareti için kullandığı birden fazla yasadışı liman Lübnan Hizbullahı ile koordineli olarak kapatılmıştır. Askeri istihbarat başkanı Ali Duba'nın yerine yardımcısı Hasan Halil getirilmiştir. Şubat 2000'de görevden alınan Başbakan Mahmud el Zoabi'yi hedef alınmıştır. Daha sonra intihar ettiği söylenmiş ve kafasına iki el ateş ederek evinde ölü bulunmuştur.¹⁷⁵

Şam'dan yayınlanan bir basın raporu, Beşar Esad'ın "pratikte yolsuzluğa karşı savaş ilan etmeye, küratörleri kovuşturmaya ve sorumlu tutmaya başladığını," ayrıca "kaçakçılığa karşı bir kampanya başlattığını" ve "ülkenin her yerinden vatandaşlardan gelen şikayetleri tespit etmek ve çözmek için alan entegre bir çalışma grubu oluşturduğunu" açıklamıştır. Aynı zamanda Beşar'ın askeri geleceğinin siyasi geleceğinden daha az önemli olmadığını belirtmiştir. Binbaşı Beşar'ın bir yerde yapılan saha çalışmasının başında olması ya da sonuçlarını gözlemci veya takipçisi olması şaşırtıcı değil, çünkü başarılı ve seçkin olmaya hevesli, bu da onu birçok subay için bir tavsiye kaynağı haline getirmiştir.¹⁷⁶

Beşar'ın ekonomik planı iki önemli yönde gelişmiştir. Ekonomiyi tamamen Sünni işadamlarının kontrolünden alarak, onu ülkeyi yöneten Alevi çevresinin bir parçası haline getirmektir. Bu ekonomik yapı, Rami Makhoul'un imparatorluğu veya Beşar Makhoul İmparatorluğu tarafından temsil edilmektedir. İran'ın Suriye'deki projeleri aracılığıyla Suriye ekonomisi üzerindeki kontrolü arttırmak, sadece İran'ın nüfuzunu genişletmek değil, aynı zamanda güçlü bir müttefikle azınlık yönetimi kurmak ve yoksullaşan Sünni nüfusun üzerinde etkili olmak amacını taşımaktadır.¹⁷⁷

¹⁷⁵ NAMUS, s.176-177.

¹⁷⁶ VAN DAM, s.184.

¹⁷⁷ Ahmed EL-HAVAS, "Tadmir Alaiqtisad Alsuwrii Biqiadat Al Al'asad", *Turk Press*,04 Aralık 2018, <https://www.turkpress.co/node/55429>.

Beşar, göreve geldiğinden bu yana geniş bir reform süreci ilan etmesine rağmen, Suriye halkının ekonomik koşullarında hiçbir şey değişmemiştir. Daha ziyade, Suriyeli yetkililerin bireysel liderlerini ve kişisel cumhuriyetlerini yıkmaya başlamıştır. Babasının Arap Cumhuriyeti'nin yönetimini oğluna Esad ailesinin krallığı veya emirliğiymiş gibi miras bırakma yolunu takip etmiştir.

Beşar Esad, iktidara geldikten sonra güvenlik örgütlerini temizleme stratejisini benimsemiştir. Güvenlik örgütlerinin tasfiyesi, babasının arkadaşlarını hedef alarak, çoğunlukla Alevileri ve Baasçıları hedef almıştır. Bu aygıt, baba Esad rejimi ile oğul Esad rejimi arasında bir köprü görevi görmüş ve iktidara geldikten sonra, İngiltere'de eğitim görmüş bir doktorun liderliğinde, modernleşme ve gelişme sürecini başlatmıştır. Beşar'ın iktidarı, Suriye halkı üzerindeki güvenlik ve istihbarat baskısını hafifletme amacıyla başladı, çünkü Bahjat Süleyman, Adnan Bedir Hasan, Ali Duba, Hasan Halil ve Gazi Kanaan gibi 1980'lerdeki katliamlara karışan önemli suçluları iktidar otoritesinden dışlamıştır.

Suriye halkı, oğlun babasından daha iyi olacağını, dışlama ve tasfiye süreçlerinin devletteki yolsuzluğa bulaşanlar için reform ve hesap verebilirlik sürecinin bir parçası olduğunu düşünmekteydi. Ancak asıl sebep, Beşar'ın eski rejimin suçlarını silmek ve aktörleri Suriye arenasından uzaklaştırmak istemesidir. Uluslararası mahkemelerde soykırım suçlarını gündeme getirmekten korkmamaktadır. Uluslararası alanda sorumlu tutulmaktan çok uzaktır. Çünkü onlar rejiminde önemli figürlerdir ve Suriye cumhurbaşkanıyla ilişkili diğer kişileri uluslararası cezai soruşturmalara dahil edilmektedir.

Beşar, babasının araçlarıyla ve aynı sandalyede oturmuştur. Ancak muhaliflerini aldatmayı başarmıştır. Yapıcı eleştirilere ve halkın tüm üyelerinin aktif ve gerçek katılımına daha açık ve şeffaf bir yönetim vaat etmiştir. Suriye'nin kalkınma ve modernleşme sürecini ilan etmiştir. Halka açık yerlerde ve pazarlarda sıkça görünmekte ve babasının aksine sadece Suriye'yi sıkı bir güvenlik kontrolü altında tutmakla ilgilenmemekteydi. Oturumlarında gençlere ve öğrencilere katılırdı. Ancak sonunda, büyüdüğü otoriter yönetim tarzına geri dönmüştür. İlk politikalarından biri, rakiplerini istihbaratın kontrolünde tasfiye etmektir. Yıllar boyunca Wall Street Journal'ın Şam muhabiri olan Sam Dagher, Esad'ın 1995 yılında sarf ettiği "Bizim toplumumuzu

ayakkabımızla insanların kafasına bastırmadan yönetmenin başka bir yolu yok”
sözlerinden bahsetmiştir.¹⁷⁸

¹⁷⁸ Kersten KNİPP, “Beşar Esad’lı yirmi yılın ardından”, © *Deutsche Welle Türkçe DW*, 17 Temmuz 2020, <https://www.dw.com/tr/londrada-okuyan-doktordan-ortadoğu-diktatörüne-beşar-esad/a-54223747>.

SONUÇ

Araplar, sömürgecilik ve manda döneminden kurtulduktan sonra, Arap birliği hayallerine dayalı ulusal hükümetler kurmuştur. Yeni hükümetler, sivil bir devlet oluşturmaya odaklanırken, ordu özellikle 1948'deki Filistinli Nakba'dan sonra halkın duygularını harekete geçirmek için çaba sarf etmiştir. Ordu subayları, halka yönelik konuşmalarında sömürgecilik ve emperyalizmden kurtulmayı, Filistin'i Siyonizm'den kurtarmayı ve Arapları tek bir devlette birleştirip tek bayrak altında birleştirmeyi vurgulayarak Arap halkının desteğini çekmeye çalışmıştır. Ancak, bu hedef, hırslı subaylar tarafından görüldüğü gibi sadece Arap halkının hayali olarak kalmıştır. Gerçek şu ki, bu askeri darbeler veya "kutsal devrim" gibi yankılanan isimler altında adlandırılan olaylar, Arap halkının yaşamlarında sadece bir dönüm noktasıydı. İşgale karşı mücadele ve devrimden askeri hükümdarlar baskıdan kurtulma mücadeleleriyle sınırlı kalmaktadır.

Herhangi bir siyasi sistemin şiddet kullanımına başvurması, devletin güvenlik ve istikrarı sağlama amacını taşımaktadır. Protesto ve polis güçleri arasındaki çatışmalar, siyasi sistemin kaosa sürüklenmesini önlemek amacıyla ortaya çıkabilmektedir. Ancak şiddet, devletin politikasına karşı çıkan sivillerle yüzleşmek için başvurulan son çözüm olmaktadır. Suriye'deki durum bundan farklıdır, çünkü iktidar rejimi şiddeti temel bir araç olarak benimsemiş ve kamuoyu önünde görünen güvenlik ve barış, iktidar grubunun halka yönelik organize suçları örtbas ettiği sahte bir izlenim oluşturmaktadır.

Suriye'deki iktidar otoritesi, hayatta kalmak için halkın yarısının veya tamamının yok edilmesini umursamamıştır. Görünür otoritenin hükümet ve Parlatentonun rolü, yasal bir ortamı sağlayarak vatandaşlar arasında denge ve istikrarı korumak değildir. Aksine, devlet kurumlarını ve vatandaşları, yönetici grubun hizmetinde istihdam etmek üzere oluşturulmuştur. Halklar cellatlarını unutmaz, herhangi bir baskıcı politika yalnızca daha fazla kan dökülmesine yol açacaktır. Dolayısıyla Suriye toplumunun yaşamında önemli bir yer tutan mezhepsel, sınıfsal, ekonomik ve bölgesel bölünmeler nedeniyle Suriye'de herhangi bir dini çekişmenin alevlenmesi kolay kolay söndürülemezdir. Suriye'deki üzücü gerçek, bölünmeyi sağlamlaştıran etiketlerdir. Bu Sünni Müslüman, Alevi, bu kırların oğlu ve bu şehrin oğludur. Bu bir sivil ordudur. Yukarıdakilere ek olarak, Esad rejiminin uygulamalarından kaynaklanan ciddi bir bölünme vardır. Yani Suriyeli bir katil Suriye halkının tutuklanmasına, işkencesine ya

da öldürülmesine ya da bir kurban olmasına sürgün edilmesine veya ölüme mahkum edilmiştir.

Baas ideolojisinin etkisiyle, Suriye rejiminin temsilcilerini yolsuzluk ve hırsızlık konusunda taklit etmeye çalışan bölünmüş bir halk ortaya çıkmıştır. Kontrol, sahiplenme ve önemli pozisyonlara erişim arzusu, Suriyelilerin çoğu arasında yaygın hale gelmiştir. Bazıları, stratejik bir siyasi anlayışa sahip olmasa da sorunları anlayabildiklerini ve çözebildiklerini göstermek amacıyla siyasi analize girişmektedirler. Suriye halkının duygusal doğasına ek olarak, hitabet sanatını kullanabilen ve insanlar arasında vatanseverlik ve kardeşlik duyguları uyandıran kişiliklerin peşinden koşmaktadırlar. Ancak Arap milliyetçiliğinin dini ifadeleri ve sloganları tarafından aldatılmaktan kaçınamazlardır.

Suriye yönetiminin aynı grup tarafından yarım asırdır devam ettirilmesi, iktidardakilerin önünde, birçoğu için boyun eğme ve korku durumu yaratmıştır. Ancak öte yandan, adalet ve eşitliğe dayalı anayasal ve meşru temellere göre gelecekteki bir Suriye'yi inşa etme konusunda derin düşünceye ve samimi kararlılığa sahip bir grup özgür düşünen Suriyeli ve medeni bilinçli zihin bulunmaktadır.

Özgür Suriye Ordusu'nun eğitimli ve bilinçli bireylerden yeniden kurulması ihtiyacı, tüm Suriyelilerin katılımını içermelidir (mezhepler, etnik kökenler, fakirler ve zenginler, kökeni veya rengi ne olursa olsun, kimsenin küçümsenmeden. Ayrıca, yetkinliklere dayalı sivil ve askeri görevler için aday gösterme ve atama kapılarını açma ihtiyacı bulunmaktadır. Bu, sahtekarlık yapmadan veya zorla oy kullanmadan gerçek seçimlerin yapılabileceği uygun bir ortamın oluşturulması gerektiği anlamına gelmektedir.

Suriye devletini yasal olarak yeniden inşa etmek, cumhurbaşkanının yetkilerini sınırlayan ve Parlamento üzerindeki baskıları azaltan yeni bir anayasa yazmak daha düzgün bir seçim olacaktır. Ayrıca, azılı cezaevlerini kapatmak, mahkumlar için daha iyi bir ortam sağlamak, savunma haklarını korumak adil ve açık yargılamalar yapmak önemlidir. Herhangi bir sivilin adil yargı dışı mahkemeye sevkini kaldırmak da önemlidir, böylece siviller sivil yargıyla sınırlı bir şekilde yargılana bileceklerdir.

Suriye'de vatandaşlık kavramının etkin bir şekilde uygulanmaması, mezhepsel ve etnik çatışmalardan başarılı bir şekilde çıkmanın önündeki büyük bir engeldir. Siyasi partilerin amacının, devlet adamlarının değil, Suriye vatandaşının çıkarlarına hizmet

etmesi ve reformlar aracılığıyla halkın desteğini kazanmak için dönüştürülmesi gerekmektedir. Çünkü halk, devletin temelidir ve devlet kurumları ile bölümlerinin oluşumu, vatandaşların işlerini yürütmek amacıyla oluşmalıdır. Hükümetin çabaları, her düzeyde çocuklar için en iyi yaşamı sağlamak yönünde olmalıdır.

Suriye rejiminin en olumsuz etkisi, mezhepsel bir ayrışma fikrini güçlendirmesi olmuştur. Bu, Alevileri liderlik konumunda tutmanın uygun bir politika olduğunu savunarak Alevi toplumunun tamamını kanlı politikalarına dahil etmeye yönelik bir stratejidir. Esad'ın vizyonuna göre, herhangi bir tavizin, Sünni muhaliflere daha fazla alan açacağı ve iktidar merkezine geri dönecekleri korkusuyla yapılmaması gerekmektedir. Esad'ın siyasi ve partizan eğilimlerinin, mezhepsel bölünme (Sünni-Alevi) ile sıkı bir şekilde ilişkili olması, bu nedenle ortaya çıkmıştır.

Esad, Suriye vatandaşını (mezhepsiz) pozisyonundan küçültme politikası oluşturmuş, şahsına bağlı mezhep ordusunu kurmuş ve iktidarı koruyan, vatandaşların hesap vermeden hayatlarına hükmeden bir istihbarat ve güvenlik ağı oluşturmuştur. Ancak Esad Sr.'nin yönetimi döneminde, olumlu olarak değerlendirilebilecek şey, siyasi ve askeri istikrarın korunması ve Suriye topraklarının birliğinin aşırı güç kullanarak korunmasıdır. Birçok devlete sıkı sıkıya bağlı kalmış olmasına rağmen, Suriye devletinin egemenliğinden vazgeçmeden diğer ülkelerle ilişki kurma stratejisini benimsemiştir. Varlığını sürdürürken, uluslararası anlaşmaların yapılmasından da yararlanmıştı.

Siyasette tecrübesi olmayan oğlunun içine düştüğü şeyin aksine Hafız Esad, ister Sünni ister Alevi olsun, siyasi anlayışlı sadıklarını korudu ve onları kendisine yakınlaştırmayı başarmıştır. Bazı Sünni yetkililer özellikle Abdul Halim Khaddam, Faruk el-Shara ve Mustafa Tlass gibi, akrabaları olarak gördü, Suriye'yi Müslüman ülkelere temsil ettiler ve Suriye halkına savaşında onları araç olarak kullandılar.

KAYNAKÇA

- TÜRK Bahadır, “Totaliter Rejim”, TÜBİTAK Bilim Ve Toplum Başkanlığı Popüler Bilim Yayınları, Erişim Tarihi: 19.11.2023, https://ansiklopedi.tubitak.gov.tr/ansiklopedi/totaliter_rejim.
- YILDIZ Hayrettin, “Hukuk Devleti’nin Gelişim Sürecinde Mülk Devleti ve Polis Devletinin Yeri”, (*Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Cilt: 15 Sayı: 2, ss. 211- 230, 2013), s.220.
- VAN DAM Nicolaus, *Suriye’de İktidar Mücadelesi*, (İstanbul: İletişim Yayınları, 1. Baskı, 2000), s.105.
- SADİK Mahmud, *Hiwar Hawl Syriae*, (1. Baskı, 1993), s.21
- SEALE Patrick, *Al-Assad Alsirae Alaa Al Sharq Al Awsat*, (Beyrut: 10.Baskı 2007), s.527.
- Wizarat Al Sayid Al Fariq Hafez Al-Assad, Almawqie Alrasmia Liriasat Majlis Alwuzara’ Alsuwrii, 12 Ekim 2015 tarihinde yayına güncellendi.
- EUTHMAN Hashim, *Tarikh Suria Alhadith Eahd Hafiz Al’asadi 1971-2000*, (1. baskı, 2014), s.59-60.
- ALRAZAAZ Minif, *Altajriat Almuratu-Al’aemal Alfikriat Walsiyasia, Muasasat Minif AlrazaazLlildirasat Alqawmia*, (1. Baskı, 1986), s.158-159.
- Omran Stratejik Araştırmalar Merkezi, “Al’ajhizat Al’amniat Alsuwriat Wadarurat Altaghyir Albinyawii Walwazifi”, Erişim tarihi: 14 Nisan 2023, <https://www.omrandirasat.org/الإصدارات/الأبحاث/الدراسات/security-intelligence.html>.
- AL-SHURBAJİ Ayman, *Ealaa Tharaa Dimashq, Ufuq Lildirasat Walnashr*, (Londra: 1. Baskı, 2017), s.379-380.
- Markaz Alsharq Alearabii Lildirasat Alhadariat Walastiratijiati, “Taqrir Hawl ‘İntihakat Huquq Alansan Fi Suria”, 2005, Londra, <https://www.asharqalarabi.org.uk/huquq/b-huquq-136.htm>.
- La Majal Liltanafus “Alqame Alhukumii Lilnashat Bimajal Huquq Alansan Fi Suria”, s.38, <https://archive.hrw.org/reports/syria1007ar.pdf>.
- ELSAYED Muhammed, *Aleayilat Al’asadiat Wajarayimuha Fi Suria Walubnan Wafilastin*, Markaz ‘Umiyat Lilbuhuth Waldirasat Alastratijiati, 2013, s. 45.

- Alkaramatu, Halat Altawari Fi Suria: Munakh Mulayim Liltaedhibi, Suriye ile ilgili ön raporun incelenmesi çerçevesinde İşkenceye Karşı Komite'ye sunulan rapor, Cenevre / İsviçre, 9 Nisan 2010, www.alkarama.org.
- Sijn Almazat Alqisat ALKAMİLATU, Al Nahar web sitesi, yayın tarihi: 11 Aralık 2000, (Erişim tarihi: 20 Nisan 2023) <http://www.mafhoum.com/press/mazze.htm>.
- AL ASADİ Sujun, Jahim Yatamanaa Fih Almueadhibun Almawt, Aljazeera net, 16 Mayıs 2017, <https://www.aljazeera.net/encyclopedia/2017/5/16/سجون-بشار-الأسد>.
- AL NAJİ Abdullah, *Hamaamat Aldam Fi Zijn Tudamir*, (Cilt:1, 1992), s.108.
- Detention in Sednaya, Report on the Procedures and Consequences of Political Imprisonment, Türkiye. Gaziantep, 2019, s.14, <https://www.admsp.org/wp-content/uploads/2021/07/sydnaia-en-final-November-s-11-07-2019.pdf>.
- Alsunduq Al'usud_Almawt Fi Sijn Saydinaya (Film Wathayiqiun), idreess1, 2016, (Erişim tarihi: 2023) <https://www.youtube.com/watch?v=BTSFMCadLOo>.
- AL-SHURBAJİ Ayman, Ealaa Tharaa Dimashq, Ufuq Lildirasat Walnashr, baskı:1, Londra, 2017, s.50-51.
- ALRAZZAZ Müni, Altajriat Almuratu-Al'aemal Alfikriat Walsiyasia, s.107.
- "Al siyasat fi Suriya", *Safhat Waqayie Alsharq Alawsat Washamal 'İfriqya*, 29 Eylül 2020, <https://fanack.com/ar/syria/politics-of-syria/>.
- HALİL Alan, "Dirasat Hawl Aldustur Alsuwri", *Alhiwar Almutamadin*, Almihwari: Huquq Alansan, Sayı: 1487, 12 Mart 2006, <https://web.archive.org/web/20151125220551/http://www.ahewar.org/debat/show.art.asp?aid=59384>.
- Al karama, Halat Altawari Fi Suria: Munakh Mulayim Liltaedhibi, Suriye ile ilgili ön raporun incelenmesi çerçevesinde İşkenceye Karşı Komite'ye sunulan rapo, 2010, Cenevre / İsviçre, www.alkarama.org.
- Fouad HAMMİRA tarafından yazılan ve Rasha sharbatji tarafından yönetilen, 2006 yılında üretilen ve gösterilen, devletteki yolsuzluğu tasvir eden ve iktidardakilerin insanların kaderleri üzerindeki kontrolünü gösteren bir dizi olan (Ghazlan Fi Ghabat Aldhiyaab) 29 bölümden oluşmaktadır.
- Al Siyasat Fi Suriya, *Safhat Waqayie Alsharq Alawsat Washamal 'İfriqya*, 29 Eylül 2020, <https://fanack.com/ar/syria/politics-of-syria/>.
- Hyomin Ray Its Watch*, "Suria: Yajib Halu Mahkamat 'Amn Al Dawla Tale İlya", New York, 24 Şubat 2009, <https://www.hrw.org/ar/news/2009/02/24/235619>.

- Alkaramatu, Halat Altawari Fi Suria: Munakh Mulayim Liltaedhibi, Suriye ile ilgili ön raporun incelenmesi çerçevesinde İşkenceye Karşı Komite'ye sunulan rapor, Cenevre / İsviçre, 9 Nisan 2010.
- Al Siyasat Fi Suriya, Safhat Waqayie Alsharq Alawsat Washamal 'İfiriqya, 29 Eylül 2020, <https://fanack.com/ar/syria/politics-of-syria>.
- MUJRİMİHA Nihayat 'Akabir: Fayiz Alnnwri, Allajnat Alsuwriat Lihuquq Alansan, 11 Şubat 2022, <https://www.shrc.org/?p=37077>.
- AL-MECBEL Musab, "Fayiz Alnuwri.. Qadi 'İedamat Eayilat Al'asad Yumathil Lilmuhakamat 'Amam Eadalat Alsama'i", *İstiklal gazetesi*, 13 Şubat 2022, <https://www.alestiklal.net/ar/view/12248/dep-news-1644583544>.
- SAAD EL-DİN Adnan, Alakhawan Almuslimun Fi Suria Mudhakirat Wadhikrayati, (Şam: Ammar Yayınevi, Cilt:4), s.111.
- AL MASRİ Hikmet Nabil, "Mabda Alfasl Bayn Alsulutat Watathirih Ealaa Alnuzum Aldiymuqratiati", *Almarkaz Aldiymuqratiu Alearabiu Lildirasat Alastratijiati, Alaiqtisadiat Walsiyasia*, Filistin.Gazze, 03 Ocak 2017, <https://democraticac.de/?p=41994>.
- HEİDEMANN Steven, Altasalutiat Fi Surat Alsirae By Almujtamae Waldawlat 1946-1970, çeviri: Abbas Abbas, inceleme: Radwan Ziada, (Lübnen: Riad Al-Rais Press, 1. Baskı, 2011).
- AL-NASIR Ahmed Talab, "Al'ahzab Alsuwriat Min Alnushu' 'İlala Althawrati: Albuna Waltahawulat Walmasiru", Suriye tv, Şam, 22 Ocak 2023, <https://www.syria.tv/الأحزاب-السورية-من-النشوء-إلى-الثورة-البنى-والتحويلات-والمصير>.
- Shahad Ealaa Aleasri Programı. Adnan Saad al-Din (1) Nash'at Al'iikhwan Al Muslim İn Fi Syria, Al_jazeera TV, Görüşme Ahmed Mansur tarafından yapıldı, 09 Eylül 2012, <https://www.youtube.com/watch?v=LlusQVhw4cI>.
- ZARZOUR Adnan Mohammad, *Mustafaa Alsubaei Aldaaeiati Almujahid W Alfaqih Almujadad*, (Şam: Dar Al-Kalem, 2. baskı, 2003), s.257.
- Shahad Ealaa Aleasri Programı. Adnan Saad al-Din (2) Athar Alwahdat Ealaa Al'iikhwan Almuslimin Bisuria, Al_jazeera TV, Görüşme Ahmed Mansur tarafından yapıldı, 2012, <https://www.youtube.com/watch?v=Zl5OymIP0aA>.
- Shahad Ealaa Aleasri Programı. Adnan Saad al-Din (3) Majzarat Hamat Al'uwlaa 1964, Al_jazeera TV, Görüşme Ahmed Mansur tarafından yapıldı, 2012.
- Shahad Ealaa Aleasri Programı. Adnan Saad al-Din (4) Haqiqat Tasis Jihaz Easkariin Lil'iikhwan Fi Suria, Al_jazeera TV, Görüşme Ahmed Mansur tarafından yapıldı, 2012, <https://www.youtube.com/watch?v=ZcXkaA3KHbc>.

- Shahad Ealaa Aleasri Programı, Adnan Saad al-Din (3) Majzarat Hamat Al'uwlaa 1964, Al_jazeera TV, Görüşme Ahmed Mansur tarafından yapıldı, 2012, <https://www.youtube.com/watch?v=zSGumh1cfkY>.
- Callud Azize / Alyusif İbrahim, Wasafahat Min Tarikh Altalieat Almuqatilat Fi Suria, Akadimiati Aleilm Walsilmi, s.29.
- NAMUS Abdul Rahman, Tarikh Suria Alhadith Min 1918 'İlaa 2000, Dr. Muhammed El-Abdah'ın kitabının sunumu, Alkhawarizami, Zıqaq Alkutub kütüphanesi, 2021, s.166.
- Shahad Ealaa Aleasri Programı. Adnan Saad al-Din (6) Mubadarat Almusalahat Bayn Al Nizam Wal'iikhwan Wamuhawalat Hightail Al'asad, Aljazeera TV, 2012, <https://www.youtube.com/watch?v=a8xws5YeJ6k>.
- Shahad Ealaa Aleasri Programı. Adnan Saad al-Din (6) Mubadarat Almusalahat Bayn Al Nizam Wal'iikhwan Wamuhawalat Hightail Al'asad, Aljazeera TV, 2012.
- Müslüman Kardeşler'e ilişkin 1980 tarihli 49 sayılı Kanun, Majlis Alshaeb Fi Aljumphuriat Alearabiati Alsuwriati, yayın tarihi: 08 Temmuz 1980, Erişim tarihi: 03 Ağustos 2022.
- Shahad Ealaa Aleasri Programı. Adnan Saad al-Din (7) "İielan Allemaal Al Musallah Watakhtit
- Al'iikhwan Liainqilab Easkariin Fi Aljaysh, Aljazeera TV, 2012, <https://www.youtube.com/watch?v=8nqzppHxQZw>.
- Shahad Ealaa Aleasri Programı. Adnan Saad al-Din (7) "İielan Allemaal Al Musallah Watakhtit Al'iikhwan Liainqilab Easkariin Fi Aljaysh, Aljazeera TV, 2012.
- EUTHMAN Hashim, Tarikh Suria Alhadith Eahd Hafiz Al'asadi, 1. Baskı, 2014, s.208-209.
- Bazı Suriye dizileri, Suriye rejiminin acı gerçekliğini göstermiştir, örneğin: "Alwiladat min Alkhasirat" Yapım yılı 2011. "Aibtasam 'Ayuha Aljiniral" Yapım yılı 2023.
- DEEB Kamal, Tarikh Suria Almueasir Min Aliantidab Alfaransii 'İlaa, (Beyrut: Dar An-Nahar yayınevi, 2. Baskı, 2012), s.717.
- EL-SAYED Muhammed, Aleayilat Al'asadiat Wajarayimuha Fi Suria Walubnan Wafilastin, Markaz Umıyat Lilbuhuth Waldirasat Alastratijiyati, 2013, s.72.
- Bila Hudud. Tarkibat Shabihat Nizam Al'asad Wataeqidat Alainshıqaq Ean Alnizam Alsuri Mae Nawaf Alfarisi, Al_jazeera TV, 2011, (Erişim tarihi 2023), https://www.youtube.com/watch?v=xjzS_zylsnA.

- EL-HAVAS Ahmed, “Tadmir Alaiqtisad Alsuwrii Biqiadat Al Al’asad”, *Turk Press*,04 Aralık 2018, <https://www.turkpress.co/node/55429>.
- HADİ Riad Eaziz, Mafhum Aldawlat wa Nushu’uha Eind Abn Khaldun, (Majalat Aleulum Alqanuniat Walsiyasiati, Sayı:3, 1977), sayfa sayısı: 78-104, s.84.
- Bila Hudud. Tarkibat Shabihat Nizam Al’asad Wataeqidat Alainshiqaq Ean Alnizam Alsurii Mae Nawaf Alfarisi, AL_jazeera TV, 2011.
- GHAMİDAT Nihayat/ KANEAN Ghazi, Antahar Biadih ‘Um Biad Al’asadi?, AL_jazeera Arapça, 2018, <https://www.youtube.com/watch?v=BAIaBfK6BUQ>.
- KNİPP Kersten, “Beşar Esad’lı yirmi yılın ardından”, © *Deutsche Welle Türkçe DW*, 17 Temmuz 2020, <https://www.dw.com/tr/londrada-okuyan-doktordan-ortadoğudiktatörüne-beşar-esad/a-54223747>.
- “Al Siyasat Fi Suriya”, Safhat Waqayie Alsharq Alawsat Washamal ‘İfiriqya, 29 Eylül 2020.
- “Taqrir Hawl ‘İntihakak Huquq Alansan Fi Suria”, Markaz Alsharq Alearabii Lildirasat Alhadariat Walastiratijjati, Londra, 19 Kasım 2005, <https://www.asharqalarabi.org.uk/huquq/b-huquq-136.htm>.
- “Sahifat 1972_Hafiz Alasad Yaqbal Astiqlat Khalifawi”, Çağdaş Suriye Tarihi sitesi, 22 Aralık 1972’de yayınlanmıştır, Erişim Tarihi: 25.10.2023, <https://syrmh.com/2022/09/14/صحيفة-1972-حافظ-الأسد-يقبل-استقالة-خليفاه>.
- “Syria’s Intelligence Services: A Primer”, *Middle East Intelligence Bulletin*, 1 July 2000, Erişim Tarihi: 10.10.2023, https://web.archive.org/web/20191028173605/https://www.meforum.org/meib/articles/0007_s3.htm.
- “Waqayie Alsharq Al’awsat wa Shamal ‘İfiriqia”, Erişim Tarihi: 12 Nisan 2023, <https://fanack.com/ar/syria/human-rights-in-syria/>.
- “Hal Kan Lil’iinsan Huquq Fi Suria Al’asadi?”, safhat Einab Bildi_Aljaridat Almatbuea.Mujtamae, sayı: 199, tarih: 13 Aralık 2015, <https://www.enabbaladi.net/archives/56074>.

ÖZGEÇMİŞ

2012 yılında Al-Bath Üniversitesi Hukuk fakültesinden mezun oldu. 2019'da karabük Üniversitesi Uluslararası Politik Ekonomi Anabilim Dalı'nda Yüksek Lisans öğrenimine başladı. Ana dili Arapça'nın yanı sıra İngilizce ve Türkçe bilmektedir.